

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

ÖSTERREICHISCHE
NATIONALBIBLIOTHEK

207725-D

ALT.

2

EQ. MICHAEL ANGELVS CAVSEVS
DELACHAVSSE PARISINVS.

100, 100, 100
100, 100, 100
100, 100, 100

24/5

ROMANUM MUSEUM

SIVE

THESAURUS ERUDITÆ ANTIQUITATIS

IN QUO PROPONUNTUR, AC DILUCIDANTUR

Gemmæ, Idola, Insignia Sacerdotalia, Instrumenta Sacrificiis
inservientia, Lucernæ, Vasa, Bullæ, Armillæ, Fibulæ,
Claves, Annuli, Tesseræ, Styli, Strigiles, Gutti,
Phialæ lacrymatoriæ, Instrumenta Musica,
Vota, Signa Militaria, Marmora &c.

Adjectis in hac tertia Romana Editione plurimis annotationibus, & figuris;

OPERA, ET STUDIO

MICHAELIS ANGELI CAUSEI

DE LA CHAUSSE.

TOMUS PRIMUS.

Ex antiqua pictura Barberina

ROMÆ MDCCXLVI.

Sumptibus FAUSTI AMIDEI Bibliopolæ in Via Cursus.

Typis Bernabò, & Lazzarini. X Superiorum permissu.

207725-D

1

Nobilissimo atque Amplissimo Domino

C A R O L O
S. R. I. L I B E R O B A R O N I
D E F I R M I A N.

FAUSTUS AMIDEUS S.P.D.

NOBILITATEM , ac Virtutem
 Præstantissime Vir , dupli-
 cem esse viam homines ad
 Æternitatis famam condu-
 centem politiorum Populorum consen-
 sus est universus . Hanc egregiis labo-
 ribus à se partam , illam Dei , ac Na-
 turæ donum qui possidet , uno Jove
 minor esse videtur ; vera quippe Nobi-

litas magnam vim habet , inquit *Cice-
ro* quæ majorem , immo maximam ad-
scita sibi virtute acquirit . Non aliter
Heroes dicti sunt Diis , aut Regibus ge-
niti Hercules , & Alexander , nisi cum
generis claritati virtutis Splendorem la-
boribus immensis adjunxerunt . Non alio
consilio Romani rerum Domini Hono-
ris , Virtutisque Tempia , erudita cal-
liditate , construxerunt , nisi ut ad illud
per hoc solum pateret aditus , nominis
Æternitatem hac arte suis Civibus pro-
curaturi . Hæc sunt cur mirari non de-
bes Clarissime , ac Nobilissime Vir , in-
clyto Nomini tuo dicari hoc præclaris-
simum volumen tot , tantisque Deorum ,
magnorumque Principum monumentis
refertum ; quorum Nobilitatem ab ipso
Cœlo deductam , tantopere Virtus ex-
tulit , ut Terrarum Orbem dominarint ,
& temporum injuriam , ac circumscri-

prio-

E P I S T O L A .

v

ptionem effugerint. Audaciam nostram, si quæ sit, excuset almæ Firmianæ Domus virtus, ut de Nobilitate taceam, tot, tantisque Heroibus clarissima: Fuerunt illi quidem hætenus post se natis hominibus imitandum exemplar; eorumque vicem Celsissimus Salisburgensis Archiepiscopus Patruus tuus præstabat non multis ab hinc annis, quod modo Fratres duo Amantissimi Episcopali Dignitate fulgentes præstant, tibi-que ad imitandum propositi: Adeoque, quod de imagine quadam Veneris olim dictum est, ex ea fuisse de pulchritudine puellarum iudicatum, ut quæ imagini similior esset, ea formosissima diceretur: De tuis Avis, de Patre tuo prudentissimo, de Fratribus illud utique dicendum erit, ad quorum egregia facta quo Tu propius accedis, eo Heroicis Virtutibus profecisse arbitrabitur. Perge igitur,

Tom. I.

a 3

tur,

tur , Vir Illustrissime , perge , ut facis , vestigiis eorum insistere , donec divina illa Sapiencia , quæ illos irradiavit , afflatus , amplissimis honoribus refulgeas . Neque enim aliud à Deo expetendum à nobis est , qui tibi reliqua omnia est elargitus ; Nobilitatem videlicet , corporis præstantiam , ingenium præclarum , & lætam indolem , pietatem denique singulari cum eruditione conjunctam . Sed nolo te hisce laudibus diutius detinere ; me igitur , meumque librum humanitate qua fulges , propter tuum eximium in litteris amorem , ac bonarum disciplinarum cultum prosequi ne dedigneris . Hæc tuo favore si consequar , pergam alacrior sub tuo auspicio ad alia Reipublicæ Litterariæ commodo edenda . Vale .

PRÆ-

VII

P R Æ F A T I O

A D L E C T O R E M .

R *Ei antiquariæ studium aded nostris temporibus percrebuit, ut vix ullus reperiatur Princeps, ullusque homo literarum, ac cuiusvis scientiæ cupidus amator, qui eo in primis non delectetur. Testes mihi sunt innumera summorum virorum gazæ, plurimaque privatorum cimelia, in quibus numismata, statuae, idola, gemmæ, aliavæ antiquæ suppellectilis monumenta magno labore, magnisque expensis acquisita conservantur. Roma, è cuius ruderibus, arvisque nova quotidie prodeunt miracula, totam Rempublicam literariam eruditis suis messibus ditat: illa plurimis gloriatur thesauris, ex quibus unum amplissimum, nobilissimumque instruxi, ut studiosus Advena, cui Romanas invisendi magnificentias copia non est, gaudeat se in hoc selectissimo Museo ea omnia possidere, quæ tot Principum, virorumque literis, ac doctrinâ præstantium Ædes, & Bibliothecas exornant.*

Totum opus plurimis adnotationibus, & figuris in hac tertia editione auctum in septem Sectiones dividitur. Gemmæ, quæ primam, & pretiosorem ejus partem conficiunt, in duas classes distinguuntur;

altre-

altera Deorum, Illustriumque virorum icones; altera figuras exhibet. Illæ omnes sculpturâ vel elevatâ & extante, vel cava reperiuntur; de priorum numero sunt, vulgo dicti Camei, qui ornamenti tantum causâ tenebantur; posteriores sigillorum vicem gerebant, quarum multæ superstitiosæ variis characteribus, figurisque insignitæ, tamquam amuleta gestantur. Etsi quotannis innumerae gemmae à Romanis agris eruantur, paucas tamen exquisitissimi artificii hætenus videre mihi licuit; paucae idèd hic exhibentur, sed omnes aut à celeberrimis artificibus sculptæ, aut alicujus insignitæ eruditionis.

Secunda Sectio versatur circa Deorum Simulacra, Idola, aliasque Imagines æreas, ac marmoreas, & hæc primum comprehendunt volumen.

In altero volumine tertia Sectio Flaminis Dialis, Pontificis Maximi, & Auguris Insignia, nec non Instrumenta sacrificiis inservientia proponit.

Quarta Instrumenta Musica veterum refert.

Quinta exhibet elegantes æneas Antiquorum Lucernas.

Sexta Miscellanea continet, Vasa nempe, Bullas, Armillas, Fibulas, Annulos ferreos, Claves, Tesseras, Stylos, Strigiles, Guttos, Phialas lacrymatorias, manus æneas hieroglyphicis insignitas symbolis vota referentes, & signa militaria, nec non antiquam picturam Barberinam notis illustratam; quibus

bus subjungitur Dissertatio de Mutini simulacris , quæ ultima Sectio est . Adjectum est in fine Corollarium marmora , aliaque antiqua monumenta declarans .

Hæc sunt , benevole Lector , quæ in hoc opere pro ingenii mei modulo , ac tenuitate dilucidantur . Si hæc meas lucubrationes , & conjecturas , qualescumque sint , tibi omnibusque studiosis arrisissè sentiam , mihiq; deinceps in aliis fortè adhuc ignotis , aut accessu difficilioribus cimeliis , Dominorum benignitate , patebit aditus : aliam editionem prioribus auctiorem parabo , cùm rei antiquariæ messis minimè deficiat . Supereft , ut te moneam elegantem BB. Petri , & Andree Lucernam olim apud Cardinalem Leopoldum Mediceum extantem nunc in celeberrima Magni Hetruriæ Ducis gaza custodiri ; nec non aliqua alia in hoc libro contenta in Urbe amplius non extare , sed à pluribus annis aliè translata esse ; qualia sunt illa , quæ penes Eminentissimum Leonem Potier de Gesures , tunc Prothonotarium Apostolicum , nunc Archiepiscopum Bituricensè , ac Cardinalem (hoc anno 1745. piè obitum) , Joannem de With Batavum , Abbatem Robertum Harpeur Anglum , Petrum Andream Andrinum , & quosdam alios asseruari notantur . Illi enim , cùm primam huic operi manum imponebam , in Urbe commorabantur , ex qua deinde ad patrios lares redituri migravère . Alii ab eo tempore vitâ cesserunt , quorum tamen nomina , &
Mu-

Musea conservandæ virorum eruditorum, reique antiquariæ studiosorum memoriæ causâ hic recensentur.

Cl. Eques Michael Angelus Causeus De la Chaussée Lutetiæ Parisiorum ortus, aliam sui operis editionem auctiorem spondit, sed incunte sæculo morte præreptus, manum non adjecit. Nos vero hac tertia Editione, quamplurimas Tabulas æri incisas à præclarissimis viris, eximias gemmas, marmoraque insculpta, & præcipue sectionem integram veterum Musica instrumenta, quæ in hac collectione deerant, referentem, adjecimus; adhibito in Editione omni conatu tam in nitidis paginis, quam in præclaris characteribus, ac in meliori operis dispositione, divisione, annotationibusque, ut omnibus numeris absoluta, præcedentibusque elegantior Erudito Lectori appareat.

Prolixiori sermone uti, nec ratio postulat, nec otium permittit. Vale igitur, studiosè Lector, & quidquid in hoc Opusculo incultum est, id totum meæ tenuitati indulgenter condona.

INDEX CIMELIARCHIORUM

E quibus res antiquæ in hoc Libro citatæ depromptæ sunt.

<i>Musei</i>	Albani.
<i>Jo. Angeli</i>	Alberetti.
<i>Principis de</i>	Alteriis.
<i>Petri Andrea</i>	Andreini, nunc in Mediceo.
<i>Gaze</i>	Barberinæ.
<i>Petri Sancti</i>	Bartoli.
<i>Jo. Petri</i>	Bellorii, nunc Thesauri Brandenburg.
<i>Francisci</i>	Blanchini.
<i>Principis</i>	Bürghefii.
<i>Cardinalis</i>	Carpinei, nunc in Vaticana Bibliotheca.
<i>Mich. Angeli</i>	Causei de la Cause Authoris.
<i>Cardinalis</i>	Chigii.
<i>Princip. Aug.</i>	Chigii.
<i>Reginæ</i>	Christinæ Augustæ.
<i>Lucæ</i>	Corfi.
<i>Antonii</i>	De Cavaleriis.
<i>Raphaelis</i>	Fabretti.
<i>Josephi</i>	Felice.
<i>Francisci de</i>	Ficoronis.
<i>Caroli Ant.</i>	Galliani.
<i>Roberti</i>	Harpeur.
<i>Isidori</i>	Huart.
<i>Anne</i>	Le Fevre.
<i>Cardinalis</i>	Maximi.
<i>Gaze</i>	Medicæ.
<i>Marii</i>	Piccolominei in Museo Ghisiano.
<i>Musei</i>	Pontificii.
<i>Leonis</i>	Potier de Gesvres Archiepiscopi Bituricensis, & Cardinalis.
<i>Marchionis</i>	Raggii.
<i>Urbani</i>	Roccii.
<i>Petri Antonii</i>	Rolandi Magnini.
<i>Musei</i>	Rondaninii.
<i>Marci Antonii</i>	Sabbatini.
<i>Leonis</i>	Strozzæ.
<i>Joannis</i>	With.

REIM-

REIMPRIMATUR,

**Si videbitur Reverendissimo Patri Magistro Sacri
Palatii Apostolici.**

*F. Maria de Rubeis Archiepiscopus Tarfi Vices-
gerens.*

REIMPRIMATUR.

**Fr. Aloysius Nicolaus Ridolfi Magister Sacri Pala-
tii Apostolici.**

RO.

ROMANUM MUSEUM

S I V E

THESAURUS

ERUDITÆ ANTIQUITATIS.

SECTIO PRIMA

Gemmæ antiquæ Capita , & Symbola
Deorum referentes.

TABULA PRIMA.

INITIUM facimus à primo , & maximo
Ægyptiorum numine Eusebium , Augu-
stinum , Apulejum , & Macrobius se-
quētes , qui Serapidem apud Ægyptios
primum Deum appellatum , & maxi-
mum creditum fuisse referunt . Varro
lib. 4. de Lingua Latina Principes Deos
statuit Coelum , & Terram , qui Dei sunt in Ægypto Sera-
pis , & Isis . Tot ferè nomina sortitus est ille , quot numina
finxit vana veterum superstitio ; eundem enim creditum
fuisse & Jovem , & Ammonem , & Solem , & Æsculapium ,
Tom. I. A & Di-

Romanum Museum.

& Ditem , & Nilum , & Osirim , & Bacchum testantur Macrobius Saturn. lib. 1. cap. 17. Herodotus in Euterp. Cornelius Tacitus lib. 4. histor. Plutarchus in Opusculo de Iside , & Osiride , Athenæus lib. 5. & Diodorus Siculus lib. 1. cap. 2. Communis tamen sententia fuit Ægyptiorum , quam deinde secutus est Thales , qui principium , & ortum rerum omnium posuit aquam , Osiridem esse omne principium facultate humectandi præditum , utpotè causam ortus , & substantiam feminis , & sic humidæ dominus naturæ vocabatur , ideòque ante sacra in pompa semper præcedebat vas aquarium in ejus honorem . Auctor est Plutarchus loco citato . Repræsentatur autem hic Deus denso capillitio , barbâ hirsutâ , cum modio , sive calathò in capite . Calathus à verbo Græco κάλας , quod lignum significat , derivatus est , describitur ab Isidoro lib. 19. Orig. cap. 29. leve gestamen ex ligno , vel canna , aut junco factum , in quo vel pensa ponuntur , vel flores leguntur . Modius etiam capiti Serapidis superpositus fecunditatem , & abundantiam denotat : *Vel quia* (ut scribit Ruffinus lib. 2. histor. Eccles. cap. 23.) *cum mensura , modoque cuncta docet moderari , vel vitam mortalibus frugum liberalitate præberi* . Nunc de fictitiis ad historicam transeamus veritatem . Serapis fuit Rex Ægyptiorum , qui cum varias artes eos docuisset , illisque ostendisset cultum vitium , & aratrum ; unâ cum sorore , & conjuge Iside divinos honores meruit . Scribit D. Augustinus lib. 18. de Civit. Dei cap. 5. Apim quemdam Argivorum Regem in Ægyptum navibus transvectum , cum ibi mortuus fuisset , factum esse Serapidem maximum Ægyptiorum Deum ; fuisse autem Apim tertium eorundem Regem testatur Eusebius in Chron. Inventa ab hoc sapientissimo Principe vide apud Tibullum lib. 1. cap. 7.

T A B U L A I I.

S Erapidis & sororem , & conjugem fuisse Isidem , unâque cum fratre , & marito divinos honores obtinuisse apud Ægyptios satis constat , & diximus : sed quot nominibus invocata fuerit hæc Dea , quot ritibus consecrata , discere ex Apulejo lib. 11. Metam. Isidem sic loquentem introducente :

En

SECTIO I. GEMMÆ antiquæ .

3

En assum tuis commota, Luci, precibus, rerum natura parens, elementorum omnium domina, sæculorum progenies initialis, summæ auminum, Regina Manium, prima Cœlitum, Deorum, Dearumque facies uniformis, quæ cœli luminosa culmina, maris salubria flumina, inferorum deplorata silentia nutibus meis dispenso: cujus numen unicum multiformi specie, ritu vario, nomine multijugo totus veneratur Orbis. Me primigenii Phryges Pessinunticam nominant Deum Matrem; hinc Autochthones Attici Cecropiam Mineram: illinc fluctuantes Cyprii Paphiam Venerem: Cretes sagittiferi Dictynnam Dianam: Siculi trilingues Stygiam Proserpinam: Eleusini vetustam Deam Cererem: Junonem alii: Bellonam alii: Hecatē isti: Rhamnusiā illi: & qui nascentis Dei Solis inchoantibus radiis illustrantur Æthyopes, Ariique, priscæque doctrinâ polientes Ægyptii cæremoniis me prorsus propriis percolentes appellant vero nomine Reginam Isidem. Pingitur hæc Dea cum coma, torta, & reflexa, gestans in capite aliquando modium abundantiae symbolum, aliquando perseam typum silentii, & veritatis, ei de stirpibus Ægyptiis maximè consecratam, teste Plutarcho lib. de Isid. & Osir. Ὅτι καρδία μὲν ὁ καρπὸς αὐτῆς, γλῶττις δὲ τὸ φύλλον ὀνομασθεῖται. Quod ejus fructus cordis, solum linguae speciem refert. Et quæ duo simul juncta componunt veritatem. Lotus eidem sacer erat, cujus flos in se, ut docet Teophrastus lib. 4. & aperiendo, & claudendo Solis motum sequitur ab ortu ad occasum.

TABULA III.

Isis juncta religione cum Serapide, five Solè plerumque habebatur pro terra, vel natura rerum subjacente Soli, si fides Macrobio Saturn. lib. 1. cap. 20. Sistrum gestat, de quo Servius ad lib. 8. Æneid. *Isis est genius Ægypti, qui per Sistri motum, quod gerit in dextra, Nili accessus significat.* Apulejus. lib. 11. Metamorph. describit ejus vestimentum stellis dispersis corruscans, quod in hac tertia gemma faberrimè videtur expressum aliquam Ægypti Reginam unionibus exornato collo, & crinibus reflexis sub Isidis imagine forsandræpræsentante. Velo ejus capiti imposito noctis tenebræ inveniuntur, quas Isis, seu Luna nocturno suo splendore illuminat.

Tom. I.

A 2

mi.

minat, Noctiluca enim dicta est: stellis verò benefici astorum influxus in hæc inferiora indicantur. Hæc Dea navigantibus prodesse credebatur, teste Luciano, unde servati ex naufragio pictas tabulas in illius Templo ponebant. Velificia ferebatur etiam primum invenisse, dum amissum filium Harpocratem nave quæreret. *Certus dies habetur in fastis* (ait Lactantius lib. 1. cap. 11.) *quo Isidis navigium celebratur*. Existimabant veteres Isidem ferire perjuros, & illos maximè non servantes fidem per eam juratam. Ovid. in Ponto:

*Vidi ego linigeræ numen violasse fatentem
Isidis, Ifiacos ante sedere focos.
Alter ob huic similem privatus lumine culpam
Clamabat mediâ se meruisse viâ.*

Et Juvenalis Sat. 13.

*Decernat, quodcumque volet de corpore nostro
Isis, & irato feriat mea lumina fistro:
Dummodo vel cæcus teneam, quos abnego, nummos.*

Isis filia fuit Inachi Argivorum Regis, quæ de Græcia veniens Ægyptios litteras, leges, & instituta docuit, terrasque colere instituit, unde Terra nominata est, ut scribit Isidorus lib. 8. Orig. cap. 11. Afferit Varro lib. 4. de Lingua Latina Ægyptios ab Iside prima rudimenta scientiarum accepisse, quod verisimile est, si quidem ætate Mosis litteræ apud illos jam florebant.

T A B U L A I V.

Ammon sic dictus à græco vocabulo ἀμμων, quod arenam significat, sub arietis forma in desertis Libyæ colebatur, cui Bacchus Templum miræ magnitudinis in arena constituit, eo quod ipsi in Indiam proficiscenti apparuerit ille cum cornibus arietinis, & vestimento laneo, fontisque undam sitienti ejus exercitui monstraverit. Putant alii hoc nomen ductum à quodam Ammone Ægypti Rege galeam gestante, cujus insigne caput erat arietinum, unde κεραιφόρος, idest, corniger vocabatur. Ovidius lib. 5. Metamorph.

Sed grave Heroidum numen, sed corniger Ammon.

Solebant enim Reges, virique illustres capita ferarum in armis

Sectio I. Gemmæ antiquæ. 5

mis sculpta gerere ad terrorem hostibus incutiendum . Statius lib. 3. *Ferarum rictibus horrificant galeas* . Meminit Eusebius lib. 3. de præp. Evang. cap. 3. Ammonis simulacri cærulei coloris caput arietinum habentis , quod in Elephantinopoli Urbe colebatur, cujus explicationem refert his verbis: *Δηλοῖ δ' ἀπὸ τοῦ τοῦ κριὸς πρὸς σωπον ἔχον καὶ αἶγος κέρατα, τὴν δὲ Κριὸς οὐδὸν Ἡλίου ἐν Σελήνῃς. τὸ δὲ ὅκ' κυριῶν χρώμα, ὅτι ἰδραγωγὸς ἐν σιννόδῳ ἡ Σελήνη.* *Arietina igitur facies, caprinaque cornua conjunctionem Solis, & Lunæ in ariete significant; cæruleus verò color ei attribuitur, quia Luna in ea conjunctione humidior est.* Eundem enim esse Ammonem, atque Solem docet Macrobius Satur. lib. 1. cap. 21. *Nec solus Leo (inquit) sed signa quoque universa Zodiaci ad naturam Solis jure referuntur.* Et ut ab ariete incipiam, magna illi concordia est. Nam & is per sex menses hybernales sinistro incubat lateri, ab æquinoctio verno supra dextrum latus; sicut & Sol ab eodem tempore dextrum hemisphærium, reliquo ambit sinistrum. Ideo & Ammonem, quem Deum Solem occidentem Libyes existimant, arietinis cornibus fingunt, quibus maximè id animal valet, sicut Sol radiis. Narrat Plinius lib. 2. cap. 103. Jovis Ammonis fontem in Illyriis interdium frigidum noctibus fervere. Plura vide apud Hyginum in fabul. Martianum Capellam lib. 2. de nupt. Herodotum in Euterpe, Pausaniam in Messan. & Lil. Gyrardum de histor. Deor. syntagm. 2.

T A B U L A V.

M Inerva, five Pallas providentiam significat intellectualem; ut docet Cælius Rhodiginus lib. 14. lect. ant. cap. 18. diciturque virgo, five quia numquam consenescit prudentia, nec ullâ inficitur labe, five, ut vult Diodorus lib. 1. cap. 2. quia eadem existimatur aër, qui non corrumpitur. Scribit D. Augustinus lib. 7. de Civit. Dei cap. 16. eam vel summum æthera, vel Lunam creditam fuisse; quam sententiam confirmat Porphyrius apud Eusebium lib. 3. cap. 3. his verbis: *Ὅπερ δὲ Ἀπόλλωνος ἐν Ἡλίῳ, τὸ τοῦ Ἀθηνᾶς ἐν Σελήνῃ. ἔστι δὲ τῆς φρονήσεως σύμβολον Ἀθηνᾶτις οὖσα.* *Quod autem in Sole Apollo est, hoc ipsum Minerva in Luna; est enim prudentiæ symbolum instar cujusdam Minervæ.* Præclarus hic varius lapis extans in Mu-

Museo nostro commendabilis est propter industriam artificis, qui varios ejus colores mirabiliter in hoc opere distinxit, faciei, & colli albedinem expressit candidissimam; armaturam, galeamque auream; capillos verò sparsos ad usum Puellarum Spartanarum, & flavos, ut apud Ovidium lib. 6. Fastor.

Nunc ades, ô, cæptis, flava Minerva meis.

Hæc Dea non artibus tantum, sed & armis dicebatur præfesse, unde militaris, armifona, & bellatrix dicta est, armataque sæpissimè repræsentatur. Gorgona ei ponitur in thorace vel tamquam favorabile amuletum, quod eam faciebat invictam, vel quasi terroris imago, ut vir sapiens terrorem contra adversarios gestet in pectore, ut interpretatur Fulgentius lib. 2. Mythol.

T A B U L A V I.

IN adducta gemma Minervæ galea pilis equinis adornatur, at in præsentī anguis videtur ei superpositus in signum salutis, & prudentiæ: alæ conveniunt etiam huic Deæ, vel quia eadem censetur aër, vel propter *acrem minimèque retrahendum ad res impetum*, vel quod *ad depellendam injuriam, atque opem ferendam satis est instructa*, unde *Victoria est appellata*. Si fides Phornuto, & à Græcis Νίκη Παλλάς dicta.

T A B U L A V I I.

Tertiam ejusdem Minervæ exhibemus imaginem extantem pariter in gemma exquisitissimi artificii, quæ penès Abbatem Robertum Harpeur Anglum Romæ olim asservabatur. Ferè similis gemma vulgata fuit à Baudelotio, & Gronovio, demum à Cl. Philippo Barone de Stosch in suis gemmis sculptorum nominibus insignitis, quod forsan in nostra gemma, quæ eadem est, incuria est prætermisum. Imago huic ferè similis è nobilissimo Rondaninio Museo gemmarum antiquarum elapso sæculo ditissimo desumpta visitur in Iconographia Caninii sub Aspasiæ nomine, sed verisimilius est illam ad Minervam referri, nisi ve-

Sectio I. Gemmæ antiquæ.

7

velimus dicere Aspasiâ sub ejus imagine repræsentari . Etenim quatuor symbola super ejus galeam posita Minervæ ascripta fuisse constat . Noctuam in signum sapientiæ ei consecratam scribit Fulgentius lib. 2. *In hujus etiam tutelam noctuam volunt , quod sapientia etiam in tenebris proprium fulgorem possideat .* De Sphinge loquitur Pausanias in Attic. describens hujus Deæ simulacrum . *Αὐτοῦ δὲ ἔκτε ἐλέφαντος τὸ ἄγαλμα καὶ χρυσῷ πεποιήται . μέσσω δὲ οἷν ὑπὲρταί οἱ τῷ κρανίει Σφίγγος ἑκείνῃ .* Deæ signum ex auro , & ebore factum , in galeæ cono Sphinx eminet . Pegasus Minervæ attribuitur , vel ut sapientiæ , famæque symbolum , vel quia illa Pegasus à se domitum fræno illi imposito Bellerophonti tradidisse fertur , unde Frænatrix dicta est , cui Corinthios Templum extruxisse narrat idem Pausanias in Corinth. Quadrigas ei convenire scribit Cicero lib. 3. de natura Deor. quinque Minervas recensens , inter quas unam Jove , & Coriphe Oceani filiâ natam , quam Arcades Coriam nominabant , & quadrigarum ferebant inventricem.

TABULA VIII.

IN hac eximia scalptura exhibetur Apollo laureatus , juvenili formâ , citharam tenens : imberbis quidem repræsentatur , quia , ut docet Fulgentius lib. 1. Mithol. Sol , qui idem est cum Apolline , *occidendo , & renascendo semper est juvenior , sive quod numquam in sua virtute deficiat , ut Luna , quæ crescit , & minuitur .* Crinitus pingitur , & ob promissos capillos dicitur intonsus . Horatius car. lib. 1. od. 21.

Dianam teneræ dicite virgines ,

Intonsum pueri dicite Cynthium .

Acersecomes vocatur ab Homero hymn. in Apoll. *ᾠβὺς ἀκέρσεως* , velut intonsus , & liber ab omni perturbatione . Pausanias in Eliac. pr. & Diodorus lib. 4. Apollinem citharæ primum fuisse inventorem referunt : sed quare illius simulacrum manibus citharam tenens fingatur , rationem hanc reddit Suidas , quod Apollinis simulacrum ut Sol intelligatur , & dicatur esse universitatis hujus harmonia , cum cæteris enim stellis commixtus animalia gignit . Fulgentius verò lib. 1. scribit Apollinem ideâ cum decachorda pingi cithara ,
ipsum-

ipsumque novem Musis decimum adjici, quod humanæ vocis decem sint modulamina. Credebant veteres Apollinem eundem esse atque Solem, sive oculum Mundi, & cum omnia faciliè videret, illum ideò finxerunt divinationibus præesse, caputque illius laureâ coronâ cinxerunt. Etenim laurus vaticinationis erat symbolum, & ex ejus crepitu, dum ardebat, observabantur rerum eventa; nam, si in ignem injecta strepitum ederet, felicissimum erat signum. Tibullus lib. 2. el. 6.

At laurus bona signa dedit, gaudete coloni.

Contrà, si tacitè conflagrasset, sinistrum omen reputabatur. Propertius lib. 2. el. 16.

Et tacita extincto laurus adusta foco.

Scribit Fulgentius lib. 1. laurum pulvinari subjectam vera somnia ostendere, & Alciatus.

*Præscia venturi laurus fert signa salutis,
Subdita pulvillo somnia vera facit.*

Sic & vaticinaturi laurum comedebant. Idem Tibullus lib. 2. el. 6.

*. sic usque sacras innoxia lauros
Vescar.*

Hæc arbor utpotè saluberrima tribuebatur etiam Apollini indicandæ medicinæ causâ, cujus præses hic Deus habebatur. Laurus enim, si fides Galeno simpl. med. lib. 6. desiccatur, calefacit, attenuat, aperit, provocat, incidit, emollit, digerit, & flatus pellit. Illa etiam in aqua madefacta eandem aquam salubrem facit, teste Constantino Cæsare lib. 2. de agricultura cap. 6.

T A B U L A I X.

F Erunt scriptores Æsculapium ex Apolline, & Coronide natum medendi artibus præfuisse, tantâque illarum peritiâ excelluisse, ut nonnullis defunctis vitam restituerit, eâque de causa fulmine à Jove percussum, ab eodem immortalitatis deinde factum fuisse participem, ut narrat Lucianus in Dialog. Pindarus verò poeta Lyricus citatus à Tertulliano in Apolog. cap. 14. canit Æsculapium ob avaritiam, quâ medicinam nocenter exercebat, fulmine vindicatum. Barbatus exhi-

Sectio I. Gemmæ antiquæ. 9

exhibetur hic Deus, etsi semper adolescentis Apollinis filius, unde scribit Arnob. lib. 6. adv. Gent. in ancipiti relinqui, uter eorum sit pater, uter filius, imò an sint generis, & cognationis unius. Æsculapii simulacris baculum in manu attribuitur, quasi ægrotantium sustentaculum: serpens verò baculo circumvolutus, quod hi, qui medicina utuntur, renoventur ut serpentes, & quasi senectutem exuant. Ovid. lib. 3. de arte am.

Anguibus exuitur tenui cum pelle senectus.

Refert Plinius lib. 29. cap. 24. serpenti multa inesse remedia, ideòque Æsculapio dicatum fuisse: eidem etiam tribuitur corona lauri, quod ei jus divinationis adjungitur, eundem enim esse atque Apollinem docet Macrobius Saturn. lib. 1. cap. 20. & Apollodorus ab eo citatus tradit in libris, quibus titulus est *περὶ θεῶν*, Æsculapium ea de causa divinationibus, & auguriis præesse, quod medicus commoda, & incommoda in corpore futura prænoscere debet, juxta illud Hippocratis oportere medicum dicere de ægro *τὰ τε παρόντα, καὶ τὰ μελλόντα, καὶ τὰ ἴσασθαι*, idest: *Quæ sint, quæ fuerint, quæ mox ventura sequentur*. Scribit Cælius Rhodiginus lib. 27. lect. ant. cap. 15. in templo Æsculapii, quod in Epidauro erat, ægrotos cubare solitos, ut per somnium bonam valetudinem à Diis ostensam conjectare possent; quod Jamblichus de Mysteriis sect. 3. cap. 3. his verbis confirmat: *Εἰ Ἀσκληπιῶ μὲν τὰ νοσήματα τοῖς θεοῖς ὁράοις πάντας ὅλβ' δὲ τὴν ταῖς τῶν ἰατρῶν εὐκταρ ὁπφανείων, ἡιατρικὴ τέχνη συνέστη ἀπὸ τῶν ἱερῶν ὁραμάτων.* *In Æsculapii Templo per somnia divina morbi sanantur; ipsaque medendi ars constitutis observationibus nocturnarum apparitionum in divinis somniis comparata est.* De hoc ritu meminit etiam Plautus in Curcul. act. 1. sc. 1.

. . . . quia hic Leno ægrotus incubat

In Æsculapii Fano.

T A B U L A X.

HYgiæam finxerunt veteres Æsculapii filiam, eamque ut salutis Deam venerati sunt: salus enim gignitur ex aëre puro, Æsculapius autem plerumque habebatur pro
Tom. I. B aëre,

aëre, unde Pausanias in Achaic. scribit : Ασκληπιὸν μὲν ἄερα
 καὶ τὸ ἀνθρώπων εἶναι ὅμοιος ζῶις ὅπτηδ' ὄντος πρὸς ὑγίαν Ἀπόλλωνα
 δὲ Ἥλιον, ὃ αὐτὸν ὀρθότατα Ασκληπιῶ πατέρα ἐπονομάζεσθαι, ὅτι ἐς τὸ
 ἀρμόζον ταῖς ὥραις ποιῶμενος ὁ Ἥλιος τὸν δρόμον μεταδίδωσι τῷ ἄερι ὑγείας.
Æsculapium aliud nihil quam aerem esse, ex quo bona valetudo,
quam Græci Hygiæam appellant, tam homini, quam cunctis aliis
animantibus existeret: Apollinem, qui Sol ipse est, jure patrem
Æsculapii perhiberi, quòd anniversarias vicissitudines cursu confi-
ciens suo aeri salubritatem impertiat. Serpentis Æsculapio, &
 Saluti dicati meminit Macrobius Saturn. lib. 1. cap. 20. do-
 cens ideò simulacris eorum jungi dracones, quòd hi ad Solis,
 & Lunæ naturam referuntur. Est, inquit, Æsculapius vis sa-
 lubris de substantia Solis sub-veniens animis, corporibusque morta-
 lium. Salus autem naturæ Lunaris effectus est, quo animantium
 corpora juvantur salutifero firmata temperamento. Ideò ergò simu-
 lacris eorum junguntur figuræ draconum, quia præstant, ut huma-
 na corpora velut infirmitatis pelle deposita ad pristinum revivescant
 vigorem, ut revivescunt dracones per annos singulos pelle senectutis
 exuta. Tibullus lib. 1. el. 4. Serpens novus exuit annos. Salutis
 augurium apud Romanos celebrabatur, quod intermissum,
 renovavit Augustus, teste Svetonio in ejus vita cap. 31. Sym-
 bolum autem prosperitatis fuisse apud Ægy-
 ptios liquet ex historia Antiochi Soteris, qui
 adversus Galatas pugnaturus, hoc signo ve-
 xillis imposito, datoque militibus pro tessera,
 de quo faciendo se per somnium ab Ale-
 xandro Magno monitum fuisse simulavit, in-
 signem retulit victoriam, cujus rei signum in
 quibusdam Antiochi numismatibus apparet. Est autem
 triangulus triplex invicem insertus, constans ex quinque li-
 neis, in quibus TRIEIA inscribitur. Narrat Cælius Rhodigi-
 nus lib. 22. lect. ant. cap. 2. mulieres apud Sicyonios Hygiæ
 simulacro capillos dicare solitas, quos in ejus honorem sibi
 rescindebant.

T A B U L A X I.

NOtissima est Sileni effigies, fuit enim fimus, & calvus;
 garrulum, & nugacem, sive loquacem describit illum
 Sui-

Sectio I. Gemmæ antiquæ. I I

Suidas, Silenumque à verbo *σουλαινω* *garrus*, *nugor*, dictum asserit. Bacchi nutricium, magistrumque fuisse docet Diodorus lib. 4. cap. 1. plurimumque ad virtutem, & gloriam, resque bellicas ei profuisse scribit. Philosophiæ quoque illum operam dedisse innuit Ælianus lib. 3. sermonem ejus ad Midam Phrygem habitum referens. Accipimus ex Athenæo Deipnosoph. lib. 4. Silenum fistulæ multis compactæ calamis inventorem fuisse, illius verò, quæ cerâ conjungitur, Marfyam: sed utrumque cum Apolline contendisse notat Pausanias in Corinth. Hedera, quæ Silenus in hac gemma coronatus exhibetur, fuit Baccho sacra; illius frondes adversus dolorem, & gravitatem capitis à vini potu molestam prodesse credebant veteres, eaque de causa hederaceis præcipuè coronis caput cingebant. Ex Athenæo Deipnosoph. lib. 15. Silenum in gratiam Bacchi Aratus inter sidera translatum dicit.

T A B U L A XII.

Bacchæ fuerunt Liberi patris comites, quæ, teste Suida, ferebantur quodam afflatu divino repletæ. Bacchum apud Indos bellantem secutæ sunt, foeminæ, ut verbis D. Augustini utar, non tam virtute nobiles, quàm furore. Dictæ sunt Bacchæ à verbo *bacchari*, quod idem est ac furere; etenim orgia Liberi patris velut per furorem magnis clamoribus celebrabant, pampineisque, & hederaceis utebantur coronis. Scribit Eusebius lib. 2. cap. 5. Bacchas in orgiis celebrandis Evam conclamare solitas, quæ vox Hebraicè cum aspiratione graviori foeminei sexus serpentem significat, ideòque hanc vocem clamare, quia sæpe in dictis orgiis erant coronatæ serpentibus.

T A B U L A XIII.

Quatuor Bacchas sorores recenset Fulgentius lib. 2. Mythol. quarum proprietates eruditè describit his verbis: *Quatuor sunt ebrietatis genera, idest, prima vinolentia, secunda rerum oblivio, tertia libido, quarta insania; unde*
Tom. I. B 2 et no-

Et nomina hæc quatuor Bacchæ acceperunt. Bacchæ dictæ sunt quasi vino vacantes; prima Ino, Ἴνως Græcè, Latine vinum dicimus: secunda Autonoe, quasi αὐτονοή, idest, seipsam non cognoscens: tertia Semele, quasi σωμαίων, quod nos Latine corpus solutum dicimus, unde & ipsa genuisse Liberum patrem dicitur, idest, de libidine nata ebrietas: quarta Agave, quæ ideò insanix comparatur, quòd caput filii violenter abscidit. Dicta confirmat S. Petrus Chrysológus serm. 27. de vitanda ebrietate illius furores describens. Ebrietas, inquit, cædis mater, parens litium, furoris genitrix, petulantix deformiter est magistra: hanc qui habet, se non habet: hanc qui habet, homo non est: hanc qui habet, non peccatum facit, sed est ipse peccatum: ebrietas est Dæmon blandus, venenum dulce, rabies voluntaria, invitatus hostis, illecebra honestatis, & pudoris injuria.

TABULA XIV.

Africam Græci Libyam appellare (inquit Plin. in proem. lib. 5.) quâ mare ante eam Libycum incipiens Ægyptio finitur. Hanc tertiam Orbis partem ab uno Abrahæ posteriorum, cui nomen erat Afer, denominatam fuisse credit Josephus: alii verò ab *a* privativa, & Græco vocabulo φρίκη, quod frigoris horrorem significat, sic dictam autumant. Nutrit hæc regio Dracones, Elephantes, Capreas, Bubalos, Leones, Pardales, Camelopardales, & alia diversa ferarum, monstrorumque genera, ut colligitur ex Strabone. Narrat Ælianus lib. 3. Anim. cap. 31. in Africa multos gigni Basiliscos, eosque Galli cantu terrore percussos emori. Reperiuntur etiam ibidem insensissima Scorpionum genera, de quibus latissimè Plinius lib. 11. cap. 25. qui scribit lib. 8. cap. 11. Elephantes perpetuò cum Draconibus bellantes in Africa reperiri. Hanc regionem Leonibus, & Elephantibus abundare tradit Manilius lib. 4.

Et vastos Elephas habet, sævosque Leones

In pœnas fecunda suas parit horrida tellus.

Unde non mirum est, si in multis Hadriani, Antonini, & Severi numismatibus repræsentetur Africa sub figura muliebri cum proboscide in capite; & similiter in moneta aurea Cæstia

Sectio I. Gemmæ antiquæ . 13

stia gentis, & in argentea familiæ Hippia, in quibus facies muliebris exhibetur, ut in hac gemma, gestans pro calantica exuvias capitis elephantini cum eadem proboscide. Constat enim veteres hoc symbolo semper Africam denotasse, utpotè Elephantium feracem, unde pedites Mauri pellibus animalium hujusmodi pro clypeis utebantur.

T A B U L A X V.

Solon patriâ Salaminus fuit unus ex septem Græciæ Sapientibus, Atheniensis Philosophus, & Legislator, cujus dictum erat, *Nosce te ipsum*. Vixit Athenis Olymp. XLVII. vel, ut aliis placet, LVI. Tempore Pisistrati Tyranni insidiis petitus in Ciliciam spontè secessit, ibique urbem de suo nomine Solensem denominatam condidit. Dicunt alii civitatem hanc in Cypro condidisse, in qua deinde annorum LXXX. decessit. Sed quantâ discendi cupiditate flagraverit, colligitur ex Valerio Maximo lib. 8. cap. 7. supremum illius vitæ diem referente his verbis: *Quum assidentibus amicis, & quadam de re sermonem inter se conferentibus, fatis jam pressum caput erigeret, interrogatus, quapropter id fecisset, respondit; ut cum istud, quidquid est, de quo jam disputatis, percepero, moriar. Migrasset profectò ex hominibus inertia, si eo animo vitam ingrederemur, quo eam Solon egressus est. Illius supra cæteros Græciæ sapientes præstantiæ meminit Ausonius in Sapient.*

*De more Græco prodeò in scenam Solon,
Septem Sapientum fama cui palmam dedit.*

Multa de illo Plutarchus, & Diogenes Laërtius.

T A B U L A X V I.

Socrates Sophronisci statuarii, & Phanaretæ obstetricis filius natus est Athenis Olympiade LXXVII. tempore belli Peloponnesiaci. Simum, & calvum, Silenoque similem describit illum Suidas. Philosophiæ partem illam, quæ de moribus agit, moralisque propterea dicitur, præcipuè coluit. *Socrates philosophiam primus devocavit è Cælo (ait Tullius lib. 5. Tuscul.) & in urbibus collocavit, & in domos etiam introdu-*

duxit, & coegit de vita, & moribus, rebusque bonis, & malis quærere. Apollinis oraculo judicatus fuit sapientissimus; refert enim Coelius Rhodiginus lib. 13. lect. ant. cap. 1. Chærophonti cuidam Socratis perfamiliari Pythiam respondisse, hæc verba: *Sapiens quidem Sophocles, sapientior vero Euripides, & omnium sapientissimus Socrates.* Æqualem semper vultum sive in prosperis, sive in adversis rebus servavit, unde Plinius, *Ferunt* (inquit) *Socratem clarum scientiâ eodem semper visum vultu, nec aut hilari magis, aut turbato.* Duas habuit uxores Xanthippem, ex qua natus est Lamprocles, & Myrtonem Aristidis justi filiam, ex qua filios suscepit Sophroniscum, & Menedemum, vel Menexenum. Audivit magistros philosophiæ Anaxagoram, Clazomenium, Damonem, & Archelaum. Plurimos habuit discipulos diversarum sectarum institutores, inter quos primum tenet locum Plato Academiæ Princeps, à quo Socratis dissertationes commemorantur, illum enim nihil umquam scripsisse constat. Tandem ab Anyto, & Melito accusatus, quòd novam religionem vellet introducere, in vinculis diù fuit, cumque ad mortem condemnatus esset, *fortique animo* (ut scribit Valerius Maximus lib. 7. cap. 2.) *& constanti vultu potionem veneni è manu carnificis accepisset; admoto jam labris poculo, uxori Xanthippæ inter fletum, & lamentationem vociferanti innocentem eum periri.* Quid ergo? inquit, *nocenti mihi mori satius esse duxisti? O immensam illam scientiam, quæ ne in ipso quidem vitæ excessu oblivisci sui potuit.* Tanta fuit deinde Atheniensibus de morte Socratis poenitentia, ut paullò post omnia gymnasia facerent claudere, illius accusatores Melitum morte, Anytum exilio punirent, ipsique statuam æream Lysippi opus dedicarent.

T A B U L A X V I I.

M Agistrum sequitur discipulus, sapientissimum videlicet Socratem divinus Plato Academiæ Princeps natus Athenis patre Aristone anno secundo Olympiadis LXXX. Aristocles prius vocabatur, deinde ob latos humeros Platonis nomen sortitum fuisse narrat Suidas. *προσηγορεύετο δὲ Ἀριστοκλῆς.*

Sectio I. Gemmæ antiquæ . 15

ελῆς . ὅθεν δὲ τὸ πλατὺς ἔστι τὸ σῆμα , πλατὺν ἐπωνομασθῆναι . ἄλλοι δὲ ὡς πλατὺν ἐν λόγοις , Πλάτωνα κληθῆναι . *Aristocles primò est dictus ; sed ob latitudinem pectoris Plato est cognominatus ; alii ob amplitudinem orationis Platonem dictum ajunt .* Etenim Platonis infantis ore apes confederunt , singularem prædulcis eloquii portendentes suavitatem , si fides Plinio lib. 11. cap. 17. & Valerio Maximo lib. 1. cap. 6. Tantâ eum facundiâ instructum fuisse scribit idem Valerius Max. lib. 8. cap. 7. *Ut si ipse Jupiter cælo descendisset , nec elegantiore , nec beatiore facundiâ usus videretur .* Caput ejus comatum , & barbatum exhibetur in hac gemma , prout illum habuisse docet Ælianus referens primam inter Platonem , & Aristotelem dissensionem ex barba , & capillis ortam , cum Aristoteles contra Platonis morem radi , & tonderi solitus fuerit . Octogenario major decessit teste eodem Maximo loco citato . *Altero etiam & octogesimo anno decedens sub capite Sophronis mimos habuisse fertur : sic ne extrema quidem ejus hora agitatione studii vacua fuit .* Platonis imagines annulis insculptas gestabant Academici , ut & Zenonis , & Aristotelis Stoici , & Peripatetici . Audiamus Epiphanium de Carpocratianis , Gnosticis , & Basilidis sectatoribus hæresi 27. Philosophorum imagines ab illis adoratas esse scribentem . *Habent depictas coloribus imagines , quidam etiam aureas , aut argenteas , vel ex alia materia factas , quas esse Jesu effigies affirmant , easdemque à Pontio Pilato ad Christi similitudinem effectas , quo tempore inter homines degebat . Sed ejusmodi imagines occultas habent , necnon & Philosophorum quorundam , ut Pythagoræ , Platonis , Aristotelis , aliorumque , quibus eas , quas dixi , Christi effigies miscent , & erectas simul omnes adorant , ad easque Gentilium ritus instituunt .*

T A B U L A XVIII.

PUlcherrimas Alexandri Magni , ejusque matris Olympiadis imagines Cameus exquisitissimi artificii nobis exhibet . Ille hic est , qui olim in celeberrima Mantuæ Ducum gaza cum plurimis propemodum antiquæ , & modernæ magnificentiae monumentis asservabatur ; at illa superioribus annis in miserabili urbis excidio direpta multorum deinde

de Principum cimelia exornavit ; iste verò cameus clarissimæ memoriæ Reginae Christianæ thesauro accessit , in quo etiam rarissima ex quovis metallo , moduloque numismata , gemmæ pretiosissimæ , eximiæ Græcorum , Romanorumque Sculptorum statuae , bibliotheca selectissima , plurimæ celeberrimorum Pictorum tabulae , ditissimaque peristromata omnium oculos mirum in modum etiam nunc alliciunt . Alexandri Magni res gestas Plutarchus, Q. Curtius , aliique scripsere . Is Jovis Ammonis filius perhibebatur , à quo in draconem commutato Olympias ejus mater compressa fuerat ; ideòque serpentis imaginem & galeæ , & pectori insculptam exhibet hæc gemma , ut & Ammonis caput humero , quod historiam à Plutarcho allatam mirificè confirmat , *Fasidio Philippi* (Alexander , ait Valerius Maximus lib. 9. cap. 5.) *Jovem Ammonem patrem asciivit* . Imagines Alexandri Magni sive in numismatibus , sive in gemmis , ut favorabilia amuleta , gestabant veteres , de quibus mentionem facit Trebellius Pollio in Macrianis . *Alexandrum Magnum Macedonem* (inquit viri in auro , & in argento ; mulieres & in reticulis , & dextrocheriis , & in annulis , & in omni ornamentorum genere , exsculptum semper habuerunt : eò usque , ut tunica , & limbi , & penulae matronales in familia ejus hodieque sunt , quæ Alexandri effigiem delitiis variantibus monstrent . Hanc superstitionem redarguit Jo. Chrysostomus homil. 25. ad populum Antiochenum his verbis . *Quid verò diceret aliquis de his , qui carminibus , & ligaturis utuntur , & de circumligantibus aurea Alexandri Macedonis numismata capiti , vel pedibus ? Dic mihi , istane sunt spes nostra , ut post crucem , & mortem Domini gentilis Regis imagine spem salutis habeamus .*

TABULA XIX.

Lysimachus filius Agathoclis fuit unus ex successoribus Alexandri Magni , & forsan ob tanti Principis memoriam cornua & ille gestat arietina . In sacris litteris cornu est symbolum supremæ potentiae , & vox , *Keren* , significat tam illud , quàm coronam . Ferunt Lysimachum ab Alexandro Leoni objectum , quòd venenum Callistheni propinasset ,
ma-

Sectio I. Gemmæ antiquæ. 17

manum quodam amiculo convolutam in os leonis intulisse, illiusque linguam abripuisse. Fuit deinde ut prius Alexandro dilectus, & post illius mortem Pergamo præfuit.

TABULA XX.

I Mago C. Coelii Caldi in farda gemma pulcherrima, & artificiosè elaborata, ut puto, efficta est. Consul fuit anno U. C. DCLIX. quam dignitatem tamquam novus homo, ut scribit Cicero de petitione consulatus, eloquentiâ suâ adeptus est. In perduellionis judicio tabellam exhibuit cum duabus litteris L. D. hoc est, *Libero*, & *Damno*; quæ signatæ sunt in illius argenteo nummo à filio, vel nepote in ejus memoriam percusso.

TABULA XXI.

P Ræclara Pompeji Magni facta ignota esse nemini satis constat; unde aliqua de illius effigie, pauca de rebus ab eo gestis hic referam. Vellejus lib. 2. scribit Pompejum Magnum fuisse *formâ excellentem, non eâ, quâ flos commendatur ætatis, sed ex dignitate constanti*. Plutarchus in ejus vita postquam de illius ortu, & natalibus quædam retulit, subjungit eum ab adolescentia tanto decore vultus extitisse, ut Alexandro Magno similis vulgò crederetur, & à quibusdam Alexander appellatus fuerit. Vultus tamen juvenilis Pompeji cum Alexandro conformitas ex hac gemma elici non potest, cum in ea Pompejus ætate jam proventus repræsentetur, tum etiam quòd de illa perfecta similitudine Plutarchus omnino non conveniat: sed capillitium paullatim assurgens, quod prætulisse Pompejum narrat idem Plutarchus, cum imagine in hac gemma efficta planè concordat. Valerius Maximus lib. 8. cap. 15. pauca de præclaris ejus gestis, sed memorabilia narrat his verbis: *Eques Romanus pro Consule in Hispaniam adversus Sertorium pari imperio cum Pio Metello Principe civitatis missus est: nondum ullum honorem auspicatus bis triumphavit: initia Magistratum à summo Imperio cepit: tertium Consulatum decreto Senatus solus gessit: de Mithridate, & Tigra-*

Tom. I.

C

ne,

ne, de multis præterea Regibus, gentibus, plurimisque civitatibus, & prædonibus, unum duxit triumphum. Ejusdem laudes, & res gestas paucis etiam perstrictas, refert Plinius lib. 7. cap. 26.

T A B U L A X X I I.

I Mago M. Tullii Ciceronis eloquentiæ Romanæ facilè Principis hic exhibetur, cujus linguam dictam fuisse divitem scribit Coelius Rhodiginus lib. 25. lect. ant. cap. 3. Post detectam Catilinæ conjurationem patris patriæ nomen ei à Senatu concessum fuit, quod nullo umquam, si Camillum excipiamus, quem Livius narrat à militibus in triumpho, sed non ex decreto Senatus, patrem patriæ appellatum fuisse. De hoc illustri titulo Ciceroni concessio mentionem facit Juvenalis sat. 8.

. sed Roma parentem,

Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit.

Egregium illius elogium vide apud Plinium lib. 7. cap. 30.

T A B U L A X X I I I.

D Brutus ab A. Postumio Albino adoptatus hujus prænomen secundum morem adoptionum retinuit. Fuit unus ex percussoribus Cæsaris, qui eum in testamento suo secundum hæredem scripserat. Consul designatus fuit in annum DCCXI. quem tamen lege Pedia damnatus non iniit. Ultimus Romanorum dictus est, teste Cælio Rhodiginio lib. 17. lect. ant. cap. 8. Plura vide apud Vellejum lib. 11.

T A B U L A X X I V.

C N. Domitius Ahenobarbus, cujus effigies in cameo sculpta extat in Museo nostro, fuit Neronis Imperatoris proavus, & unus ex conjuratis Cæsaris. Præfuit classi, quâ mare Jonium aliquando tenuit; eam deinde M. Antonio tradidit ejus partes post Philippense bellum secutus, si fides Dioni lib. 48. & Svetonio in Nerone cap. 3.

T A-

Sectio I. Gemmæ antiquæ. 19

TABULA XXV.

Veneranda C. Julii Cæsaris hic exhibetur imago, Principis non fortitudine modò, sed & eloquentiâ, præclarisque animi dotibus commendabilis. Vidit illum Gallia expugnatorem, Germania, & Britannia debellatorem, Pharsalici campi victorem, Ægyptus vindicem, & ultorem, Africa, Syria, Pontus, & Hispania invictum semper, Roma clementissimum experta est, conspexitque quinques triumphantem, teste Svetonio. Dignus sanè videretur clarissimus Princeps potito Imperio, si patriæ libertati imperium non repugnasset.

TABULA XXVI.

Tiberius Liviae Augustæ filius, extinctis Cajo, & Lucio Cæsaribus, Juliam eorum matrem sibi ab Augusto in uxorem traditam accepit, ab eoque adoptatus, ejus in Imperio successor fuit. Primis Imperii mensibus vitiorum suorum dissimulationi studuit, seque erga singulos humanissimum, & adversus convitia patientem præbuit dicens in civitate libera linguam, mentemque liberas esse debere. Speciem quamdam libertatis induxit, multa que statuit ad Urbis, & Reipublicæ utilitatem; sed tandem vitia malè diù dissimulata profudit, omnique libidinis, avaritiæ, & crudelitatis genere contaminatus, obiit in Villa Luculliana anno Imperii XXIII. ætatis verò LXXVIII. Auctor est Svetonius.

TABULA XXVII.

Hæc præclara Lucii Veri effigies ex carneola pulcherri-
ma, & faberrimè sculpta desumpta est, quæ olim ex-
tabat in selectissima bonæ memoriæ Cardinalis Maximi Bi-
bliotheca. Lucius Verus à M. Aurelio adoptatus Lucillâ
ejus filiâ in uxorem illi traditâ Imperii ab eodem confors fa-
ctus est. Bellum Parthicum per Legatos suos confecit, par-
tumque est ipsi nomen Armeniaci, Parthici, & Medici, ut
scribit Julius Capitolinus. Princeps mollis, & voluptatibus
deditus anno Imperii XI. improvisâ morte occubuit.

TABULA XXVIII.

Optimo patri M. Aurelio successit pessimus filius Commodus nomine, sed factis Populo Romano maximè incommodus, impurissimus, & crudelissimus Imperator Carnifex Senatus vulgò appellatus, teste Lampridio. *Fuit eâ dementiâ* (inquit Capitolinus) *ut Urbem Romam Coloniam Commodianam vocari voluerit*. Etenim se in nummis Herculem Romæ Conditorem declarat. Multa cognomina sibi sumpsit, sed præsertim Hercules, de quo scribit idem Lampridius: *Accepit statuas in Herculis habitu, eique immolatum est ut Deo*. Tandem omnibus ob crudelitatem exosus facta in eum conspiratione, consciâ ejus concubinâ Marciâ, anno Imperii XIII. strangulatus est. Egregia hæc sculptura in berillo, vel aqua marina, ut vulgò vocatur, custodiebatur in celeberrima gaza Cardinalis Carpinei, qui nobilissimum suum ingenium ostendebat in amore, & studio eruditæ antiquitatis. Possidebat Princeps Eminentissimus museum rebus præsertim sacris refertissimum, nummosque cujusvis formæ, & metalli rarissimos, inter quos centum & amplius maximi moduli inspicere mihi licuit (quæ omnia modo à Benedicto XIV. in Bibliothecam Vaticanam translata adservantur) conciliatore Raphaële Fabretto Alexandri Papæ VIII. à Secretis, viro summx doctrinæ, & in omni scientiarum genere versatissimo, qui & ipse suam in re antiquaria peritiam tribus de Aquis, & Aquæductibus veteris Romæ dissertationibus, Columnæ Trajanæ expositione, aliisque suis eruditissimis operibus exhibuit. Plurimæ quoque statuæ nobilissimas ejusdem Cardinalis ædes exornabant, sed maximè Annii Veri fratris Commodi natu minoris caput marmoreum; cujus etiam Principis pulcherrima, & à temporis diuturnitate nil quidquam detrimenti passa effigies pariter marmorea extabat penès Illust. Abbatem Isidorum Huart, virum comitate, & urbanitate commendabilem, veterisque memoriæ studiosissimum; quippe qui seriem numismatum lectissimam, variaque antiquitatis monumenta in suo cimelio asservabat.

T A.

Sectio I. Gemmæ antiquæ . 21

TABULA XXIX.

R Ara esse Didii Juliani ex quovis metallo numismata norunt omnes, qui ea tractant; at gemmæ illius vultum repræsentantes eximiæ sunt raritatis; unde hanc imaginem in pulcherrima carneola sculptam extantem in Museo nostro hic exhibemus. Interfecto à militibus Pertinace Julianus Imperium à Prætorianis nundinatus Tribuniciam potestatem accepit: auditâ deinde, in Syria C. Pescennii, & in Pannonia Septimii Severi electione, ab omnibus destitutus tertio Imperii mense occisus est.

TABULA XXX.

S Eptimius Severus Imperator ab exercitu Pannonico salutatus, Romæ Juliano, Pescennio in Oriente, & Albino in Gallia interemptis solus Imperio potitus est. Filios Caracallam, & Getam Imperatores moriens declaravit. Eboraci in Anglia morte sibi medicorum ope accelerata, Caracalla, ut creditur, instigante obiit anno Imperii xvii.

TABULA XXXI.

E Legabalus Mæfæ artibus ad Imperium evectus se Caracallæ filium publicavit, unde Antoninus à militibus appellatus est. Pessimus Imperator ad omnem lasciviæ, & crudelitatis speciem progressus cum Soëmia matre post annum Imperii tertium trucidatus est.

TABULA XXXII.

S Abina Trajanî neptis, Matidiæ filia, Hadriani uxor, morosa foemina paullò ante mariti obitum extincta est. Illius imaginem non ob raritatem, sed propter insolitum capitis ornatum, variosque capillorum implexus hic apposuimus, de quibus jucundissimè more suo Juvenalis sat. 6.

*Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus altum
Ædificat caput.*

Ter-

Tertullianus lib. de cultu foem. cap. 7. mulierum vanitatem in disponendis crinibus, alienisque comparandis describit, & arguit his verbis: *Quid enim tanta ornanda capitis onerositas salutem subministrat? Quid crinibus vestris quiescere non licet, modo substrictis, modo relaxatis, modo suscitatis, modo elisis? aliae gestunt in cincinnis coercere; aliae ut vagi, & volucres elabantur, non bonâ simplicitate. Affigitis præterea nescio quas enormitates suti-
lium, atque textilium capillamentorum, nunc in galeri modum quasi vaginam capitis, & operculum verticis, nunc in cervicem retrò suggestum, &c. (& mox) Si non pudet enormitatis, pudeat inquinamenti: ne exuvias alieni capitis forsitan immundi, forsitan nocentis, & gehennæ destinati sancto, & christiano capiti suppare. Comam non ut ornamentum, sed tamquam indicium velaminis esse debere mulieri docet D. Ambrosius epist. 1. ad Corinth. cap. 11. *Mulier (inquit) si comam habuerit, gloria est illi, quoniam coma pro velamine data est ei. Multa de ornatricibus apud Laur. Pignorium in lib. de servis fol. 191.**

TABULA XXXIII.

ISis, teste Macrobio, Saturn. lib. 1. cap. 20. terra est, vel rerum natura subjacens Soli. Loto insidet, cujus flos ad Solis præsentiam extra undas emergens ejus motum sequitur ab ortu ad occasum, ut docet Theophr. lib. 4. ad indicandum generationem rerum omnium virtute Solaris Genii ex humido emergere. Perseam capiti habet impositam typum silentii, & veritatis, ut monstret sapientiæ, & arcanorum majestatem profanorum auribus supprimenda, sacraque mysteria solo silentio veneranda. Vestimento reticulato induta est rerum omnium connexionem denotante, sine qua mundus perfectus esse nequit, ut loquitur Trismegistus in Asclepio. Flagellum, seu scuticam manu tenet ad contrarios Dæmones, malosque, & nocivos Genios domandos, & expellendos; sic apud veteres Avernunci Dii dicebantur illi, qui mala imminetia aliò avertabant, & pingebantur scuticas, seu baculos manibus gestantes. De Deo super lotum sedente hæc scribit Jamblichus de Mysteriis sect. 7. cap. 2. Συμμετρεῖ δὲ τὸν ἐν τῷ ἑξῆς σύμβολον. τὸ γὰρ ὅτι ἐπὶ λωτῷ καθέζεσθαι, ὑπεροχὴν τε
ἐ τὴν

Sectio I. Gemmæ antiquæ.

23

Ἐ τὴν ἰχθὺν αἰνίηται μὴ φανύσαν μηδαμῶς τῆς ἰλύθῃ . καὶ ἡγεμονίαν νοεῖν καὶ ἐμπύριον ὁπιδείκνυ . κυκλοτερῆ γὰρ πάντα ὁρᾷ . τὰ τῷ λατῷ , καὶ τὰ ἐν τοῖς φύλλοις εἶδη , ἔ τὰ ἐν τοῖς καρποῖς φαινόμενα ἥπερ δὴ μόνῃ κινήσῃ τῷ κατὰ κύκλῳ γὰρ ἐνέργειά ἐστὶ Κυβερνήτης , τὸ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως καὶ ἐν μᾶλλον τάξῃ καὶ καθ' ἓνα λόγον ἐμφαίνουσα . αὐτὸς δὲ δὴ ὁ θεὸς ἵδρυται καθ' ἑαυτὸν , καὶ ὑπὲρ τὴν τῆς τῆς ἡγεμονίαν καὶ ἐνέργειαν σεμνὸς καὶ ἀγνὸς ὑπερηπλωμένῳ καὶ μένων ἐν ἑαυτῷ , ὥσπερ δὴ τὸ καθεζομῆς βάλει . σημαίνει . *Confirmat hæc etiam sequens symbolum , quod enim super lotum Deus sedeat , hoc obscurè significat ejus eminentiam , & potentiam , quæ ne quidem tangat lutum ; etiam & præsentiam ejus intellectualem denotat , & plane empyriam ; omnia enim in loto circularia sunt , tum folia , tum fructus , cui sola mentis operatio (ut quæ circulariter moveatur) respondet , per eadem videlicet & eodem pacto , ordine , ratione se semper habens . Deus autem ipse per se solus sedet expansus super hoc imperium , & operationem , venerabilis , sanctus , in seipso penitus quiescens , quod quidem sedendo significatur .*

TABULA XXXIV.

EXhibetur in hac gemma eadem Isis inter quatuor elementa , per Salamandram , Aquilam , Delphinum , & Leonem significata , quorum ipsa uti rerum natura parens se dominam vocat apud Apulejum lib. 11. *Metamorph.* Omnia enim componuntur ex quatuor elementis igne , aëre , aqua , & terra , teste Cicerone lib. 2. *de nat. Deor.* & in eandem resolvuntur . Multimammia pingitur hæc Dea , prout describitur à Macrobio lib. 1. *Saturn. cap. 20.* *Isis cuncta religione celebratur , quæ est vel terra , vel natura rerum subjacens Soli . Hinc est , quod continuatis uberibus corpus Deæ omne densetur : quia vel terræ , vel rerum naturæ halitu nutritur universitas .*

TABULA XXXV.

CYbele Leone vecta , tympanum gestans exhibetur in nummis Septimii Severi , & Caracallæ . Constat matrem Deum eandem creditam esse , atque tellurem , tympanumque , quod habet , significari esse orbem terræ , ut docet
D. Au-

D. Augustinus lib. 7. de Civit. Dei cap. 24. Tympanis in sacris hujus Deæ Sacerdotes utebantur. Ovidius lib. 4. Fastor.

Cymbala pro galeis, pro scutis tympana pulsan.

Hæc Dea Leonibus vehitur (inquit Macrobius Saturn. lib. 1. cap. 21.) *validis impetu, atque fervore animalibus, quæ natura cæli est, cujus ambitu aer continetur, qui vehit terram.* Scribit verò D. Augustinus loco cit. Leonem adjungi solutum, ac mansuetum, ad indicandum *nullum esse genus terræ tam remotum, ac vehementer ferum, quod non subigi, colique conveniat.* In summo positus est Sol omnia calore suo vivificans, ex adverso Luna nocturno suo humore Solis calorem temperans, unde justa oritur conjunctio calidi, & humidæ, terræ foecunditas, rerumque omnium procreatio. Carthaginenses Junonem Tyriam à Leone vectam colebant, illamque Deam coelestem vocabant.

T A B U L A XXXVI.

A Pollo repræsentatur in hac gemma laureatus, columnæ innixus arcum tenens, ad cujus pedes lyra. Illius simulacrum huic ferè simile describitur à Luciano in opusc. de Gymn. Solonem sic Anacharsi respondentem introducente. Ο μὲν χῶρος αὐτός, ὃς Ἀνάχαρσι, γυμνάσιον ὑφ' ἡμῶν ὀνομάζεται, ἐστὶν ἱερὸν Ἀπόλλωνος τῷ λυκίῳ. Ἐπὶ τὸ ἄγαλμα δὲ αὐτῷ ὄρας, τοὶ ἐπὶ τῇ στήλῃ κεκλιμένον, τῇ ἀριστερᾷ μὲν τὸ τιξόν ἔχοντα· ἡ δεξιὰ δὲ ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς ἀνακεκλασμένη, ὥσπερ ἐκ καμάτης μακρῷ ἀναπαυόμενον δείκνυσσι τὸν θεόν. *Locus ille, Anacharsi, à nobis vocatur Gymnasium, & est Lycii Apollinis Templum: cujus vides simulacrum, eum, qui est super columna reclinatus, qui quidem manu sinistra arcum tenet: cujus verò dextra super capite reflexa, Deum tamquam ex longo labore quiescentem ostendit. Arcus, & sagittæ Solis radiorum jactus innuunt. Lauream Apollini, & Libero sacratam esse scribit Tertullianus lib. de Corona Milit. cap. 12. Illi ut Deo Telorum, huic ut Deo Triumphorum. Lyra verò chordarum septem tot coelestium sphaerarum motus designat.*

T A B U L A XXXVII.

HÆc præclara sculptura in achate, extans in Museo nostro, Solem exhibet stantem in curru, dextrâ scuticam, lævâ

Seçtio I. Gemmæ antiquæ. 25

lævâ Quadrigarum velocissimè currentium habenas tenentem : circa marginem disposita sunt duodecim signa coelestia , quæ Zodiacum constituunt . De Sole , illiusque Quadrigis hæc scribit Fulgentius lib. 1. Mythol. *Sol dicitur , aut ex eo quod solus sit , aut quod solitè per dies surgat , & occidat : huic quoque Quadrigam adscribunt illam ob causam , quod aut quadripartitis temporum varietatibus anni circulum peragat , aut quod quadriduo limite diei metiatur spatium , unde & ipsius equis condigna sive nomina posuerunt , id est , Eritreus , Acteon , Lampos , Philogæus . Eritreus Græcè rubens dicitur , quod à matutino Sol lumine rubicundus exurgat : Acteon splendens dicitur , quod tertiæ horæ momentis vehemens insisteretur , lucidior fulgeat : Lampos verò cùm ad umbilicum diei centratum conscenderit circulum : Philogæus Græcè terram amans dicitur , quod horâ nonâ proclivior vergens occasibus pronus incumbat . Quadrigas convenire Soli docet Tertullianus lib. de Spectaculis cap. 9. De jugo verò Quadrigas Soli , Bigas Lunæ sanxerunt . Sic etiam Prudentius lib. 1. contra Symmachum .*

*Hoc fidus currum , rapidasque agitare Quadrigas
Commenti , & capitis radios , & verbera dextræ .*

Macrobius in somnium Scip. lib. 2. cap. 10. Zodiacum vocat viam Solis, hujusque nominis etymologiam sic explicat lib. 1. cap. 21. *Et quia signa Græco nomine ζώδια nuncupantur , circum ipsum , Zodiacum , quasi signiferum , vocarunt .* De signorum Zodiaci ordine , & cur illa diversorum numinum assignata sint potestati , diffusè scribit idem Macrobius loco citato . Hæc rara , & erudita gemma videtur fuisse amuletum cujusdam Priscillianæ hæresis sectatoris ; obscœnus enim , & impius ille Priscillianus superstitiosâ de signis coelestibus doctrinâ imbutus, homines inter se quodam fatalium stellarum nexu colligari ausus fuit asserere , ipsumque corpus humanum secundum duodecim Zodiaci signa compositum esse , singula singulis corporis partibus , necnon eadem duodecim Patriarcharum nominibus attribuens : cujus hæresis singula capita Leo Magnus epistolâ ad B. Turibium Astoricensem Episcopum confutavit . Damnati fuere Priscillianistarum errores in multis Conciliis , & maximè in Bracharensi secundo sub Joanne III. anno reparatæ salutis DLXIII. hortatu Theodo-

Tom. I.

D

mi-

miri, seu Ariamiri Suevorum Regis ab errore, & impietate Ariana ad fidem Catholicam conversi anno tertio ejus regni celebrato, cujus canonem decimum, in quantum ad præsentem gemmam facit, hîc refero. *Si qui duodecim signa, quæ Mathematici observare solent, per singula animæ, vel corporis membra disposita credunt, & nominibus Patriarcharum adscripta dicunt, sicut Priscillianus dixit, anathema sit.* Virtutes hujus typi in lapide scalpti refert Camillus Leonardus lib. 3. de Lapidib. cap. 12. his verbis. *Solis figura diversimodè reperitur, &c. si ab equis quadrigis vebatur, & aliquando circa currum sint signa Zodiaci: virtus hujus figuræ, si in aliquo lapide inveniatur, est gestantem reddere potentem, ac imperantem, & venationibus delectantem: substantiam quoque acquirere facit.*

TABULA XXXVIII.

AD Canonem ejusdem Concilii nonum videtur referri sequens gemma, quæ septem Planetas exhibet, fuitque & illa cujusdam Priscilliani sectatoris amuletum, omnia stellarum potestati, & influxibus subjicientis. Verba Concilii hæc sunt. *Si quis animas, & corpora humana fatalibus stellis credit adstringi, sicut Pagani, & Priscillianus dixerunt, anathema sit.*

TABULA XXXIX.

Diana Lucifera sic dicta est, quòd splendorem suum emittat, & circumfusus aërem suo lumine quodammodo illustret, maximè in plenilunio: facem accensam tenet, ad cujus exemplar mulieres in hujus Deæ sacris, quæ *Artemia* vocabantur, in luco Aricino Idibus Augusti celebrari solitis faces gestabant ardentes, ut de sua Cynthia canit Propertius lib. 2. el. 32.

Cum videt accensis devotam currere tedis

In nemus, & Triviæ lumina ferre Deæ.

Inflatum habet velum ob celerem illius motum, & velocitatem, quippe quæ viginti octo propè diebus totius Zodiaci ambitum conficit. Narrat Pausanias in Attic. extitisse apud Phlyenses, & Myrrhinusios Dianæ Luciferæ aras.

T A-

TABULA XL.

Veneris Verticordæ simulacrum in hac gemma effictum putamus. Veneris Hericinæ Templum extra portam Collinam magna mole constructum ferunt Urbis Topographi, cum Porticu insigni, quod devicta Sicilia Marcellus fundasse dicitur, ne libido invalesceret: Utque luxuria è matribus familias abesset procul, ideo ab Urbe semotum extra pomærium locavere. Ad hanc Ædem si quando Circus Maximus Tyberis alluvione inundaret, ludos Apollinares sæpe celebratos comperimus; in quam Virgines ætate adoleſcente Veneri pupas, velut puerilia rudimenta offerre tradunt. In ea quoque intercurso temporum Veneris Verticordæ simulacrum, quod homines ab effusa libidine averteret, dedicatum fuit. In nostra Gemma Venus Amorem filium cogit ad comburenda arma humano generi propemodum innoxia, ideo Veneri Verticordæ adtribuimus.

TABULA XLI.

Venus Pelagia, seu marina è scopulo surgens, ignem in gemma nostra potius abhorret, quam ambiat. Lemnii cum Vulcanum colant, quod apud eos enutritus foret, Venerem, quod Marti se miscuisset, velut adulteram adeo contempserunt, ut nemo illi sacrum faceret. Veneri *Pelagiæ* nomen inditum apparet ex Inscriptione XCIII. Classis I. apud Rhinesium, quam vir doctissimus *Anadyomenen* interpretatur; quamquam Artemidorus lib. 2. cap. 42. differtis verbis *Venerem Πελαγίαν*, & *Αναδομήνην* distinguat, illamque scribat in somnis visam naucleris, gubernatoribus, & omnibus navigantibus, itemque peregrinari volentibus bonam esse; hanc vero navigantibus multam tempestatem, & naufragium significare; sed nihilominus servare, καὶ τὰ ἀπλητισμὲν τῶν πραγμάτων perficere. *Marinam Venerem* celebrat Horatius, quod recte simplex epithetum Deæ mari ortæ eruditi faciunt, qui etiam arbitrantur Græcos eam *Pelagiam*, & *Pontiam* propterea appellare. ΘΕΟΙΣ. ΣΥΝΝΟΙΣ. ΚΑΙ. ΣΥΜΒΟΜΟΙΣ. Ita enim legendum esse recte monuit eruditissimus Sponius, in vetusto lapide ad *Venerem Pelagiam* pertinentem.

Tom. I.

D 2

TA-

TABULA XLII.

Romani Venerem victricem summâ religione colebant ,
 cujus ædem Onuphrius Panvinus fuisse ait in nona ur-
 bis regione . Cæsar omnes suas victorias Veneri sui generis
 auctori acceptas referens in campis Pharsalicis Venerem vi-
 ctricem pro tessera militibus suis dedit , ut narrat Appianus
 de Bello civ. lib.2. Pompejus verò Herculem invictum . Hæc
 Dea scuto innititur , cujus ferebatur inventrix, teste Colutho
 de raptu Helenæ Venerem scutorum Reginam appellante ;
 lævâ hastam gerit , dextrâ verò Martis gladium tamquam
 ejus victrix ; hanc etiam ob causam Cupido galeam matri
 porrigit , etenim scutum , hasta , gladius , & galea solita Mar-
 tis insignia sunt , & cum illis Venus victrix in nummis sæpif-
 simè repræsentatur . Illa autem *nuda , & aperta dipingitur* (in-
 quit Arnobius lib. 6.) *ac si dicas illam publicare , ac divendere*
meritorii corporis formam . Sive (ut ait Fulgentius lib. 2. My-
 thol.) *quod nudos sibi affectatores dimittat ; sive quod libidinis cri-*
men numquam celatum sit ; sive quod numquam nisi nudis conve-
niant . Pulcherrimum Veneris Cnidiae Praxitelis simulacrum ,
 ut in hac gemma , nudum describit Lucianus in Amor .
 Η μὲν γὰρ θεός, ἐν μέσῳ καθίδρυται . παρίας δὲ λίθῳ , δαίδαλμα κάλλιστον
 ὑπερφανόν , καὶ σέσηρτον γέλωτι μικρόν ὑπομαδιῶσα . πᾶν δὲ τὸ κάλλος
 αὐτῆς ἀκάλυπτον , ὅδε μὲν εἰς αἰῶνος ἀμπεχέσσης γέγυμναται , πλὴν ὅσα τῇ
 ἐτέρᾳ χειρὶ τὴν αἰδῶ λεληθότως ἐπικρύπτειν . *In medio igitur (templi)*
Dea posita est , ex Pario marmore , opus sanè pulcherrimum , & di-
dueto ore paulum subridens . Tota autem ejus pulchritudo detecta ,
nullâ veste ipsam tegente , nuda conspicitur , nisi quod oblita sui alie-
râ manu pudenda abscondit . (Et deinde) Ηεἰκλεις , ὅση μὲν τῶν
 μεταφρέων θύρῳμια , πῶς δ' ἀμφιλαφῆς αἰλαγόνες , ἀγκάλισμα χειρῶν πληθε-
 ῶς δ' αὖ περιγέγραφοι τῶν γλυτῶν αἰσάρκες ἐπικυρτῶνται , μήτ' ἄγαν ἐλλι-
 πῆς , αὐτοῖς ὅς ἐστις πρῶτος ἀλμύρα , μήτε εἰς ὑπὲρ γυκὸν ὀκνεχυμῖνα πότῃτα :

TABULA XLIII.

EGregia hæc sculptura in calcedonio jam extans penès
 Marcum Antonium Sabatinum Venerem marinam
 exhibet à Tritone vectam dextrâ clypeum tenentem , in quo
 Ger-

Sectio I. Gemmæ antiquæ. 29

Gorgona. Hæc Dea ex maris spuma genita perhibetur, quòd spumosa sint animantium semina, teste Clemente Alexandr. lib. 1. Pædag. Illius enim beneficio animantia propagantur, unde Lucretius in principio poematis philosophici sic eam alloquitur.

*Æneadum genitrix, Hominum, Divumque voluptas,
Alma Venus, per te quoniam genus omne animantum
Concipitur, vixitque exortum lumina Solis.*

Phornutus hæc de illa scribit. *Vocatur & cælestis, & vulgaris, & omnium causa, quod nempe Veneris potentia, & vis, & in cælo, & in mari cernatur.* De illius ortu mentionem facit Ausonius epig. 33.

Orta solo, suscepta solo, patre edita Cælo,

Æneadum genitrix, hic habito alma Venus.

Audiamus etiam Arnobium de hac Voluptatis Dea sic loquentem. *Numquid à nobis dicitur ex pelagi spuma, & ex Cæli genitalibus amputatis Cythereæ Veneris concretum coaluisse candorem.* Anadyomene vocatur à Plinio lib. 35. cap. 10. tabulam Veneris exeuntis è mari ab Augusto in Templo D. Julii dicatam describente. *Venerem exeuntem è mari Divus Augustus dedicavit in delubro patris Cæsaris, quæ Anadyomene vocatur.* Pelagia, & Aphrodite ab antiquis etiam dicta est, ut & maris domina, Museus de Herone, & Leandro

Ἀγνώσας ὅτι Κύπρις ἀπὸ σπέρματος ὄντ' θαλάσσης,

καὶ πρῶτα ποιεῖο.

Ignoras quod Venus nata est è mari,

Et dominatur ponto.

Unde non mirum, si à Tritone super fluctus marinos vehitur, siquidem Triton Neptuni, & Salaciæ Nymphæ marinæ filius est, & inter Deos humidi elementi numeratur, Ovidius lib. 2. Metam.

Ceruleos habet unda Deos, Tritona canorum.

Sed quid Veneri cum Gorgona, non bene video; clypeum forsan gerit, quod illa clypeos cudere docuerit, ut canit Homerus hymn. ad Vener. & Gorgona in eo sculpta est ornamentum tantum causâ, vel potius ad indicandam ejus nativitatem ex Phorco, & Ceto marina bellua, vel denique tamquam favorabile amuletum.

T A.

TABULA XLIV.

B Acchus in hac gemma repræsentatur seminudus, juvenili vultu, dextrâ thyrsûm gestans, sedens in curru, quem vehunt Centauri duo mas, & foemina, ille duplicem inflans fistulam, hæc cymbala utraque manû collidens in sacris Liberi usurpari solita, teste Ovidio hujus Dei festa describente lib. 3. Metam.

*Liber adest; festisque fremunt ululatibus agri.
Turba ruunt; mistæque viris matresque, nurusque,
Vulgusque, Procereque ignota ad sacra feruntur.
Quis furor, anguigenæ, proles Mavortia, vestras
Attonuit mentes? Pentheus ait. Ærane tantum
Ære repulsa valent? Et adunco tibia cornu.*

Erant enim cymbala ærea, & cava, ansas in extima convexitate habentia, quibus apprehendebantur, & infimul concussa tinnitum edebant. Idem Ovidius lib. 3. de arte am.

*Disce etiam duplici genalia nablia palmâ
Vertere.*

Quo versu indicat utrâque manu ad cymbala opus esse. Ea labiis assimilat Fulgentius lib. 1. Mythol. *Duo labia velut cymbala verborum commoda modulantia, lingua ut plectrum.* Varia symphonicorum instrumenta recenset Petrus Chrysologus serm. 93. inter quæ & fistulas, & cymbala. *Organi planctus dat clamorem, citharam per suspiria longa modulatur, gemitus aptat in fistulam, & dum pectus ipsam conscientiam arguens sæpè percutit, facit placitura Deo cymbala personare.* Centauri Liberi patris curru subjunguntur, sive quod insignes vini potatores fuerint, & ad bacchicum furorem maximè proclives, sive ad significandum, quòd efferatæ mentes vino facilè mulcentur, ut docet Fulgentius lib. 2. Mythol. unde Bacchus dictus est Lyæus, quasi lenitatem præstans. Quare autem nudus vulgò pingatur, rationem reddit Phornutus his verbis. *Simulacra Bacchi nuda fiebant, ut vini naturam ostenderent, quæ secreta revelat.* De thyrsû infrâ.

Sectio I. Gemmæ antiquæ . 31

T A B U L A XLV.

Mulier in bigis exhibetur in hoc cameo, fortè illa Belistiche foeminâ è maritima Macedonia ora, quæ bigarum palmam tulit Olympiade CXXVIII. Si fides Pausaniæ in Eliac. pr. Veteres bigas Lunæ consecrarunt teste Tertulliano lib. de Spectaculis cap. 9. Tibullus verò lib. 2. el. 1. currum, & bigas nocti tribuit.

*Ludite : jam mox jungit equos , currumque sequuntur
Matris lascivo sidera fulva choro .*

T A B U L A XLVI.

Præclarum, & eruditum amuletum visitur in hac gemma, caput videlicet Palladis, seu Minervæ galeatum corpori noctuæ impositum, cum scuto, & hasta, ad cujus pedes ramus olivæ, cui videtur insistere Gorgonam conculcans: retrò columna cum pharetra ad illam appensa, vase eidem columnæ superposito. Minerva consideratur ut Dea sapientiæ, cui noctuam ea de causâ dicatam scribit Fulgentius lib. 2. Mythol. quod sapientia etiam in tenebris proprium fulgorem possideat. Galeata est, inquit Georgius Codinus de orig. Constantin. *Ἐπὶ τὸ ἀναγ τῆς σοφίας τὸ ἀκρότατον ἀθίανον.* Propterea quod sapientiæ culmen sub aspectum non cadit. Clypeo innuitur omnes insidias sapientiâ repelli. Hasta ei tribuitur ad significandam ejus fortitudinem; similiter & pharetra cum sagittis, quod sapientia verbo percutiat. Olea sive ob naturæ puritatem, sive quia pacis tempore studia, & artes florent. Gorgona propter mentis celeritatem, vel tamquam favorable amuletum, cui credebant veteres infesse vim aliquam abigendi pericula, & præstandæ securitatis, ut narrat Lucianus in dialogo, qui inscribitur ΦΙΛΟΠΑΤΡΙΣ. Columna indicat hujus Deæ constantiam, vel potius constantiâ sapientiam acquiri. Sed quid de vase columnæ superposito dicendum? fateor me prorsus ignorare: nisi conjectare liceat hoc amuletum pro consequendo in poetis, aliisve ludis, & certaminibus præmio gestatum, etenim

etenim Pallas ingeniis præesse credebatur, Ovidius Fast. lib. 3.

*Pallada nunc pueri, teneræque ornatæ puellæ,
Qui bene placuerit Pallada, doctus erit.*

TABULA XLVII.

Optimè sociatur Mercurius cum Fortuna, siquidem ille marsupium gestans præses habetur mercaturæ, cuius eventus pendet è fortuna: pingitur enim hæc Dea cum cornucopiæ, & gubernaculo, quasi opes ipsa tribuat, & humanarum rerum regimen obtineat, ut scribit Lactantius lib. 3. cap. 29. Caduceus Mercurio tribuitur pacis causâ, cum illa mercibus acquirendis maximè opportuna sit: caducei meminit Fulgentius lib. 1. Mythol. his verbis. *Virgam verò serpentibus nexam ob hoc adjiciunt, quod Mercatoribus det aliquando regnum ut sceptrum: & vulnus ut serpentium.* De utriusque numinis attributis diffusius Sectione II.

TABULA XLVIII.

Sequitur idem Mercurius dextrâ caduceum gestans, sinistrâ Minervam amplexam tenens. Ille præesse credebatur eloquentiæ, hæc doctrinæ, unde apud veteres commune utrique sacrum fiebat. Sæpius etiam utrumque numen conjunctum repræsentabatur, quod Græci Ερμαιομένην vocabant, de quo signo hæc scribit Tull. ad T. Pomponium Atticum lib. 1. ep. 3. *Quod ad me de Hermathena scribis, mihi pergratum est ornamentum Academiae proprium meæ: quod & Hermes commune omnium, & Minerva singulare est ejus Gymnasii. Quare velim, ut scribis, cæteris quoque rebus quamplurimis eum locum ornes.*

TABULA XLIX.

IN hac eximia sculptura Hercules dextrâ pateram tenens super aram ignitam, sinistrâ extensâ globum, cui victoriola imposita est, pellem leoninam brachio sustinet; ad ejus pedes

Sectio I. Gemmæ antiquæ . 33

pedes victima , præfericulum , & clava . De leonino Herculis indumento hæc refert Albricus . *Secunda victoria Herculis notabilis fuit , quia ipse pugnasse cum Leone , ipsumque clavâ mactasse , & interempto pellem abstulisse dicitur , quo deinde spolio incessit semper indutus , signum victoriæ perceptæ : in quo etiam ostentatur animi fortitudo , contra quam nulla vis corporea prævalet , quæ semper spoliū Leonis , idest , vim virtutis defert .*

T A B U L A L.

Ficus ruminalis , Lupa Romuli , & Remi nutrix , Roma , & Faustulus in hac gemma repræsentantur . Infantes lupino lacte nutritos fuisse ea de causa existimabant veteres ; teste D. Augustino lib. 28. de Civit. Dei cap. 21. quod hoc genus belluæ ad Martem putabatur pertinere ; ideoque Lupa credebatur admovisse ubera parvulis , quia filios domini sui Martis agnoverat : alii verò eosdem Accæ Faustuli uxoris mamillas suxisse putant , quæ propter rapacitatem , & nimiam libidinem Lupa vocabatur . De Faustulo loquitur Ovidius Fastor. lib. 3.

*Non ego te , tantæ nutrix Larrentia gentis ,
Nec taceam vestras , Faustule pauper , opes .*

Ficus Ruminalis meminit idem Ovidius Fast. lib. 2.

*Arbor erat , remanent vestigia , quæque vocatur
Rumina nunc ficus , Romula ficus erat .*

Hæc arbor in Comitio Romæ colebatur sacra fulguribus ibi conditis , Ruminalis à ruminando dicta , vel quod sub ea pecudes æstivo tempore nimium caloris ardorem fugientes , umbramque captantes herbas ruminare consueverint , vel quod sub ea Romulus , & Remus Lupæ rumen , idest , mammam sugentes inventi sint , ut ait Plinius lib. 15. cap. 18. & Plutarchus in Romulo . Ην δὲ πλησίον ἱερόος , ὃν Ῥωμινάλιον ἱκαλούν Ἐνταῦθα δὲ τοῖς βρέφεσι καμμένοις τὴν τε λύκαιναν ἰσοροῦσι θηλαζομένην . *Erat juxta ficus , quam Ruminalem dicebant Ad pueros ibi jacentes Lupam tradunt lactantem cursum flexisse . Romuli , & Remi originem narrat Livius lib. 1. Dec. 1. Teneb fama , inquit , cum fluitantem alveum , quo expositi erant pueri , tenuis in sicco aqua destitisset , Lupam sitientem ex montibus , qui*

Tom. I.

E

circa

circà sunt, ad puerilem vagitum cursum flexissè : eam summissas infantibus adeò mitem præbuisse mammæ, ut linguâ lambentem pueros magister regti pecoris invenerit. Lupa cum puerulis sua ubera fugentibus Urbis Romæ symbolum fuit, cujus simulacrum Q. Ogulnius, & Cn. Ogulnius Aediles Curules in Urbe posuerunt, teste eodem Livio lib. 10. Dec. 1. Ad ficum Ruminalem simulacra infantium conditorum Urbis sub uberibus Lupæ posuerunt. Illos in clypeo Æneæ signatos describit Virgilius lib. 8. Æneid.

*Illic res Italas, Romanorumque triumphos,
Haud vatum ignarus; venturique inscius ævi
Fecerat ignipotens: illic genus omne futura
Stirpis ab Ascanio, pugnatæque in ordine bella
Fecerat, & viridi fætæ Mavortis in antro
Procubuisse Lupam: geminos huic ubera circum
Ludere pendentes pueros, & lambere matrem
Impavidos: illam tereti cervice reflexam
Mulcere alternos, & corpora fingere linguâ.*

Non solum Urbis symbolum fuit Lupa cum puerulis, sed & Romanarum Coloniarum insigne, quarum plurimæ illius simulacrum in nummis cælarunt, ut videre liquet in Antiochenis Pisidiæ, Carthagenensibus Africæ, Coellutanis Numidiæ, Damascenis, Deultenis, Germanis Gallatiæ, Hipponensibus, Neapolitanis, Patrensis, Philippensibus, & Troadensibus, de quibus diffusè, & eruditè loquitur Joannes Foy Vaillantius in libro, quem de numismatibus æreis in Coloniais percussis edidit. Populum Romanum originem à Pastoribus duxisse scribit Varro. *Quis (inquit) Faustulum nescit pastorem fuisse nutritum, qui Romulum, & Remum educavit? Non ipsos fuisse pastores obtinebit? Sed quantum crevit ex tenuissimis primordiis Romanorum potestas, miratur & ipse Propertius lib. 4. el. 1.*

*Optima nutricum nostris Lupa martia rebus,
Qualia creverunt mœnia lacte tuo!*

Affidet Genius Romæ; siquidem in memoriam illius fundationis sculptam fuisse hanc gemmam verisimile est.

Sectio I. Gemmæ antiquæ. 35

T A B U L A L I.

Cupidine Centaurum manus post terga vinctas habentem domante designatur Amoris potentia, quæ nec hominibus, nec animantibus scit parcere Tibullus lib.2.el.1.

Ipse quoque inter agros, interque armenta Cupido

Natus, & indomitas dicitur inter aquas.

Nihil sine amore jucundum scribit Plautus in Casin. act. 2. sc. 3. Etenim perversæ naturæ vitia corrigit, avaros facit liberales, crudeles mansuetos, &c.

Neque falsum, neque suave esse potest quicquam, ubi amor non admiscetur.

Fel, quod amarum est, id mel faciet; hominem ex tristilepidum, & lenem.

Renitentibus verò immitem se ostendit: Centauri reluctantis ambas revinxit manus, puer est, nil ratio suffragatur, unde idem Tibullus lib.1. el.8.

..... Deus crudelius urit;

Quos videt invitos succubuisse sibi.

Amor Deorum fortissimus dicitur à Menandro, quod illius causâ per cæteros Deos pejerant amantes. Clemens Alexandrinus lib. 6. Strom.

Ἐρωτα γὰρ τὸν ἀβροῦν

Μέλπομαι βρῦοντα μίτρας,

Πολυαγέμοις ἀείδων.

Οὐδὲ καὶ θεῶν θυιάτης,

Οὐδὲ καὶ βροτῆς δαμάζει.

Cupidinem tenellum

Vittis cano revinctum:

Tyrannus hic Deorum est,

Hominesque subdit unus.

Sic etiam canit Euripides apud eundem loco citato.

Ἐρως γὰρ ἀνδρας ὑμόνους ἐπέρχεται,

Οὐδ' ἂν γυναῖκας ἀλλὰ ἐ θεῶν ἄνω

ψυχὴς ταράσσει, καὶ πὶ πόντον ἔρχεται.

Cupido solos quippe non domat viros,

Et sæminarum secla, sed cælum petit,

Divosque turbat, & profunda Nerei.

Dicta confirmat Lactantius triumphalem hujus Dei pom-

E 2

pam.

pam describens lib. 1. de fal. rel. cap. 11. his verbis *Non insul-
sè quidem poeta triumphum Cupidinis scripsit ; quo in libro non mo-
do potentissimum Deorum Cupidinem , sed etiam victorem facit :
enumeratis enim amoribus singulorum , qui in potestatem Cupidi-
nis , ditionemque venissent , instruit pompam , in qua Jupiter cum
cæteris Diis ante currum triumphantis ducitur catenatus : elegan-
ter id quidem à poeta figuratum ; sed tamen non multum distat à
vero : qui enim virtutis est expers ; qui cupiditatibus , ac libidini-
bus malis vincitur , non Cupidini (ut ille finxit) sed morti subje-
ctus est sempiternæ . Eadem ferè Tibullus lib. 1. el. 8. scribit de
Matre , quæ nos de filio locuti sumus .*

Ipsa Venus magico religatum brachia nodo

Perdocuit multis non sine verberibus .

Sed istis diutiùs immorati sumus , ad alia progrediamur .

T A B U L A L I I .

Centaurus hic capite galeato ad Chironem aliqui refe-
runt , alii vero ad Centaurum Cœlestem , nos vero in-
decisum relinquimus . Pignoni in Hist. Aug. Taur. p. 96.
inscriptione refert

CHIRONI . SATVR. F. HYPOCENT.

TI. CLAVD. LVDIS. SAECVL.

Spuriam putatur Cl. Muratorius Inscr. p. 226. to. 1. quod
Chironi ut videtur , Saturni filio inscripta sit . De ejus ge-
nuitate nos tamen vix dubitamus . Ad eos etenim ludos re-
ferri posse videtur , quos dum sæcularia Claudius ageret , in
Serptis , in quibus Chironis cum Achille , Panis , & Olym-
pi pictæ tabulæ , ut ex Plinio lib. 16. cap. 40. conspicieban-
tur , Romano Populo exhibuerat .

Ad Centaurum in gemma sculptum redeundo , hasta ,
quam Centaurus habet præ manibus ex illis est ab Oppiano
in Cyneget. lib. 1. ver. 152. *Θυρσόλονχα* , lato capite appellatæ ,
tam à Bacchi adfeculis , quam à venatoribus in usu positæ ;
ideoque Higinus eam ad Cœlestem Centaurum adtribuit , ve-
natorem eum constituens . Proclus hanc eandem hastam ap-
pellat *Θυρσόλονχον* : ex hac potissimum causa putamus ortum
Prolæmei , ac Atrati errorem hanc astam *Tyrsum* appellan-
tes :

Sectio I. Gemmæ antiquæ. 37

tes : Compertum tamen nobis est , aliquos adesse qui putarunt etiam Coelestem Centaurum ex Bacchico Choro fuisse ex aliquibus Manilii versibus lib. 1. ver. 408. sed mihi videtur potius contrarium erui posse . Quid vero vas , & columnæ in nostra gemma significant mihi in incomperto est , nisi ad ludos , præmiumque referri velimus .

TABULA LIII.

Solem sub Mithræ nomine à Persis adoratum fuisse testantur multi authores , & maximè Strabo lib. 15. Πέρσαι τιμῶσι δὲ καὶ Ἡλίον , ὃν καλεῖσιν Μίθραν . Persæ (inquit) colunt Solem , quem Mithram vocant . Sic etiam Suidas in voce ΜΙΘΡΟΣ . Μίθραν νομίζουσιν οἱ Πέρσαι εἶναι τὸν Ἡλίον , ἐκ τούτου θύουσιν πολλὰς θυσίας Persæ Mithram putant esse Solem , eique multas victimas immolant . Exhibetur hic Deus in hac gemma altari superpositus : adest Sacerdos Persicus primitias fructuum ei offerens , more Romanorum , qui primos fructus ex agro perceptos offerebant Deo , ut refert Plinius lib. 18. cap. 2. *Ac ne degustabant quidem novas fruges , aut vina , antequam Sacerdotes primitias libassent .* Tibullus lib. 1. el. 5.

*Illa Deo sciet agricolæ pro vitibus uvam ,
Pro segete spicas , pro grege ferre dapem .*

TABULA LIV.

Formosissimus puer Ganymedes Trois Phrygiæ Regis filius repræsentatur in hac gemma faxis insidens , pileum phrygium capite gestans , vas porrigens aquilæ , seu potius Jovi in aquilam mutato , ut ipsum sibi pocula ministraturum raperet . Ovidius lib. 10. Metam.

*Rex superûm Phrygii quondam Ganymedis amore
Arsit : & inventum est aliquid , quod Jupiter esse ,
Quam quod erat , mallet : nullâ tamen alite verti
Dignatur ; nisi quæ possit sua fulmina ferre .
Nec mora : percussio mendacibus aere pennis
Abripit Iliaden ; qui nunc quoque pocula miscet ,
Invitâque Jovi nectar Junone ministrat .*

Idest ,

Idest , juxta Lactantii interpretationem lib. 2. de fal. rel. cap. 11. Jupiter Catamitum aut per Legionem rapuit , cujus insigne aquila erat ; aut navis , in qua illum imposuit , tutelam habuit in aquila figuratam ; sicut & taurum illa , in qua transvexit Europam . Scribit Xenophon in Symposio Ganymedem non propter corpus , sed ob præclaras animi doctes à Jove raptum . Illum autem mutatum fuisse in signum illud , quod Aquarium vocatur , tradit Higinus in Astro- nom. Poët.

TABULA LV.

G Anymedem Jovis Catamitum comitatur Antinous Hadriani Amasius , puer eximiæ pulchritudinis Urbe Bythinio natus , ab eodem Hadriano post mortem in Deorum numerum relatus . τὸ δὲ ἰσὺς κατεσκευάσθητο τῷτο . Scribit Pausanias lib. 8. pag. 409. *Antinoi religio est divinis honoribus sancita* . Habuit enim statuas , aras , templa , & Sacerdotes . Formosissimus puer in pulcherrima , & exquisitissimi artificii gemma vulgò *Corniola* sub Mercurii imagine exhibetur lævâ Caduceum , dextræ manus indice ori admoto ad instar Harpocratis , qualiter à Smyrnæis , & Nicomediensibus venerabatur , & in rarissimis numismatibus occurrit .

TABULA LVI.

Mænades à furore sic dictæ , quòd Liberum patrem instar insanientium magnis ululatibus inclamarent , sparsisque incederent crinibus , jactantes caput , & inconditos edentes motus , de quibus Juvenalis Sat. 6.

..... *Et cornu pariter , vinoque feruntur*

Attonitæ , crinemque rotant .

Tacitus lib. 11. Annalium Messalinam Imperatoris Claudii uxorem describit , qualis Bacchans in hac gemma repræsentatur . *At Messalina non aliàs solutior luxu , adulto autumno , simulacrum vindemiæ per domum celebrabat : urgeri præla , fluere lacus , & fœminæ pellibus accinctæ assultabant , ut sacrificantes , vel insanientes Bacchæ . Ipsa crine fluxo thyrsus*
qua-

Sectio I. Gemmæ antiquæ . 39.

*quatiens , juxtâque Silius bederâ vinculus , gerere cothurnos , jace-
re caput , strepente circum procaci choro .* Thyrsus Bacchantibus
datus est , teste Phornuto , quòd ebriorum pedes suum of-
ficium difficiliter peragant : sive , ut refert Lil. Gyraldus
syntagm. 8. quòd rarò sine rixa computationes finiantur .
Eximia hæc sculptura in achate exquisitissimi artificii exta-
bat penes Em. Card. de Gesvres jam Archiepisc. Bituricen-
sem, qui natalium altitudini summam benignitatem , & do-
ctrinam , variasque , ac præclaras nobilissimi sui ingenii do-
tes conjunxit .

T A B U L A LVII.

G Orgonis faciem nemo sane meo judicio melius descrip-
sit quam Virgilius quatuor illis carminibus lib. vi.

Gorgonis in medio immane portentum Medusæ

Vipereæ circum ora comæ cui Sibila torquent

Insanesque rigent oculi , mentoque sub imo

Serpentum extremis nodantur vincula caudis .

Tradidit Nymphodorus lib. 3. Histor. & Theopompus lib.
xvii. Gorgones à nonnullis designatæ non squammosarum
anguium , spiris capita habuisse cincta , sed ipsa capita Dra-
conum extitisse dentibus aprinis . Ceterum Natalis Comes
in cap. xi. lib. vii. suæ Mytologiæ Medusam satis abunde
describit . Horrendum crinibus anguiferis Medusæ vultum
videre est apud Bonarrotum in præfat. ad nummos Carpi-
neos . Cl. Gorius in suo Museo Etrusco Tom. i. tab. 28. sta-
tuam profert Minervæ in cujus Thorace caput cernitur Me-
dusæ serpentinis crinibus ; & apud Dempsterum de Etru-
ria Regali Tom. i. tab. 8. caput quoque Medusæ inspicitur
crinibus anguiferis . In pretiosa illa signorum veterum con-
gerie Cardinalis Alexandri Albani à Clemente XII. paucis
ab hinc annis Capitolio donata in M. Aurelii præclaræ illius
integræque statuæ Thorace, inter plura Medusarum, Gorgo-
numque capita , quæ ornamento sunt, duo linguam exerunt,
ad exprimendam violentam mortem recisi capitis , ligamen
enim quod sub mento Gorgonis extat , & serpentinis confi-
ctum caudis esse reor.

T A-

TABULA LVIII.

PRæclara hæc gemma olim apud Car. Ant. Gallianum , & in museo D. Crozat Parisiis, Silenum, & Satyros exhibet orgia celebrantes : ille humi jacens, ac plenus vini dextrâ vasculum tenet, lævâ pellem hircinam, à tergo Satyrus eundem brachiis sustinet, ac tentat sublevare. Adsunt quatuor alii Satyri, quorum unus buccinam seu cornu inflat, alius tibiā, alius mysticam gerit cistam, ultimus cornucopiæ. Cupido sedens dextrâ facem gestat, sinistrâ uvam, quam è proxima vite decerptam edit : puer iste in bacchanalibus non infimum locum obtinet, si quidem vinum maximum est incitamentum libidinis. Ovidius lib. 1. de ar. am.

Et Venus in vinis, ignis in igne fuit.

Asinus, & Hircus pompam comitantur, ille ebrium Senem dorso vecturus, hic Libero Patri forsā mactandus in poenam, quod vites arrodit, ut docet Varro lib. 1. de R. R. cap. 2. Sic etiam Martialis lib. 3. ep. 24.

Vite nocens rosea stabat moriturus ad aras

Hircus, Bacche tuis victima grata sacris.

Notabilem in Bacchanalibus Tibiarum, & Cornuum usum arguit Juvenalis Sat. 6. vers. 313.

Nota Bonæ secreta Deæ cum Tibia lumbos

Incitat, & cornu pariter, vinoque feruntur

Attonitæ, crinemque rotant, ululantque Priapi

Mænades

Duo Papiliones Cupidinem, & Satyrum cistam mysticam gestantem circumvolitant, homines edocendo, quòd nulla res plus confert ad animi, & corporis imbecillitatem, cujus simbola sunt hæc animacula teste Valeriano lib. 26. quàm Veneris, & Bacchi consortium. Cista floribus referta prope fistulam ad pedes Sileni projectam visitur : fistulæ multis compactæ calamis Pan ferebatur inventor, unde illa *παυδῆρα* dicta est ab Hircipedibus sonari solita, si fides Martiano Capellæ : eandem vero tribuit Sileno Athenæus lib. 5. Deipnosoph. sic referente Euphorione hexametrorum Scriptore. Coronæ in conviviis usurpari consueverant, quæ capiti impositæ dolores ex immoderato vini potu provenientes arce-

re

Sectio I. Gemmæ antiquæ . 41

re credebantur : conficiebantur autem ex hederâ , & apio ; demum inolefcente luxu flores adhibiti sunt , & maximè rosæ , quæ gravitatem capitis sedare , & æstuan-tes potione refrigerare putabantur . Narcissus quoque , myrthus , nardus , aliaque florum , & plantarum genera usurpata fuere , rejectis violis , lauro , amaraco , cæterisque graviorem odorem spirantibus . Auctor est Athenæus lib. 15. qui de hisce coronis diffusè agit & Paschalius . Earumdem meminit Martialis lib. 5. ep. 65.

*Pinguescat nimio madidus mihi crinis amomo ,
Lassenturque rosis tempora sutilibus .*

Pocula quoque , & calices coronari solitos , docet Tibullus lib. 2. el. 6.

*Aut è veste sacris tendent umbracula fertis
Vineta : coronatus stabit & ipse calix*

Et Virgilius lib. 1. Æneid.

Crateras magnas statuunt , & vina coronant .

T A B U L A L I X.

I Ngens cupido animos stimulavit illorum qui rerum naturæ originem , & causas diligenti æstimatione scrutati sunt , quod Orbis hujus , quem incolimus immensi , & inexplicabilis , totiusque naturæ rerum , cujus æternam vertiginem , & irrequietum ambitum videmus , principium , & origo sit , quod equidem immensæ quæstionis fuit . Tales ille Milesius inter septem præcipue celebratus , cum quo Sacerdotes Ægyptii , & vates Pindarus ex humore per Delphinum expresso omnia constare dixerunt . Anaximenes ex aere à Columna indita : Eraclytus Ephesius , Stoici , & Parmenidas ignem , à copiæ cornu fructuum terræ oppleto , ostensum . Anaximander vero Milesius infinitatem , Pythagoras numeros , Empedocles Agrigentinus quatuor elementa . Plato Deum , & *Hylem* , unde elementa derivantur . Xenophanes aquam simul , & terram rerum originem principiumque duxerunt , cui sententiæ maxime arridet nostra gemma . Epicurus autem , Leucippus , & Democritus Abderites , ex Atomis sive ex parvis minutisque corporibus temere concurrentibus in unum confusis , & condensatis , omnium elementorum vim ,

Tom. I.

F

at-

atque substantiam, rerumque formas, ac figuras oriri dicunt. Indi, & Brachmanes præter quatuor elementa, quintam naturam ex qua Coelum & sidera constarent, effinxerunt; hancque rerum machinam, & hunc terræ globum quem incolimus quandoque indigestum, & confusum nullo rerum discrimine, aut ordine olim unum Chaos extitisse: Postea divino consilio, & delecta sive ex parvis hujusmodi corporibus, & sempiterna illa incurfione Atomorum, sive quia graviora in profundum, leviora vero coelesti labefactata motu, & ancipiti contentione distracta, natura volente, in altum evolavere, hanc rerum faciem, & hunc quem haurimus aërem, istamque quam incolimus terram, mutuo licet contrario fultam nexu, ex illa illuvione, & turbulenta confusione emerfisse ab antiquis creditum est.

T A B U L A L X.

VAs istud ex materia ahati simillima pulcherrimum, & artificiosissimè elaboratum hac imagine duplo circiter grandius visitur in celeberrima Bibliotheca Barberina. Mirabilia in hoc thesauro custodiuntur: illic infinitæ propemodum gemmæ à clarissimis artificibus scalptæ asservantur: numismata ex quovis metallo, moduloque tum raritate, tum integritate conspicua olim ab eruditissimo Cardinale Francisco Barberino summo delectu, summisque expensis congesta longas Imperatorum, Augustarum, Cæsarum, aliorumque Principum, & Virorum illustrium series constituunt. Plurima de statuis, tabulis, aliisque superbissimis ornamentis forent dicenda: sed quis nescit Ædes Barberinas architecturâ, marmoribus, picturis, ditissimisque suppellectilibus sumptuosissimas esse? Illæ adeò in longinquis regionibus cognitæ sunt, ut extranei, cum primùm Romam Urbis invisendæ causâ appellunt, priùs de Prænestinorum Principum Palatio, quàm de cæteris ejusdem Urbis magnificentiis conquirant. Exhibetur in hoc vase sculpturâ elevatâ, & extante (si fides communis opinioni) Jovis Ammonis cum Olympiade congressus, ex quo natus perhibetur Alexander Magnus. Hæc Regina in anteriori vasis parte humi desidet draconem sinu fovens,
ma-

Sectio I. Gemmæ antiquæ. 43

manumque juveni fortè Genio porrigit : Cupido volumen dextrâ gerens, arcum sinistrâ Olympiadi supervolat : adest senex Ammonem , ut creditur , repræsentans .

T A B U L A L X I.

IN posteriori parte tres figuræ faxis insident , quarum media paullulum reclinata dextram super caput habet reflexam , brachioque sinistro innixa accensam facem inversam tenet . Quid si Musæ exprimantur ?

Alio modo Græci, ac Latini, alio Etrusci Musas exprefserunt , ut videre est in rarissimo vasculo Græci, (sicut optime observat , Cl. Gorius Etruscarum antiquitatum Chori- phæus in suo Museo Etrusco p.1.tab.70. pag.160.) artificii in ipso Barberino Museo adservato , in quo etiam Musa obser- vatur comptis crinibus , ac more virginum revinctis , toto- que corpore splendida palla amictō : Etrusci vero non stan- tes , sed in aere apparentes , passis capillis , coronatoque capite , duplici veste laxioribus cum manicis amictas , & cum alis additis , non capiti , sed humeris , exhibuere . Quæ in hoc vasculo espressa est , & putat Cl. Gorius *Callio- pem* esse , musarum omnium antiquissimam , Teste Aristar- cho, atque earum principem, ut tradit Apollodorus . Quum enim juxta Platonicos singulis orbibus coelestibus sua præsit Musa , quæ eos cantu temperet , & moderetur, immo etiam animet (nihil cum aliud esse Musas Philosophi putarunt , quam coelestium orbium animas , atque mentes) Calliopem universo tribuunt , quæ molem hanc mundi regit , & infuso spiritu moveat ; quasi Calliope sit omnium aliarum comple- xa virtutes : quare aliis hanc solam poeticæ studiis , reliquas Musas aliis præfidere disciplinis adfirmant . Quia vero Cal- liope à Poetis invocari præ ceteris solebat , dum carmina , & hymni in honorem Deorum canerentur , ideo expressa est cum lyra adparens , favensque præsentia sua Poetæ , vel Hymnologo , qui pictus est in altera parte ejusdem vasis ; atque ex gestu aliquid canere , vel eloqui videtur duplici ta- lari tunica sine manicis indutus , & quidem non laxa , sed satis angusta , qualis hodie Monachis , virisque Deo sacris & religiosus in usu est .

Tom. I.

F 2

T A-

TABULA LXII.

Insculpta verò subtus juvenilis effigies thiarâ parthicâ insignis, qualiter Atys vulgò repræsentatur.

Hunc elegantis gemmæ typum olim mihi benignè communicavit Joannes Ciampinus vir summæ eruditionis, ac doctrinæ, qui eam ad superbos Aquæ Virginis ductus columnis, ejusdemque Virginis statuâ ornatos censuit referendam. Virginem Aquam à M. Agrippa in Urbem adductam narrat Frontinus lib. 1. de Aquæduct. Rom. ejusque originem describit his verbis. *Idem (Agrippa) cum jam tertium Cos. fuisset, C. Sentio, & Sp. Lucretio Coss. post annum XIII. quàm Juliam deduxerat, Virginem in agro quoque Lucullano collectam Romam perduxit. Dies, quo primum in Urbem responderit, v. Iduum Junii invenitur. Virgo appellata est, quod quærentibus aquam militibus puella virguncula quasdam venas monstravit, quas secuti, qui foderunt, ingentem aquæ modum invenerunt. Ædicula fonti apposta, hanc Virginem pictura ostendit. Concipitur ergo viâ Collatinâ ad miliarium VIII. palustribus locis, signino circumjecto continendarum scaturiginum causâ. Adjuvatur ex compluribus aliis acquisitionibus, venit per longitudinem passuum XIII. millium CV. Ex eo rivo subterraneo pass. XI. millium DCCCLXV. Supra terram per pass. MCCXL. Ex eo substructione rivorum locis compluribus pass. DXL. Opere arcuato pass. DCC. Acquisitionum ductus rivi subterranei efficiunt pass. MCCCCV. Hujus Aquæ ductus statuis, & columnis ab eodem M. Agrippa ornatos fuisse, docet Plinius lib. 36. cap. 15. cujus verba, quoniam ad istius gemmæ explicationem mirè faciunt, hîc refero. Agrippa verò (inquit) in ædilitate sua, adjectâ Virgine Aquâ, cæteris corrivatis, atque emendatis lacus DCC. fecit: præterea salientes CV. Castella CXXX. complura*

Sectio I. Gemmæ antiquæ. 45

plura etiam cultu magnifica . Operibus iis signa CCC. ærea, aut marmorea imposuit , columnas ex marmore CCCC. eaque omnia annuo spatio . Hæc Aqua minus abundanter fluebat, quàm Anio novus, sed aliis omnibus Appiâ videlicet, Aniene vetere , Martiâ , Tepulâ , Juliâ , Alfietinâ , quæ eadem vocabatur Augusta , & Claudiâ copiosior erat : cujus major pars in Urbem dividebatur , minor verò extra Urbem exhibat , teste Frontino lib. 2. qui de Virginis Aquæ divisione sic loquitur . Exhibant extra Urbem quinarie CC. Reliquæ quinarie MMCCCHIII. intra Urbem dividebantur per regiones VII. VIII. XIII. In Castella XXVI. Ex quibus nomine Cæsaris quinarie DXLIX. Privatis quinarie CCCXXXVIII. Usibus publicis MCCCCXVII. Ex eo muneribus duobus quinarie XXVI. Lacubus viginti quinque quinarie LXI. Operibus publicis sexdecim quinarie MCCCLXXX. In quibus per se Euripo, cui ipsa nomen dedit , quinarie CCCCLX. Exhibentur in hac gemma duæ mulieres manibus elevatis Virgini vota facientes . Nymphis , Fontiumque Geniis vota sæpè à Veteribus repensa liquet ex antiquis marmoribus à Grutero vulgatis , ut & à Sponio plurimas inscriptiones in suis Miscellaneis referente , quarum unam ad præsentis gemmæ dilucidationem hic refero .

Romæ
In Via Appia.
GENIO
FONTIS
SAR.
C. IVLIVS
PROPOSTVS
D. D.

Ibidem etiam Vir Eruditus duo marmora protulit ; alterum quidem exhibens tres aquarum Nymphas, sive Najades cum vase aquam effundente , folioque cujusdam herbæ aquaticæ , à dextra parte serpentem erectum Nymphis fortè sacrum , à sinistra Augustalem Augustorum libertum Nympharum numini sacrificantem : basi insculpta sunt hæc verba .

NVMINI . NYMPHARVM . AQVAR.
AVGVSTALIS . AVG. G. G. LIB.

Alterum verò sex figuras referens, Dianam videlicet, Nymphas tres , Silvanum , & Herculem cum sequenti inscriptione .

Th.

TI. CLAUDIVS ASCLEPIADES
ET CAECILIVS ASCLEPIADES
EX VOTO NYMFABVS D. D.

Non solum Najades, Fontiumque Genios colebant veteres, sed & urbium, populorum, & civium, quos effingebant turritos, eisque sacra faciebant, existimantes illos rerum omnium gignendarum vim obtinere, populosque, & urbes in eorum præsidio, ac tutela esse, unde Prudentius lib. 2. contra Symmachum.

..... *Sie urbibus adfert*

Hora diesque suum, cum primum mœnia surgunt,

Aut Fatum, aut Genium, cujus moderamine regnent.

Suum etiam unusquisque privatum, & particularem habebat, ut docet Plinius lib. 2. cap. 7. *Quamobrem* (inquit) *major cœlitum populus etiam, quàm hominum intelligi potest: cum singuli ex semetipsis totidem Deos faciant, Junones, Geniosque adoptando sibi.* Sic Augusti Genio Templum dicatum fuisse, scribit Suetonius in ejus vita cap. 60. *Reges amici, atque socii, & singuli in suo quisque regno, Cæsareas urbes condiderunt, & cuncti simul ædem Jovis Olympici Athenis antiquitùs inchoatam perficere communi sumptu destinaverunt, Genioque ejus dedicare.* Arcus, seu Viginis ædiculæ fornici appensa est lucerna: illas antiquitùs ante aras, Deorumque imagines tam in templis, quàm alibi cultus, honorisque gratiâ positas fuisse nemo nescit: sic aurea illa Callimachi apud Athenienses in æde Minervæ collocata fuit, quæ sine ullius novi fomitis adjectione toto integro anno splendebat, ut narrat Pausanias in Atticis, & de qua scribit Hieronymus Cardanus lib. 1. de subtil. & lib. 10. de variet. cap. 40. mirabilis hujus artificii causam tentans explicare. Sic illa inextinguibilis in Phano Veneris sub dio sic ardens, ut eam nullus imber, nullave tempestas extingueret, teste D. Augustino lib. 21. de Civit. Dei cap. 6. Sic illa in Britannicæ Minervæ delubro, si fides Julio Solino Polihistori, qui ait cap. 24. Britannicæ fontibus præsul esse Minervæ numen, in cujus æde perpetuus ignis procul dubio in lampadibus, lucernisve ardebat. Sic illa Jovi Ammoni dicata, quæ in ejus Templo citra omnem novi fomitis adjectionem nisi exacto anno extinguebatur, ut refert Plutarchus in Opusculo de

Ora-

Sectio I. Gemmæ antiquæ. 47

Oraculorum defectu. Sic illa, de qua loquitur Strabo lib. 9. in Munychia urbe Atheniensium ad Pyreum sita vetustum Minervæ delubrum perpetuo inextinctæ lucis lychno illuminans. Plures aliæ possent recenseri, sed istæ ad gemmæ nostræ dilucidationem sufficiunt.

TABULA LXIII.

T Res gemmæ, quæ sequuntur, unâ cum aliis pretiosissimis eruditæ antiquitatis monumentis asservabantur in museo Marii de Picolomineis, qui harum ectypa in ære affabrè incisa pro solita sua benignitate meo Thesauro largitus est. Serapis, qui in prima exhibetur, idem reputabatur cum Plutone, & Jove teste Apollinis Oraculo apud Julianum Imperatorem, de quo infra. In nummo argenteo Diocletiani repræsentatur Jovis stantis figura dextrâ globum, cui victoriola imposita est, sinistrâ hastam, pro pedibus Aquila cum epig. JOVI TUTORI AUGG. Tutor animarum Justorum dicendus Pluto juxta mentem Platonis, & in hac imagine hastam vice bifurcati sceptri gerit, quod ipse non horribilis, ut fabulæ illum describunt, sed mitis & benignus sit, sub aspectu minimè cadens, & intelligentiâ constans, sublimes Justorum animas ad se evehens; de reis verò illas aliis corporibus affigendo poenas exposcens: unde Plato eundem non absurdè prudentem Deum esse dixit, & hoc nomine vocatur ab Homero Il. 1. vers. 489. *αντίετος Ζεύς*. Modius, & Cerberus Serapidis, & Plutonis simbola: Canis triceps inferorum Custos credebatur. Virgilius lib. 6. *Æneid.*

*Cerberus hæc ingens latratu regna trifauci
Personat, adverso recubans immanis in antro.*

Serapis Deorum maximus habebatur apud Ægyptios, qui ejus simulacro tricipitis animantis signum adjungebant referente Macrobio Sat. lib. 1. cap. 20. Ipsum autem & Maximum, & Jovi æqualem declarat inscriptio Gemmæ incisa. CAPAPIC MEFICTOC ICOC ZETC. Seu eundem Isiacum Jovem vocandum asserit. ICIAKOC ZETC. quæ interpretatio
melius

melius forsan appropriata videbitur Serapidi , qui idem credebatur cum Jove , ut supra dictum est .

T A B U L A L X I V .

E Legans Sapientiæ simulacrum , fortè amuletum honores statuens in Achate varia incisum hic exhibetur . Dea stolata dextrâ globum , hastam lævâ , cui serpens involutus , columnæ innititur : ad pedes clypeus , in quo facies muliebris , fortè Gorgona . Pausanias describens Minervæ simulacrum meminit Serpentis hastæ involuti prudentiæ , sapientiæque hieroglyphici . *Estote prudentes sicut Serpentes* . Ait Dominus apud Matth. 10. 16. De aliis symbolis abundè alias dictum est .

T A B U L A L X V .

S Equitur Idolum falcatâ Lunâ , aliisque notis Ifidi propriis insigne in gemma Italicè *Prasma* insculptum , cuius hieroglyphica tenebris obvoluta feliciori OEdipo meæ in conjiciendo tenuitatis conscius interpretanda relinquo .

Hæc sunt , studiose Lector , quæ de gemmis antiquis in hac Sectione contentis habebamus dicenda : illæ pretiosiorum thesauri partem conficiunt ; paucae sunt re verâ , si quantitatem attendis ; si qualitatem , & raritatem plurimarum loco tibi esse poterunt .

Selectam nostrarum gemmarum antiquarum seriem annotationibus illustratam anno sæculi proximè præteriti ultimo vulgavimus , quam consulere poterunt , qui illarum pretio , raritate , & artificio tenentur .

IVPITER·AMMON

In gemma.

MINERVA SIVE ASPASIA

BACCHA

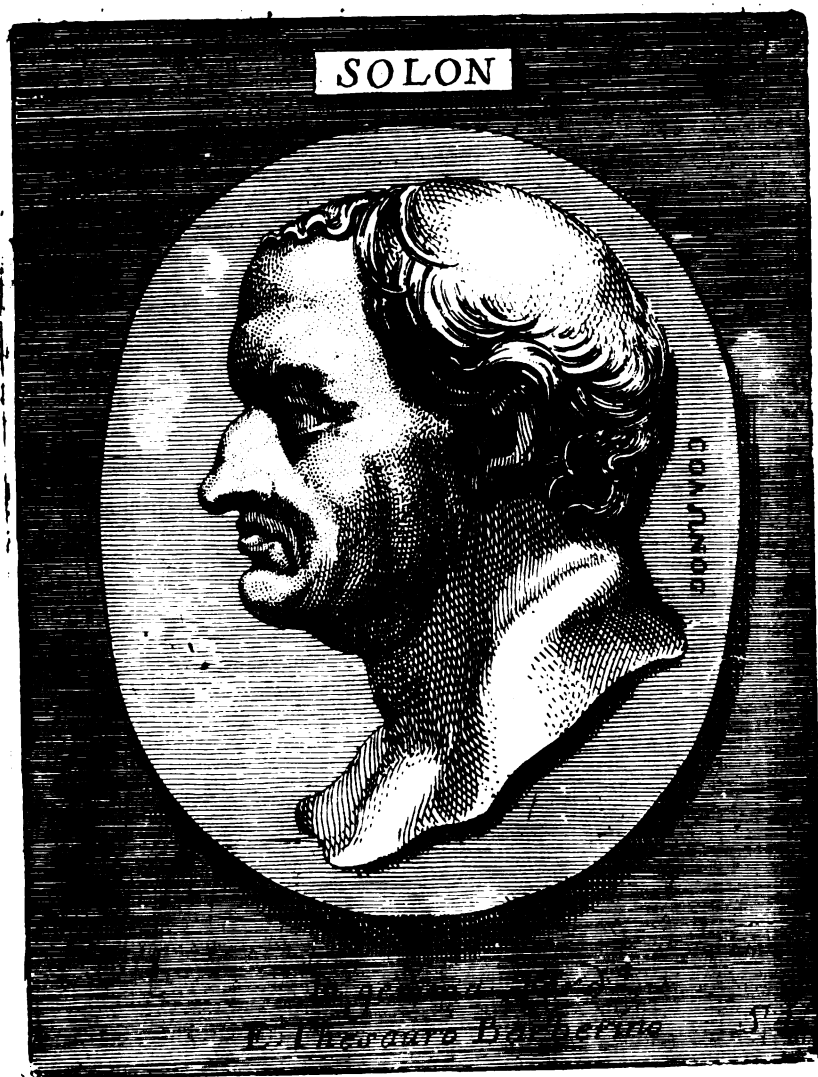

BACCHA

AFRICA

SOCRATES

*Apud Leucan. Caric.
in Calceolano*

PLATO

*In Carneola
Apud Authorem*

S. 1.

ALEXANDER
EIVSQUE-MA

MAGNVS
TER-OLYMPIAS

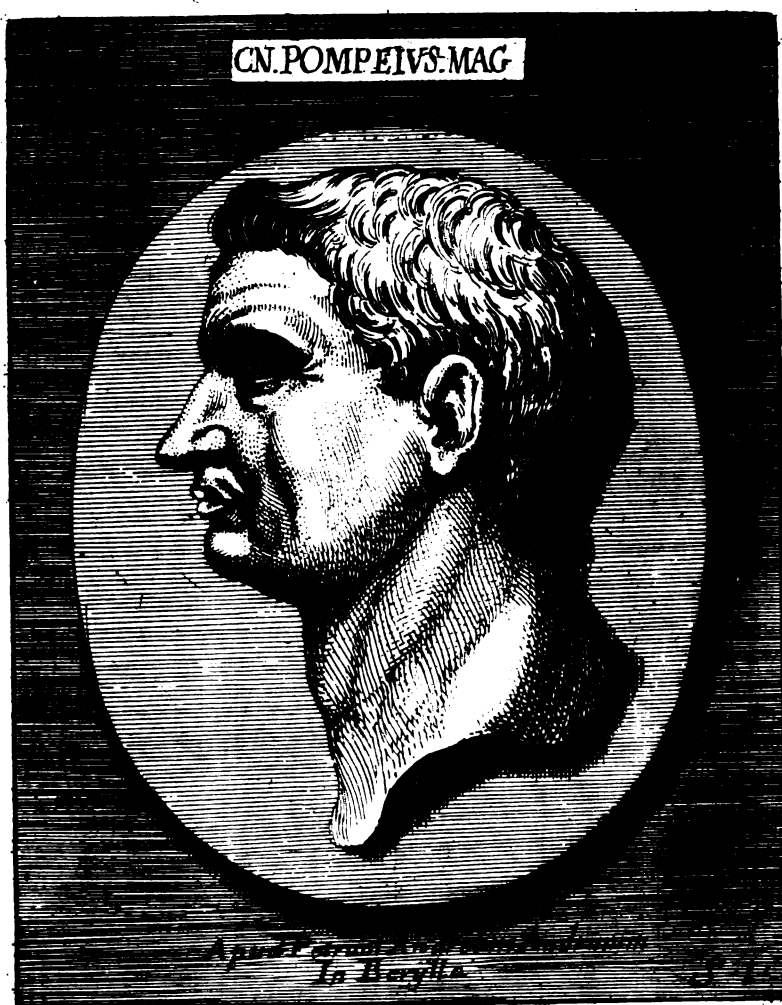

LYSIMACHVS

Sculpsit J. G. Pinx. del. J. G. Pinx. del.

M. TVLLIVS CICERO

A. POSTUMIUS ALBINUS BRUTUS.

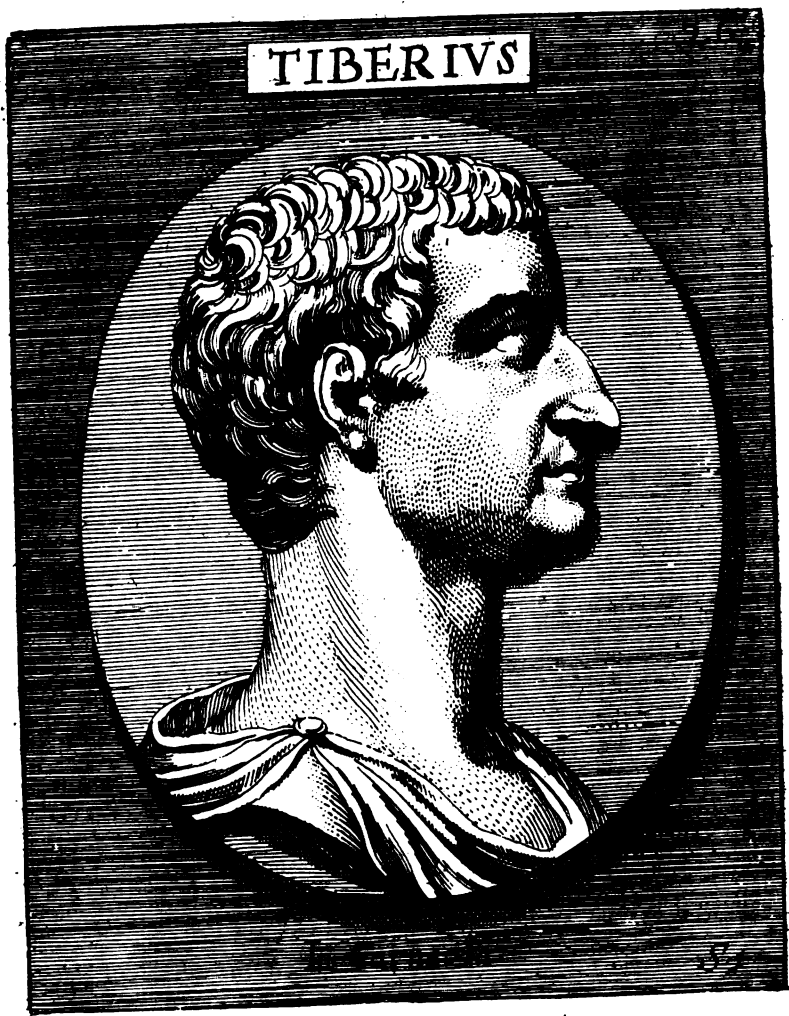

CN. DOMITIVS. AHENOBARBVVS

C. IVLIVS. CAESAR

M.DID. SEVER. IVLIANVS

ELAGABALVS

*Obiit April. Calpurn. Gord. et
In gemma. Pulga. Prusena.*

IVLIA.SABINA

ISIS LOTO INSIDENS

ISIS INTER QVATVOR ELEMENTA

34

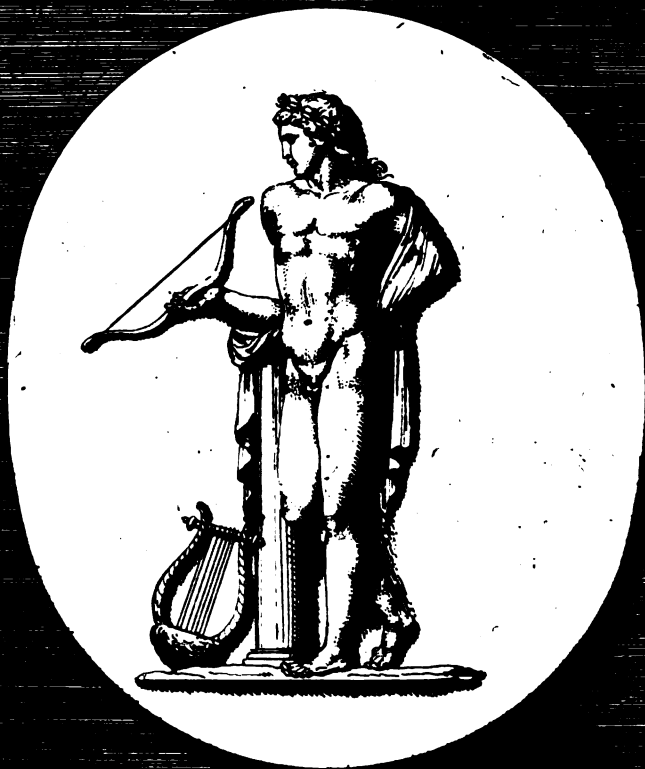
Ex schedis Io Petri Ballorij
In gemma

Sc

CYBELE

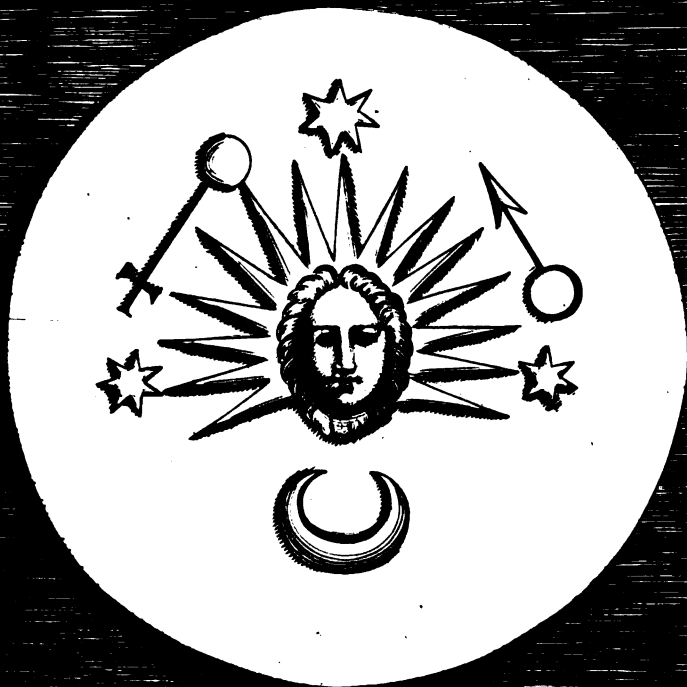
APOLLO

SOLIS QVADRIGÆ

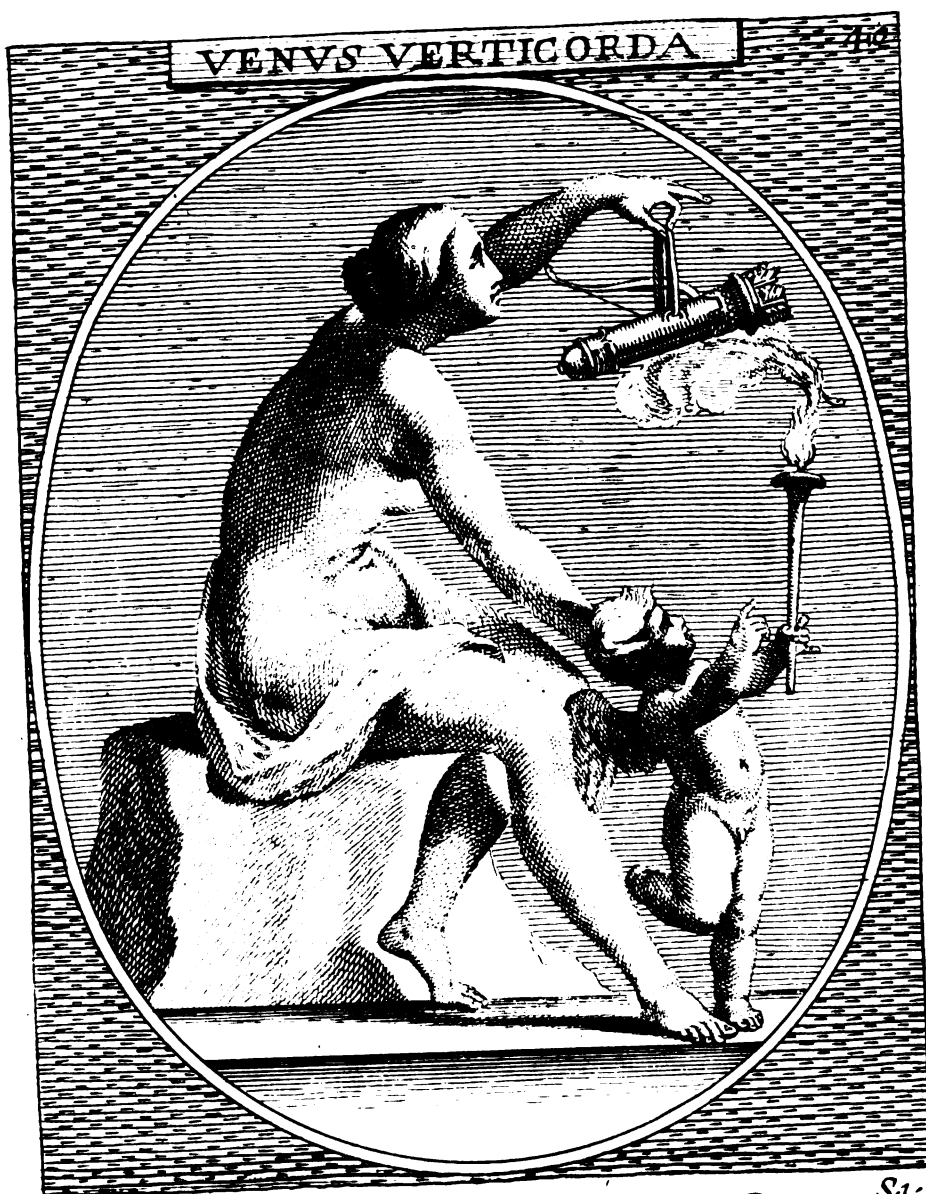

SEPTEM PLANETÆ

DIANA LVCIFERA

In Achate Varicolori ap Marium Piccolom^{S1}

Gr. Frezza Scul.

In Corneola ap. Marium Piccolomin^{S.1.}

G. Frezza Scul.

VENVS VICTRIX

Adm. Augustini
in Balneo

BACCHVS A CENTAVRIS VECTVS

Apud Lucam Corin
In Cameo

In Achate varicolori ap Marium Piccolom^{S1}

Or Frezza scal.

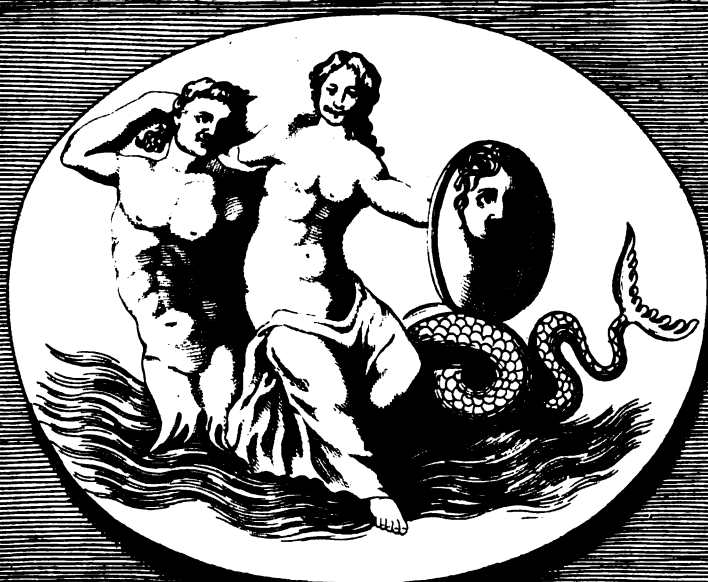
In Corneola ap: Marium Piccolomin^{Sr}

G. Stanetti Scul.

VENVS VICTRIX

VENVSATRITONE VECTA

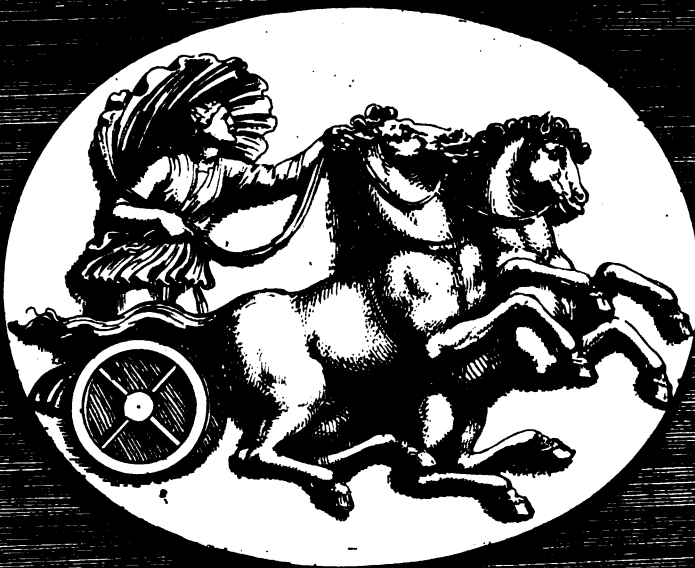
*Apud Marc. Ant. Sabottianum
In Calendario*

BACCHVS A CENTAVRIS VECTVS

*Apud Lucam Corin
In Camo*

BIGÆ

AMVLETVM

MERCVRIVS ET MINERVA

*Ex Schædis in Patris Bellorij
In gamma*

S. 1.

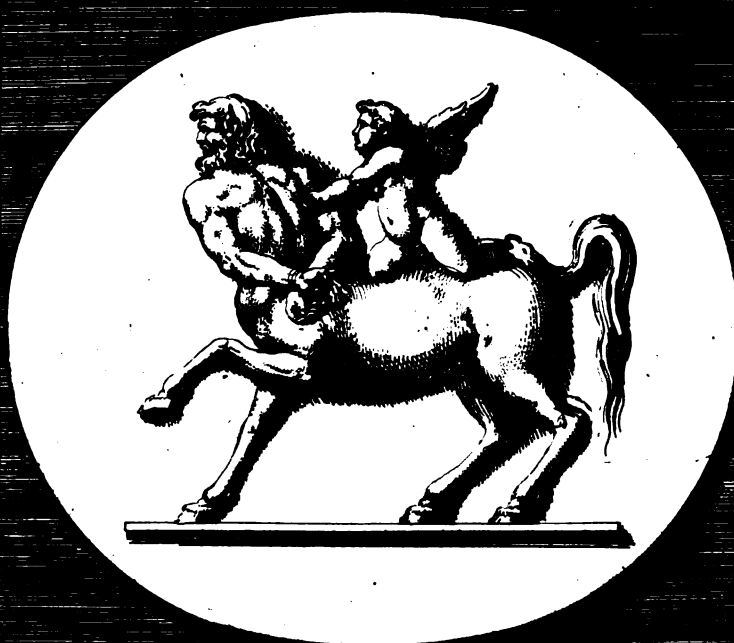
HERCVLES

FICVS RVMINALIS

AMOR^{et}CENTAVRVS

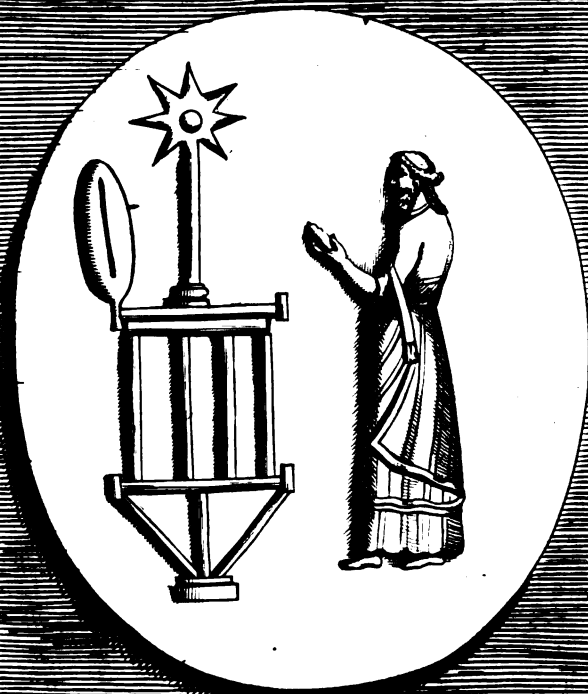

In Corneola ap. Marium Piccolomineum S. 1.

Carolus Frensch

SACERDOS PERSICVS

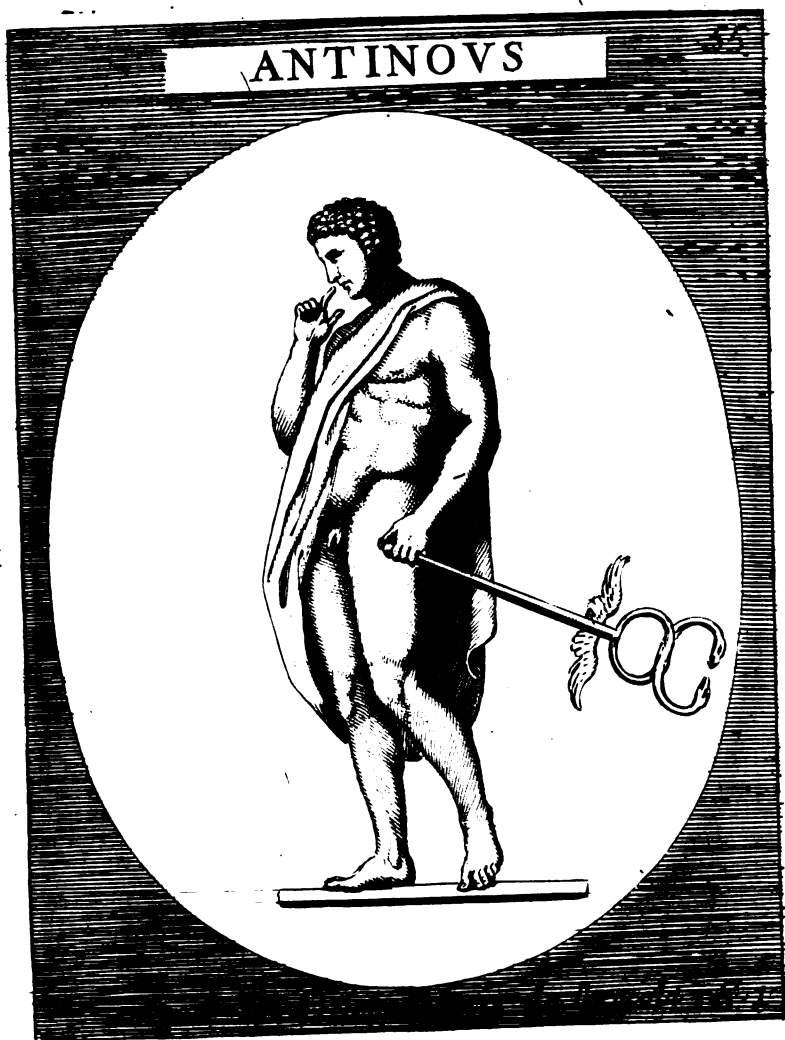
Apud Is. Perizon. P. 114. v. 11.
In Tab. 1. d. 11.

GANYMEDES

Engraved by J. C. Bulfinch
from the original in the
British Museum

ANTINOVS

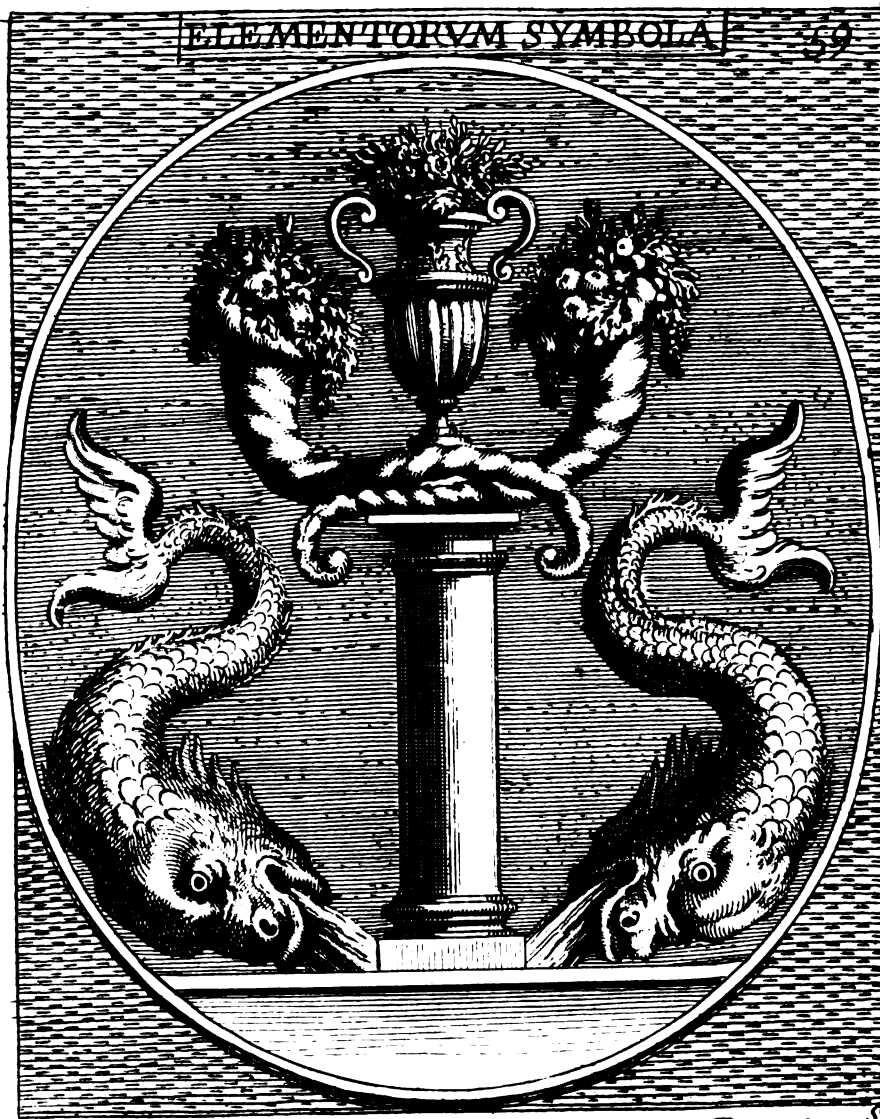

SILENVS et SATYRI

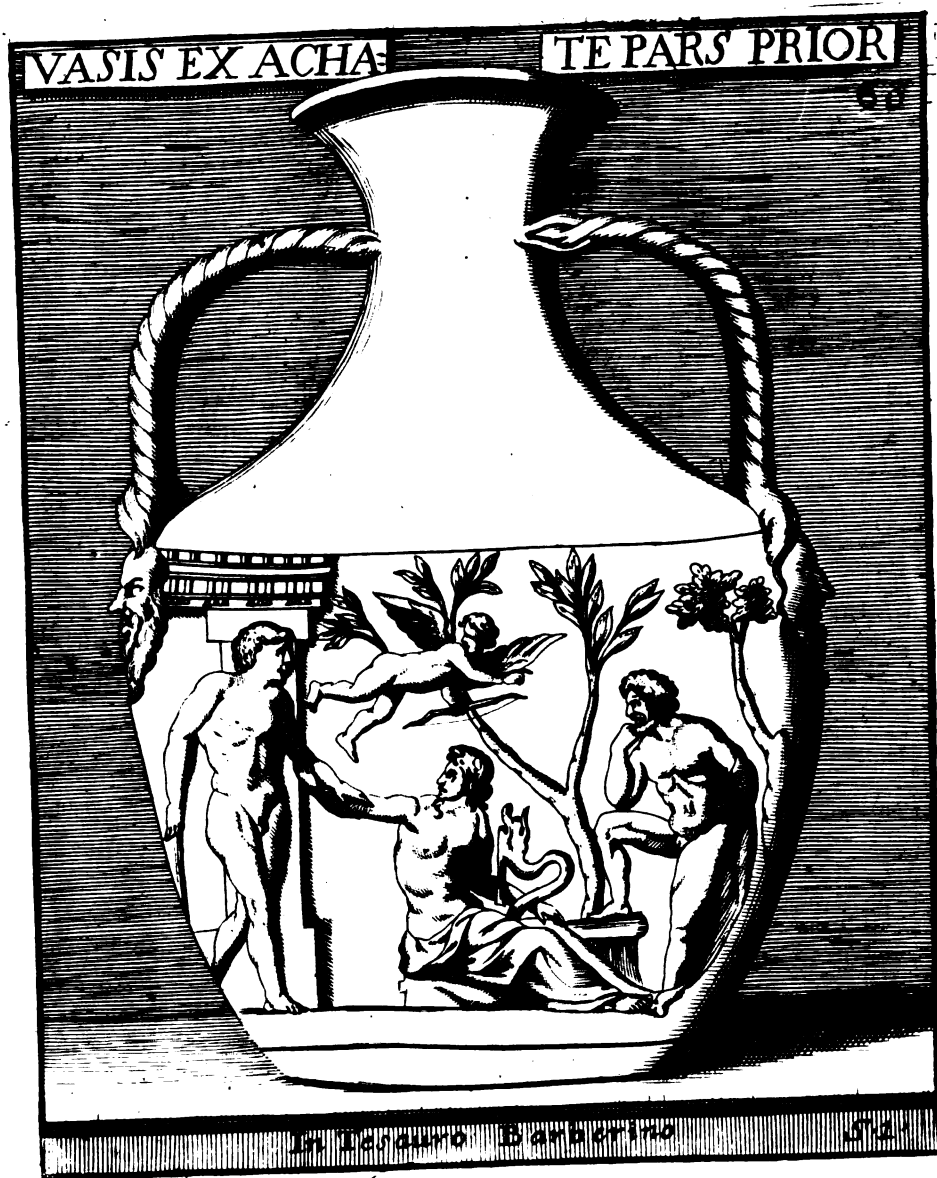

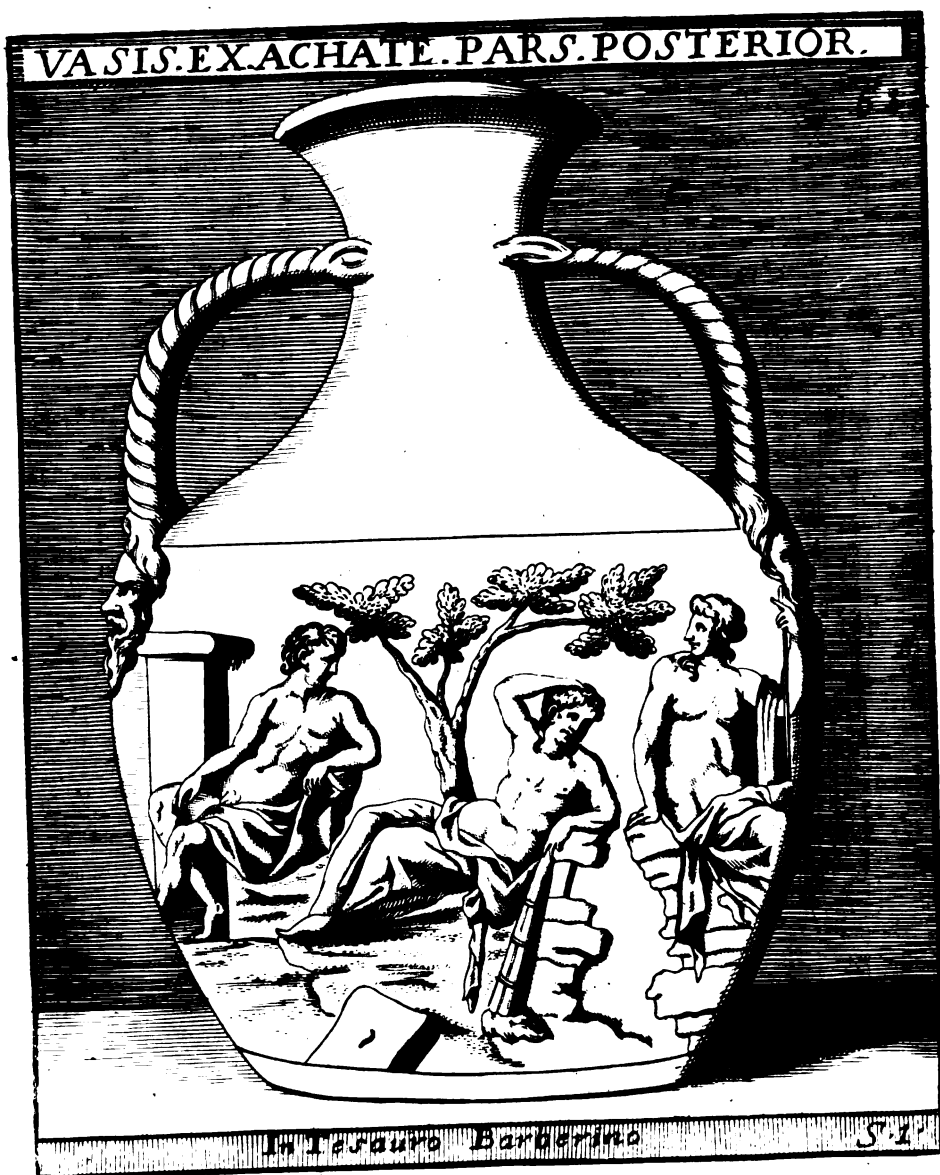
*Abbat. apud G. A. Gallianum.
Nunc apud D. Crozat Parisiis.*

51.

In Corneola Nigricante ap Marium Piccolomin^{S¹}
..... Incuscul.

VASIS PARS INFERIOR

Ex Achate in Thesauro Barberino

P. S. B. del. G. G. sculp.

S. 1.

SERAPIS

63

IN GEMMA VVLGO PLASMA
Apud Dominum Marium Piccolomineum Romæ
S.1.

Arnoldus Van Westerhout fecit.

SAPIENTIA

64

ΣΟΦΙΑ
ΣΟΥΕΜΕ
ΕΛΛΑΥΝ
ΕΙΣΕΤΙ
ΜΑΝ

IN ACHATE VARIA

Romæ apud Dominum Marium Piccolomineum

S.1.

IDOLVM

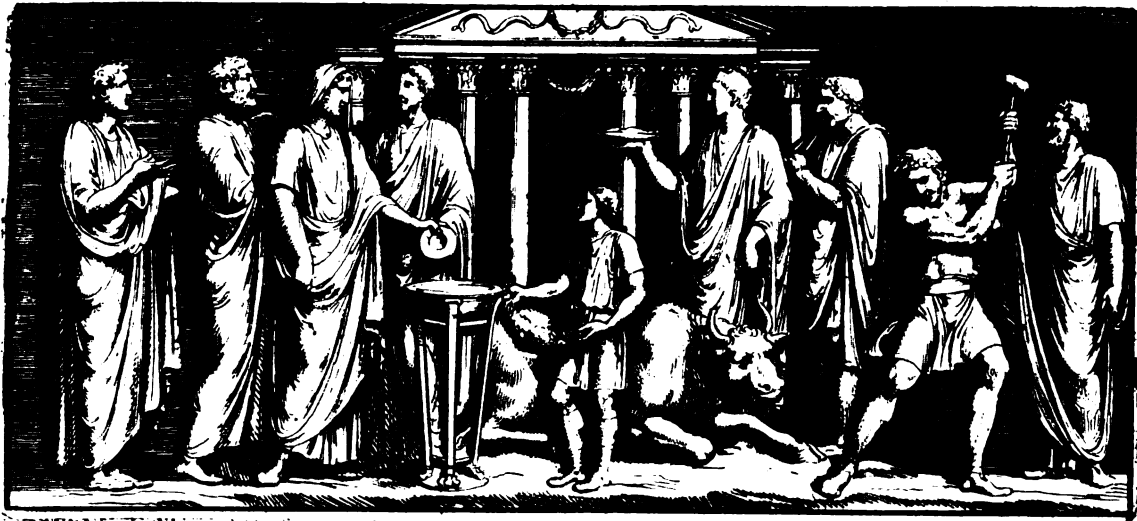
65

IN CAMEO EX GEMMA VVLGO PLASMA
Seruatur Romæ in Museo Piccolomineo

S.1.

Arnoldus Van Westerhout fecit.

ROMANUM MUSEUM

S I V E

THESAURUS

ERUDITÆ ANTIQUITATIS.

SECTIO SECUNDA

Deorum Simulacra, Idola, aliæque
Imagines æreæ, ac marmoreæ.

TABULA PRIMA.

IUPPITER sinistro lateri fulmen tenet, isque est, quem veteres *Milichium*, & *Icesum*, idest placabilem, & supplicitis præsidem dixere. Aristoteles, seu quis fuit auctor libri de Mundo, inter multa Jovis cognomina, illa etiam enumerat: & hoc nomine illi è candido marmore Policleti celeberrimi statuarii opus Argis in Templo Apollinis Lycii dicatum erat Paus. in Chorint. lib.20. p.19. Rursus ara trans Cephisum amnem consecrata, ad quam Theseus à Phitali posteris de cæde purgatus dicitur; demum plu-

Tom.I.

G

res

res veteres nummi inter quos argenteus Neronis ille in quo legitur *Jupiter Custos*. Oris habitum, faciemque eleganter descripsit Homerus Iliad. A.

*Nempe nigris superciliis innuit Jupiter
Ambrosii vero pili vibrati sunt Regio
Capite ab immortal.*

Ex quibus versibus Jovis etiam Olympii statuæ formam accepisse confessus est Phidias. Hastam vero puram ut plurimum gerit Jupiter, & veste tegitur caput, quæ immutabilem ejus soliditatem exprimunt, cujusque virtute cœlestibus tantum, ac intellectualibus partibus patentem, infernis contactis, ut indicaretur occultari nobis mortalibus humi degentibus, uti ex Eusebio advertit Fabrettus ad Colum. Trajan. pag. 319.

T A B U L A II.

Serapis, qui etiam Ditis, Jupiter, seu Pluto est. Julianus Imperator Orat. x.

Unus Jupiter, unus Pluto, unus est Serapis.

Reverendum illud Ægyptiorum numen Serapis in nummis interdum barbatus, & senex, interdum juvenis atque imberbis conspicitur; quod forte factum, quia ille erat vetustissimus Ægyptiorum, alter advena, adventitius, atque ex Ponto, ac Sinopensium urbe Ptolemæo vel Lagi filio, vel Philadelpho, vel Evergete procurante, advectus Deus, qui, teste Tacito lib. 4. Hist. cap. 83. Regi per quietem oblatus *decore eximio, & majore quam humana specie JUVENIS cum monuit, ut fidiſſimus amicorum in Pontum missis effigiem suam acciret*. Si tamen quis est qui hanc conjecturam existimet admittendam non esse; ego facile illis assentiar, qui judicabunt Serapim, modo ut *juvenem*, modo ut *senem* effingi, quia sol etiam existimabant esse, vel quia parum sibi Gentiles in effingendis numinibus suis constabant.

T A-

Sectio II. Deorum Simulacra, &c. 51

T A B U L A III.

Roma gentium domina, & per excellentiam Urbs dicta tamquam Dea summo cultu ab antiquis venerata est, Templaque habuit tam apud Romanos, quàm apud externos. *Alabandeses* (inquit Livius lib. 35. cap. 6.) *Templum Urbis Romæ se fecisse commemoraverunt* (in Senatu) *ludosque anniversarios ei Divæ instituisse.* Alabanda fuit Cariæ oppidum, quæ regio est minoris Asiæ. Cæsar Octavianus Templum Urbi Romæ, patrique Cæsari, quem Heroa Julium nominavit, Ephesi, & Nicææ clarissimis Asiæ, & Bithyniæ Civitatibus fieri permisit, ut narrat Dio Cassius lib. 51. & sic in Græcis veteribus nummis ΘΕΑ ΡΩΜΗ sæpius inscribitur. In ipsa quoque Urbe plura ei Tempia ædificata sunt, inter quæ superbissimum fuit illud ab Antonino Pio erectum, cujus occurrit typus in nummis ejusdem Imperatoris cum epigraphe, ROMÆ AETERNÆ. Repræsentatur autem hæc Dea cum galea cristata nudam habens mammam dextram Heroinæ instar eo planè modo, quo exhibetur in hac imagine, & describitur à Corippo lib. 1. de laudib. Justinii.

*Addidit antiquam tendentem brachia Romam,
Exserto & nudam gestantem pectore mammam,
Altricem Imperii, libertatisque parentem.*

Cicero in Catil. Orat. 4. Romam vocat *lucem orbis terrarum, atque arcem omnium gentium.* Tibull. lib. 2. el. 5. immortalitatis nomen ei tribuit.

*Romulus eternæ nondum formaverat Urbis
Mœnia.*

Martialis ep. 8. lib. 12.

*Terrarum Dea, gentiumque Roma,
Cui par est nihil, & nihil secundum.*

Isidorus lib. 8. Orig. cap. 6. *Roma sola Urbs, cætera Oppida.* Sed non soli authores profani Urbem Romam his sublimibus, titulis decorarunt; ipsum etiam audiamus Hieronymum lib. 2. contra Jovin. de illa sic loquentem. *Urbs potens, Urbs Orbis domina, Urbs Apostoli voce laudata, interpretare vocabulum tuum, Roma, aut fortitudini nomen est apud Græcos, aut sublimitatis juxta Hebræos.*

Tom. I.

G 2

T A-

T A B U L A IV.

Bacchus hîc repræsentatur facie juvenili & muliebri, prout ab Albrico depingitur, teneroque ac delicato vultu, crinibus more puellarum collectis & pendentibus. Ovidius lib. 4. Metam.

..... *Tibi enim inconsumpta juventas
Tu puer æternus, Tu formosissimus alto
Conspiceris cælo; tibi, cum sine cornibus adstas,
Virgineum caput est.*

Vitium frondibus, & uvis coronatus exhibetur juxta ejusdem Ovidii descriptionem lib. 3. Metam.

Ipse racemiferis frontem circumdatus uvis.

Harum enim ferebatur inventor; cui tamen opinioni refragatur Tertullianus in Apolog. cap. 11. Bacchum non inventorem vitis, seu vini usus, sed tantum demonstratorem fuisse scribens. Caput Dei mitrâ vincitur solito ejus ornamento. Propertius lib. 4. el. 2.

Cinge caput mitrâ, speciem furabor Jacchi.

Sed quare vinculo caput alligare solitus fuerit, declarat Diodorus apud Eusebium lib. 2. Præp. Ev. cap. 2. πρὸς δὲ τὰς ἐκ τῆς πλεονάζοντος οἴνου κεφαλαλγίας, ἀναδέσσει τὴν κεφαλὴν μίτρα. Porro (inquit) mitrâ quidem revinctum illum caput habuisse ferunt, adversus acutos capitis dolores, quos ex immoderato vini haustu pateretur. Flores quidam rosis similes mitræ annexi sunt adversus ebrietatem, ut docet Athenæus, valentissimis, quibus veteres non convivarum frontes tantummodo, sed & calices torosque solebant adornare. Horatius lib. 1. Carm. od. 36. Neudefuit epulis rosæ. Et Tibullus lib. 2. el. 6.

Aut è veste sacris tendent umbracula fertis

Vincta: coronatus stabit & ipse calix.

Bacchum diversa nomina sortitum fuisse, refert Ausonius ep. 30.

Ogygia me Bacchum vocat.

Osirin Ægyptus putat.

Myfi Phanacen nominant.

Dio-

Sectio II. Deorum Simulacra, &c. 53

Dionyson Indi existimant .

Romana sacra Liberum .

Dictus est Liber à liberando , quod vinum à curis mentem liberet , tristitiæque mederi videatur : non autem ob licentiam linguæ . Auctor est Seneca lib. de tranq. vitæ . Huic imagini ab una parte subjicitur patera , seu Bacchi poculum , quod & scyphus , & cantharus vocatur : ab altera phallum , cujus pompam Melampus in Græciam primus introduxit , teste Herodoto in Euterp. Plutarchus lib. de cupid. opum describens sacram Bacchi pompam , amphoram vini cum palmite , hinc hircum quem trahebat aliquis , post cistam nucum , & phallum recenset . Plura vide apud Euseb. lib. 2. Præp. Ev. cap. 1. Arnobium lib. 5. adv. gent. Diodorum lib. 1. cap. 2. Augustinum lib. 7. Civit. Dei cap. 21. & 24. & Æliam Cretensem .

T A B U L A V.

S Equitur alia statua pariter elegans, sed argentea, & raritate conspicua extans in celebri Patrum Carthusianorum Museo antiquarum supellectilium , ac præcipuè nummorum cujusvis metalli, & moduli jam refertissimo. Hanc quidem Floram asserunt . Bacchum alii floribus coronatum . Facies virilis est muliebritatem spirans , & juveni Baccho valdè conveniens , qui nonnumquam cum crinibus more puellarum collectis , teneroque , ac delicato vultu juxta suam duplicem naturam repræsentatur . De Coronis egimus in Sec. 1. Qui plura volet , consulat Athenæum lib. 15. Deipnos. In omni fere sacrificiorum genere frequens fuit coronarum usus ; maxime tamen coronis usi sunt in sacris Bacchi . Auctor enim est Plinius lib. 16. Hist. cap. 4. *Primum omnium Liberum Patrem , sive Bacchum imposuisse capiti suo coronam ex hederæ ; postea Deorum honori sacrificantes sumpsisse victimis simul coronatis .* Alioquin Bacchi coronam hederaceam , & lauream fuisse ex Tertulliano de coron. mil. cap. 7. intelligimus . Nil vulgarius est corona Bacchi pampinea . Sed & legimus apud Euripidem in Bacchis ver. 702. Bacchantes sibi imposuisse coronas hederaceas , & quernas, & smilace florida compositas ,

tas, imo & coronæ myrtæ in sacris Bacchi meminerunt. Aristophanes, ejusdemque Scholiastes.

T A B U L A VI.

VIdemus equidem hîc omnium pulcherrimum simulacrum, scalpro depromptum ex marmore, mollissimum simul, ac robustissimum, nudato corpore, viro dormienti simile, dextrum brachium hederacea corona redimito capiti supponens ad occipitium, tam insigniter omni ex parte elaboratum, ut universi, qua pingendi, qua sculpendi celebriores Artifices in ejus admirationem convolantes unanimi consensione, extiment, laudatissimo id sæculo, ac celeberrima Antiquitatis manu efformatum; nec præ illo quot quot in Urbe statuæ visuntur majorem exhibere artis præstantiam, aut documenta meliora; adeo ut illi nihil ad opus undique absolutissimum ipsa ab arte addi possit. Porro vivum in eo, spirantemque primo intuitu ex primariis Diis aliquem credas expressum; at Seminum est, appellaturque Faunus, quales sunt Cornigeri, Corniger & ipse, ut Poeta Ovidius in Oenon. testatur

*Cornigerumque caput pinu præcinctus acuta
Faunus, in immensis qua tumet Ida jugis.*

Faunum Pici filium vetustissimum Latinorum Regem, Faunorum, Satyrorumque Patrem faciunt Mythologi, vereor tamen an recte; ille etenim qui rudioribus hominibus fortis melioris auctor primus, eos ab agresti, & cyclopeâ vitæ ratione ad placidiorem disciplinam, cultumque revocaverit, & omnis religionis, & sacrorum fundamina jecerit, inter beneficos potius, mitesque Deos foret enumerandus: Quum è contra nemo ignoret Faunos ex genere Satyrorum esse, & Daemonum chorum implere; quique homines attonitos reddere credebantur, & atra munia subire; hinc facili quidem negotio tales terrificos, infestosque Deos per vastos camporum tractus, & lucos, sylvasque rudis sibi finxit popellus; ibi enim & panicos timores muliercularum nostrarum non raro adhuc agnoscere possumus. Ceterum qui adserunt Faunum eundem esse cum Græcorum Pane veritatem magis acuteti-

Sectio II. Deorum Simulacra, &c. 55

tetigerunt. Ex his igitur aliisque probare contendit Bochartus Faunum alium in Latio regnasse, meras esse nugas, ab iis confictas, quos latebat Faunum esse Panem Arcadem.

T A B U L A VII.

F Aunum sequitur Satyra, sive Fauna caprinis auribus, & erectis in fronte cornibus insignis, cincta est pelle animalis per ungues ante pectus adstrictâ more Satyrorum, Bacchantium, Nebridum, aliorumque Liberi patris sequacium, qui solebant se vestire variis Caprorum, Cervorum, Leonum, & Tigrium pellibus, juxta Claudiani descriptionem lib. 1. de rap. Proserp.

. *Lenisque simul procedit Facchus
Crinali florens hedera, quem parthica velat
Tigris, & auratos in nodum colligit ungues.*

T A B U L A VIII.

D Epingitur Bacchus ab Herodoto lib. 7. cap. 74. lævâ thyrsûm gestans, dextra schyphum, cujus pedibus aspidet Pantheriscus. Baccho ejusque sequacibus thyrsûm idè datum esse scribit Phornutus, quòd ebriorum pedes suum officium difficiliter peragant, sive, ut docet Lil. Giraldus syn- tag. 8. quòd rarò sine rixa computationes finiantur. Caput habet cinctum mitrà more veterum, qui capitis vinculum adversus ebrietatem subsidium continere putabant. Scyphum seu cantharum tenet, quòd usus vini repertor crederetur. Fauno, vel Sileno quasi ebrius innititur, hos Bacchi sequaces fuisse narrat Suidas. Panthera ei comes tribuitur, teste Philostrato Imag. lib. Παρθάλις τῷ θεῷ σύμβολον. *Panthera Bacchi symbolum*. Ea de causa inquit Oppianus lib. 4. de Venat. quòd illa vino gaudeat.

Παρθάλλιας ἐ δῶρα Διονύσοιο δάμασσαν.

Pantheras etiam dona Bacchi capiunt.

Vel ad indicandum efferatas mentes temperato vini usu mulceri, Bacchus enim Lyæus dictus est, quasi lenitatem præstans, si Fulgentio fides lib. 2. Mythol. Sic etiam Tibullus lib. 3. el. 6.

Ille

*Ille facit dites animos Deus , ille ferocem
Contudit , & dominæ misit in arbitrium .
Armenias tigres , & fulvas ille leænas
Vicit , & indomitis mollia corda dedit .*

T A B U L A I X.

IN hac Tabula spectanda est Bacchantium cohors. Duæ Bacchæ sunt veste eadem videlicet talari , & brevi tunica , pallam quoque seu pallium variis flexibus corpori , ut Plautina utamur voce *centuplicatum* habent : Pedes nudi , comæ nodo colliguntur ceterum effusæ . Jactatio capitis festivæ lætitiæ modum non excedit , facie tantisper ad comites a tergo sequentes reflexa , qui gestus cymbalis ludentium proprius est . Multa porro musices instrumenta , ne dicam pene omnia Liberi , & Cereris sacra lætiora , & augustiora reddebant , veluti tympana , fistra , tibiæ , crotola , & alia id genus , inter quæ Cymbala videntur fuisse hisce festis peculiariora .

Vocamus cum Pitisco cymbala , non ut aliqui , crotala duo rotunda ; & concava vasa ærea , quæ inter palmas tenent , & magno simul impetu collidebant , ita ut labrum labro , idest concavi unius orbis peripheria alterius peripheriæ responderet , ingentemque crepitum ederet . Hujusmodi instrumenta inter manus Bacchantium multa penes Montfauconium aliosque videre est . Fuisse hæc Bacchi propria poetarum etiam non unus ostendit locus . *Æra rotunda Cybeles* vocat Propertius lib. 4. eleg. 7. vers. 61. *Cava cymbala recrepantia* Catullus de Beren. & Ati , *gemina ænea* Statius VIII. Thebaid. , de illis fortasse Ovidius Fast. IV.

Æraque tinnitus ære repulsa dabant .

Qui igitur ea pulsabant , alteram ex hisce æreis cuppis læva tenebant , ita ut concava superficies Coelum aspiceret , alteram dextra concava parte terram versus atque a sinistro latere cervice tantisper in dexteram partem flexa . Qui corporis gestus , & incessus in nostro marmore optime observantur . Cymbalistrias itaque has esse foeminas quisque facile censebit .

T A-

Sectio II. Deorum Simulacra, &c. 57

T A B U L A X.

Bacchica pompa in hoc elegantissimo marmore inspicitur; præcipue nobis sese offerunt quamplurimæ Satyrorum imagines, ut & in superiori marmore. Omnibus notum Satyros fuisse Bacchi comites, & ministros. Ὅτι Διονύσου θεοῦ παῖδες οἱ Σάτυροι, dicit Lucianus περὶ ὀρχήσεως. Atque Strabo lib. x. Geogr. in Bacchi ministris numerat *Silenos, Satyros, Bacchas, Lenas, Thyas, Mimallonas, Naiades, Nymphas, Tityros*. Eorum varium habitum formamque describit Nonnius in Dionys. lib. xiv. vers. 130. & seq. Satyrorum etiam fuisse varia genera jam annotavit Jul. Cæs. Scaliger lib. 1. Poetic. cap. 17. Vides vero in hoc marmore Satyros capripedes, uti Lucretius lib. 4. vers. 584. ait:

*Hæc loca capripedes Satyros, Nymphasque tenere
Finitimi fingunt, & Faunos esse loquuntur.*

Hinc & Græcis dicebantur αἰγίποδες, sive τετραγόποδες. Vides tam Satyros, quam Satyras cornutos. Sic enim Satyri a Luciano in Concilio Deorum dicebantur κερᾶσαι, idest *cornigeri*: qualia fere recens natis hædis nascuntur cornua. Quo ad Bacchicum chorum pertinet, atque ad Orgia audiamus Ulpianum Rhetor. in Schol. ad Demost. Orat. adversus Midiam. Qui Bacchi festum celebrabant, imitatione comitatus ejus id celebrabant: alii Satyrorum, alii Bacchantium, alii Silenorum habitum imitantes, primitias uvarum fructuumque offerentes. Plutarchus indicat Bacchanalibus homines aliquando *personatos* incessisse.

Observatur etiam in præclarissimo marmore Caprum sacrificio Bacchi destinatum prope Silenum stantem. Quamvis vero utique ordinarium Bacchi sacrificium fuit hircus; invenimus tamen, eidem aliquando & oves, & tauros fuisse immolatos. Id quod docet Nonnius in Dionys. lib. 47. circa finem. Atque Herodotus in Euterpe commemorat, in honorem Bacchi, die solemnitatis Dorpiæ, Ægyptios singulos ante foreaedium suarum sues jugulasse.

TABULA XI.

Sed & jam contemplemur & Arborem : An ne Bacchum in lucis cultum significat? An vero putemus sic designari sacra Bacchi arcana, veluti *variis frondibus obfita*, ut vocantur ab Horatio lib. 1. Od. 18. An vero generatim existimemus notari campestrem pompæ locum? An denique existimemus innui hac ipsa figura arbores in tutela Bacchi fuisse. Ita certe Bacchus a Phornuto vocatus est, *circum arborum tutor datorque Deus*.

Non nisi omnis Mythologiæ veterum ignarus, nescire potest, quantus, quamque frequens usus serpentum fuerit in sacris Bacchicis. Certe ὄφιν τέταλσμενοι hoc est *serpentem mysteriis initiatum* signum Bacchicorum orgiorum fuisse testatur Clemens Alexandrinus in adnot. ad Gentes p. 9. ubi pius Scriptor illa serpentum Bacchicorum mysteria ad eum serpentem, a quo Eva mater humani generis est seducta, refert. Nimirum Bacchus, simul ac natus fuerat, coronatus fuisse dicitur δρακόντων σφαίραις, quod est apud Euripidem in Bacchis v. 100., & Nonius in Dionys. lib. 7. vers. 101. docet Bacchum habuisse in signum suæ juventutis *serpentinam mitram*; demum videndus est Cl. Lamius in Dissert. de Cistophoris, & Serpentum cultu inter Dissert. Academ. Cortonenf. Qua propter in Bacchicis Orgiis cum primis Dracones, aut Serpentes cistis includebantur; quas cistulas Bacchantium Chorus circumferre solitus est, id quod innumera monumenta veterum atque testimonia testantur. Hinc & capita eorum, qui Bacchi sacra celebrarunt, redimita sæpe fuerunt serpentibus. Observavit Rubenius in Dissert. de Num. Aug. serpentes illos, quorum in Orgiis usus fuit, fere fuisse ex illo anguium genere, quos Græci παρσίας vocarunt, qui haudquaquam venenati sunt, nec, quamvis aliquem mordeant, noceant illi; denique *orgiafticos illos serpentes*, quibus in mysteriis usi sunt, haud semper veros, & vivos fuisse angues; sed sæpe fictos ex auro, vel alio metallo; sicque draconem illum, qui in Jovis orgiis per sinum eorum ductus est, qui mysteriis erant initiandi ex auro conflatum fuisse. Haud secus & Isacus Vossius in Coment. ad Catullum p. 222. censet

Sectio II. Deorum Simulacra, &c. 59

set in sacris Bacchi, & Cybeles non semper vivos adhibitos fuisse serpentes; sed *flagella*, quæ & manibus tenuerunt, & quibus capita & corpora sua incinxerunt quod anguino ritu è loro crinibusque essent contexta, & ipsa quoque *angues* appellata fuisse.

T A B U L A XII.

CYbele uxor Saturni vulgò repræsentatur cum corona turrita; quia ipsissima Terra habetur, quæ urbibus exulta est, ut notat Servius ad lib. 10. Æneid. Pedem finistrum rostro navis imponit, fortè ut denotet globum terrestrem ex aqua & terra compositum esse, terræque extremitates maritimis undis allui. Varia hujus Deæ nomina recenset Strabo lib. 10. eamque nominatam scribit Berecynthiam à Phrygibus, Rheam à Troibus Idam accolentibus, Matrem Deorum, & Agdestin, & Phrygiam, Magnam Deam, à locis autem Idæam, Dindimenen, Pylenen, & Pessinuntiam. Fuit etiam dicta Ops, quòd terræ ope vita hominum sustentetur; Vesta, sive quòd terra rebus omnibus vestiatur, seu quia vi sua stat, ut docet Ovidius lib. 6. Fastor. Mater alma ab alendo; & Pales, quòd sit pabulorum Dea; Bellonam quoque, Deam Syriam, & Isidem illam vocat Apulejus lib. 8. Metamorph.

T A B U L A XIII.

SEquitur Ceres Saturni & Opis filia dextra facem gerens. Cererem ea de causa inter Deas relatam scribit Plinius lib. 7. cap. 56. quòd docuerit molere frumentum, panemque ex illo conficere, cùm antea homines glande vescerentur. Ovidius lib. 5. Metam.

Prima Ceres unco glebam dimovit aratro,

Prima dedit fruges, alimentaue mitia terris.

Unde Frugifera nominata est, habuitque cum Baccho vini potus inventore conjuncta sacra; idem Ovidius lib. 3. Fastor.

Ipsæ suos ludos uvæ commentor habebat,

Quos cum Tedifera nunc habet ille Dea.

Tediferæ nomen sortita est, quòd filiam Proserpinam

Tom. I.

H 2

à Plu-

à Plutone raptam investigando tedis in Ætna monte accensis universum terrarum Orbem lustraverit, ut notat Appollodorus lib. 1. Biblioth. Sic etiam canit Statius lib. 12. Theb.

*Qualis ab Ætnæis accensa lampade saxis
Orba Ceres magnæ variabat imagine flammæ
Ausonium, Siculumque latus.*

Eadem legum inventrix credebatur, unde à Græcis Θεσμοφόρος, & à Latinis Legifera dicta est.

TABULA XIV.

NEptunus maris Deus hîc exhibetur palustribus juncis coronatus, cum capillo, & barba tortis, ac prolixis, more Deorum fluviatilium, sinistrâ elevatâ fortè tridentem gerens, quo triplex aquarum virtus innuitur, liquida nempe, foecunda, & potabilis; juxta Fulgentii interpretationem lib. 1. Mythol. dextrâ extensâ fluctus marinos compescens, planè ut describitur à Virgilio lib. 1. Æneid. Cùm hoc Simulacrum temporis injuriâ ambabus mutilatum sit manibus, quid illis gestaverit, conjectandum; fortasse delphinum tenebat; siquidem tam delphinus, quàm tridens Neptuni sunt insignia. *Qui Neptuno simulacrum faciunt, inquit Hyginus lib. 2. Astronom. Delphinum aut in manu, aut sub pede constituere videmus; quod Neptuno gratissimum esse arbitrantur.* Hic Deus dictus est à Græcis ποσειδών, quod pedibus terram quatit; ut & Εννοσίγαιος, ἀπὸ τῆς ἐννοσῆς, concussio, & γαῖα, terra. Similiter etiam Σεισίχθων motor terræ, à verbo σειω, quatio, concutio, & χθών, terra solum. Unde scribit Ammian. Marcel. lib. 17. Poëtas veteres, & Theologos Neptunum humentis substantiæ potestatem Ennosigæum, & Sifichthona nuncupasse.

TABULA XV.

Mercurium dixerunt veteres quasi mercium curam; omnem enim negotiatorem dici posse Mercurium docet Fulgentius lib. 6. Mythol. De marsupio, quod gerit, hæc Georgius Codinus de orig. Constant. Τὸ κέρδος αἴτιον λέγουσι, ὃ ἐμπόριον τὸν Ερμῆν. ὅθεν καὶ ὄνομα αὐτοῦ ἰσῶσι βασάνων ἐν μάρσιον. Mer-

Sectio II. Deorum Simulacra, &c. 61

Mercurium lucri authorem perhibent, & præsidem mercaturæ; quocirca simulacrum ejus marsupium gestare faciunt. Aristophanes etiam statuit eum ἑμπολαῖον; unde apud Ovid. Mercator hunc Deum alloquens ait lib. 5. Fast.

*Da modo lucra mihi, da factis gaudia lucro;
Et fac ut emptori verba dedisse juvet.*

Et apud Plautum in Stichos act. 3. sc. 1.

*Cum benè re gesta salvos convertor domum;
Neptuno grates habeo, & tempestatibus,
Simul Mercurio, qui me in mercimoniis
Juvit, lucrisque quadruplicavit rem meam.*

Etenim Mercurii duo sunt munera, nuncium Deorum agere, & lucrum afferre Mercatoribus. *Bonis nunciis* (inquit C. Cæsar lib. 3. de bel. civ.) *afficit homines Mercurius, & nunciis præst.* Utrumque autem munus ipsemet declarat expressè apud Plautum in prolog. Amphit.

*Nam vos quidem id jam scitis concessum, & datum
Mibi esse ab aliis Diis; nunciis præsum, & lucro.*

Hic Deus apud Græcos λόγιος dictus est, quasi studiorum, litterarum, & eloquentiæ præses juxta Budæi interpretationem in Comm. Illum Jovis & Majæ filium finxerunt veteres, idest, mentis & prudentiæ, ut docet Georgius Codinus, cujus verba hic refero. Τὸν Ἑρμῆν οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀρχαίων Ῥωμαίων, κατὰ τὴν αὐτῶν πεπλανημένην μυθολογίαν, αἶον Διὸς λέγουσι ἔκ Μαιᾶς, οἷον τὴν γῆ καὶ τῆς φρονησεως. ὅκ τοῦ γὰρ καὶ φρονησεως ὁ λόγος ᾖται. ὅκ τὸτο ἔκ πλεωτόν αὐτὸν ποιοῦσι, ὡς ταχύν. σὸδεν γὰρ λόγου ταχύτερον, ἔκ Ομηροῦ, ἔπεια πλεονέκτα. Græci & Romani veteres secundum falsam eorum mythologiam dicunt Mercurium Jovis & Majæ filium esse, idest, mentis & prudentiæ, nam ex mente & prudentia oritur oratio. Propterea etiam alatum fingunt, quia sermone nihil est velocius, unde Homerus verba vocat alata. Caduceum, quem sinistrâ manu tenet, apertæ orationis rectitudinem significare scribit Cælius Rhodiginus lib. 21. cap. 6. Serpentes verò implicitos dissidentes orationis virtute conciliari voluntates. De caduceo meminit Isidorus lib. 8. Orig. cap. 11. *Mercurius* (inquit) *virgam tenet, quæ serpentes dividit, idest, venena; nam bellantes & dissidentes interpretum oratione sedantur.* Unde vocatur hic Deus à Macrobio lib. 1. Saturn. cap. 12.

VO-

vocis & sermonis potens. Refert Jamblichus sect. 1. de Myst. cap. 1. Ægyptios scriptores Mercurio veluti omnium inventori suos libros scribere solitos fuisse, eumque præesse sapientiæ, & eloquio. Proclus etiam lib. de Anim. & Dæm. mentionem de illo facit his verbis. *Mercurius ut Jovis nuncius paternam animis explicat voluntatem, atque ita nobis exhibet disciplinam; atque iterum, ut inquisitionis est auctor, inventionem suis præstat alumniis.* Scribit Pausanias in Arcad. Mercurium mandata Jovis præferre, animasque mortuorum ad inferos deducere: eadem leguntur apud Petronium Satyr. cap. 100. & Virgilium lib. 4. Æneid.

Tum virgam capit: hac animas ille evocat orco

Pallentes, alias sub tristia tartara mittit;

Dat somnos, adimitque, & lumina morte resignat.

Caduceus erat apud Græcos signum pacis, & Caduceatores vocabantur, qui ad pacem mittebantur legati, ut innuit Amm. Marcell. lib. 21. *Caduceatoribus missis ex more.* His injuriam intulisse maximum habebatur nefas, teste Cælio Rhodigino lib. 21. cap. 6. Mercurium Aufonius furem vocat Technopag.

Inter virtutes quod nomen Mercurio? fur.

Etenim Tiresiæ fertur subripuisse boves, tridentem Neptuno, Marti gladium, sceptrum Jovi, Apollini arcum & sagittas, forcipem Vulcano, & Veneri cestum. Possidebat olim *le Feure* aurifex Gallus elegantem æream Mercurii statuam, aliasque imagunculas rei antiquariæ studiosorum inspectione non indignas.

TABULA XVI.

Hoc elegantissimum Minervæ simulacrum in thesauro Christianæ Augustæ asservabatur, cujus ferè similis imago sub istius Deæ vel Aspasiæ nomine inter gemmas exhibita est. Galeam habet illa quadrigis, pegaso, & sphinge ornatam, quæ omnia propria sunt Minervæ symbola, & quæ Sect. 1. pro ingenii nostri modulo explicavimus. Gorgona ei ponitur in thorace ut favorabile amuletum, cui credebant veteres inesse vim quamdam præstandæ securitatis, & abigendi pericula.

TA-

Sectio II. Deorum Simulacra, &c. 63

TABULA XVII.

Sequitur aliud pulcherrimum ejusdem Minervæ signum habitu currentis, dextrâ forte hastam, lævâ gorgonam pectori affixam tenentis: cassidi super impositæ sunt Sphingis, & Pegaforum imagines, de quibus alibi. Currit hæc Dea vel propter *acrem minimèque retrahendum ad res impetum*, si fides Phornuto, vel quod *ad depellendam injuriam, atque opem ferendam satis est instructa, unde Victoria est appellata.*

TABULA XVIII.

Pingitur Diana Ephesia cum multis mammis, velut alma mater, quæ uberibus suis alit genus humanum. De illa mentionem facit D. Hieronymus in Epist. ad Ephes. *Erat Ephesi Templum Dianæ, & ejusdem in ipso Multimammia, idest, multarum mammarum effigies, quia cultores ejus decepti putabant eam omnium viventium nutricem.* Celeberrimum hoc Templum in nummis imperialibus occurrit: in eo centum viginti septem columnæ fuerunt sexaginta pedum altitudine, singulæ à singulis regibus factæ, ex quibus trigintasex mirabili artificio cælatae, quales fortè sunt Trajanæ & Antoninianæ Romæ etiam nunc extantes. Elegantem hujus Templi descriptionem, vide apud Philonem lib. de VII. Orbis Miraculis, Plinium lib. 17. cap. 40. & Vitruvium lib. 2. de Architect. cap. 9. & lib. 3. cap. 1. qui de Ionica ejus exædificatione, ambitu, & Architectis plura referunt, & nuper Cl. Marchio Polenus in Diss. Acad. Corton. Scribit Plutarchus in Opusculo de vitando ære alieno debitores ad hoc Templum confugientes tutos à creditoribus, & intactos remanere. Hæc Dea coronam turritam gerit in capite, quia eadem credebatur Isis, Ceres, & Cybele sive Terra, quæ urbibus exculta est. *Et quoniam* (inquit Codinus de Orig. Constant. *(cujusque urbis sedes terra est, fingitur turrita, quasi urbes gestaret.* καὶ ὅτι δὲ ἰδέα πάσης πόλεως ἢ γῆς ὅτιν, ὡς βασίλειον τῆς πόλεως, πλατύνεται πυρρῶς. Audiamus etiam Macrobi. lib. 1. Saturn. cap. 20. *Isidem ad instar Dianæ Ephesiæ describentem. Isis cuncta religione celebratur, quæ est vel terra, vel natura rerum subjacens Soli. Hinc est, quod continuatis uberibus corpus Deæ omne densetur: quia*
vel

vel terræ, vel rerum naturæ balitu nutritur universitas. Sic Apulejus lib. 11. Metam. Isidem, Deum Matrem, Minervam, Venerem, Dianam, Proserpinam, Cererem, Junonem, Bellonam, Hecaten, Rhamusiam unam & eandem esse docet, *ejus numen unicum multiformi specie, ritu vario, nomine multijugo totus veneratur Orbis*. Etenim tot numinum attributa in hoc Simulacro conjuncta repræsentantur: muralis nempe Phrygiæ Cybeles corona, noctilucae Isidis velum, Cancer Lunæ, Ephesiæ Dianæ Victoriæ & mammæ, ejusdem Siculæ Cervi & Apes, Magnæ Matris Leones, Cereris Eleusinae Boves & Dracones, Minervæ Sphinx, Telluris denique glans & fructus. Vir præclari nominis, doctrinæque præstantissimus Jo. Petrus Bellorius quondam Claudii Menetreji cœmeliothecæ Barberinæ Præfecti de Symbolica Dianæ Ephesiæ statua librum in lucem restituit, suisque eruditissimis notis illustravit, & adauxit, quem consulere poterit, qui ulteriorem hujus simulacri expositionem desiderabit.

TABULA XIX.

Similem Dianæ Luciferæ imaginem exhibuimus inter gemmas, & explicavimus. Hæc ab illa tantummodo differt, quod Orbi insistat, quem lumine suo tamquam ardenti face conspicuum, lucidumque reddit. Scribit Firmicus Mathes 2. & 4. eandem terræ imperium ex vicinitate fortitam cuncta animantia corpora concepta procreare, & generata dissolvere, ideoque omnem corporis humani substantiam ad potestatem lunaris numinis spectare. Dicta confirmat D. Ambrosius in 4. Hexam. docens Lunam id in se induere ministerium, in quod & frater ejus, ut illuminet tenebras, foveat semina, augeat fructus. Hæc Dea partibus quoque mulierum favere credebatur. *In partu* (inquit Tertullianus lib. de Anima cap. 39.) *Lucina & Diana ejulatur*. Ea de causa teste Macrobio lib. 7. Saturn. cap. 16. *Quia proprium ejus munus est distendere rimas corporis, & meatibus viam dare, quod accelerando partui salutare est*. Unde dux nascentium, mortalium corporum auctor, & conditrix vocatur ab eodem Macrobio lib. 1. in somn. Scip. cap. 11. Audiendus etiam Por-

Sectio II. Deorum Simulacra, &c. 65

Porphyrus apud Eusebium lib. 3. præp. Ev. cap. 3. de illa sic loquens. Λοχία τὴ Ἄρτεμις, ἔτι παρὰ ἡμᾶς παρθένος, ὅτι ὁ τῆς νεμενίης δύναμις παραθετικὴ εἰς τὸ τέκτον. *Ac partui quidem tametsi virgo Diana præest, quod novilunio vis quædam insit, quæ pariendi facultatem afferat.* Ideoque facem ardentem manu gerit; quâ veteres novilunii virtutem significabant, teste eodem Eusebio loco citato. De Velo disseruimus Sect. I.

T A B U L A X X.

Petrus Abbas Seguinus in selectis suis numismatibus nummum æreum Philippi junioris ab Antiochenis percussum protulit, in cujus averfa parte stantes exhibentur tres figuræ muliebres obversis tergis junctæ, modiis capitibus impositis, huic nostræ imagini (nunc munificentia Benedicti XIV. in Museo Capitolino) ferè similes; etenim illarum media facem utrâque manu gerit; dexterior Serpentem, dextrâ, lævâ clavem antiquæ formæ; sinisterior verò dextrâ stimulum, vel gladium, lævâ flagellum; pedibus illarum ab utraque parte Canis assistit. Vir eruditissimus insolitum hunc typum ad Furias putavit referendum, quibus divini honores à Romanis, Græcisque tributū fuere, ut narrant Pausanias in Arcad. & Corinth. & Cicero lib. 3. de natura Deorum, qui eas Fanum Athenis, Romæ Lucum habuisse scribit. Spanhemius in lib. de Cæs. Imp. Jul. fol. 54. Gordiani Pii nummum æreum maximi Moduli in Thesauro Regio aservatum describit, cujus averfa pars similem typum exhibet, quem & ipse doctrinâ præstantissimus ad Furias credit pertinere. Summis viris in re antiquaria facilè Principibus vix audeo refragari; sed quia in obscuris versamur, quorum interpretationes possunt diversimodè conjectari, mihi quoque licebit aliquam de hac imagine sententiam proferre. Hoc igitur simulacrum ad Hecaten referendum censeo, quam Minutius Felix Triviam nominat trinis capitibus, & multis manibus horrificam. Quid autem horribilius tedis, funibus, Serpentibus, & stimulis? Quid proprius infernorum Deæ? Canes ipsi in Seguini nummo expressi Hecatæ immolabantur, quam veteres Equum, Taurum, Leænā, & Canem

Tom. I.

I

no-

nominabant : auctor est Porphyry. lib.4. de abstin. Τὴν δ' Ἐκάτην Ἰωπὸν ταῦρον δὲ λέειναι κύνα . Luna , Diana , Hecate idem credebatur numen , si fides Phornuto ; unde harum trium figurarum prima Lunæ crescenti veluti diademate coronata exhibetur , cui perseæ imposita est , Isidi , quæ eadem cum Luna habebatur , consecrata , ut docet Plutarchus in lib. de Is. & Os. Facem ardentem utrâque manu gerit , quâ novilunii virtus significabatur .

T A B U L A X X I.

SEcunda caput habet coronâ radiatâ ornatum , Reginæ Manium Insigni , virtutem Solarem frugum productioni necessariam forsan indicante : dextrâ gladium sive stimulum tenet , lævâ Serpentem . Pausanias in Arcad. describit simulacrum Dianæ , alterâ manu lampadem , alterâ duos Dracones gestantis , fortasse quia Proserpina , quæ eadem & Diana , pro segetibus accipiebatur , segetes autem ventis agitatae Serpentum meatus imitantur ; forsan etiam Dracones isti ad iter Lunæ fluxuosum iisdem meatibus simile referuntur , ut & ad viperea flagra , quæ Prudentius ad Hecaten pertinere docet .

..... Putatur
Agmina vipereo superis inducere flagro .

Audiamus , quid de stimulo , & Dracone sentiat Eusebius lib. 2. Præp. Ev. cap. 5. Κύρι μὲν ἡ Δημήτηρ , ἀταξέφετα δὲ ἡ κόρη , μίγνυται δ' αὐτῇ ὁ Ἰνιήσας ὕψισι Ζεὺς τῇ φερεφάτῃ , τῇ ἰδίᾳ θυγατρὶ μετὰ τὴν μητέρα , Διῶ , ὀκλαθόμενος τῷ προτέρου μύθοις , & μίγνυται δράκων Ἰνιόμενος , ὃς ἦν ἐλεγχθεὶς . Σαβαζίων γοῦν μυσηρίων σύμβολον τοῖς μυθολογίοις ὁ δὲ κόλπου Θεός . Δράκων δὲ ὕψος διολκούμενος τῷ κόλπῳ τῶν τελευμνίων , ἐλεγχος ἀκρασίας Διός . Κὺρ καὶ ἡ φερεφάτῃ παῖδα ταυρομορφοῦ ἀμέλα φησὶ τις ποιηταίς ἀδελικός , Ταῦρος

Πατὴρ Δράκοντος , καὶ πατὴρ Ταύρου Δράκων ,
 Εἰ ὅρι τὸ κρυφίον Βουκόλος τὸ κέντρον .

Ceres quidem peperit , puella verò educatur : rursus ecce tibi castus Jupiter cum Pherephatta , quam ipse genuerat , post Cererem matrem concreditur execrandi flagitii prioris oblitus ; & concreditur Draconis formâ tectus , sic tamen , ut qui sub ea latet , manifestò post-

Sectio II. Deorum Simulacra, &c. 67

*postmodum teneatur. Enim verò Sabaziorum utique mysteriorum
iis, qui sacris initiantur, symbolum est, Deus sinum pervadens :
Deus autem iste Draco est, qui per medium eorum, quos solemnī rī-
tu initiant, sinum trahitur, certum planè impotentis Jovis libidi-
nis argumentum. Parit etiam Pherephatta filium Taurinā specie,
nimirum ut Idolorum cultor Poeta cecinit,*

*Taurus Draconem genuit, & Taurum Draco,
In monte occultum Bubulcus stimulum.*

Bubulci enim bacchico furore correpti arcana hæc sacra du-
centes pastorem stimulum celebrabant.

T A B U L A XXII.

Tertia clavim antiquæ formæ dextrâ gerit, sinistrâ funes.
Jano clavis tribuebatur, quem à multis eundem credi-
tum fuisse atque Apollinem, & Dianam, refert Macrobius lib. I.
Saturn. cap. 9. *Apud nos (inquit) Janum omnibus præesse januis no-
men ostendit; quod est simile Ἰανῶν. Nam & cum clavi, ac virga figura-
tur, quasi omnium & portarum custos, & rector viarum. Pronunciavit
Nigidius Apollinem Janum esse, Dianamque Janam appositâ D litte-
râ, quæ sæpè I litteræ causâ decoris apponitur.* Pausanias verò in
El. I. describit simulacra Plutonis, Proserpinæ, & Nympha-
rum duarum, quarum altera pilam tenet, altera clavem,
quæ Plutonis insigne dicitur eâ ratione, quòd ab eo infero-
rum sedes ita clausa sit, ut inde nemini reditus pateat; sicque
innuere videtur Hecates clavem gestans inferorum portas ab
ea referari. Funes etiam ad poenas infernales referuntur, cla-
vemque optimè comitantur, siquidem quod ligatum est &
clausum, effugere haud facilè potest. Virgilius lib. 6. Æneid.

*. Facilis descensus Averni,
Noctes atque dies patet atri janua Diis :
Sed revocare gradum, superasque evadere ad auras,
Hoc opus, hic labor est.*

Laurus autem, quâ coronatum est hoc Simulacrum, conve-
nit Hecatæ, sive Lunæ, teste Eusebio lib. 3. cap. 3. quoniam
à Sole ignea fit.

TABULA XXIII.

Mithras hic exhibetur indumento Persico amictus, tiarâque redimitus, ut describitur à Luciano in Concilio Deorum. Genu tauro innititur, alterâ manu rostrum bovinumprehendens, alterâ cultrum ejus tergo infigans. Mithram Persæ existimabant esse Solem, teste Suidâ in voce Μίθρας. Sic etiam Strabo lib. 15. Πέρσαι τιμῶσι δὲ Ἡλίον, ὃν καλεῖσι Μίθραν. Persæ (inquit) colunt Solem, quem Mithram vocant. Et Hesychius. Μίθρας ὁ Ἡλῖος παρὰ Πέρσαις. Eundem & Apollinem, & Titanem, & Osirim esse docet Statius lib. 1. Thebaid.

Phæbe parens, &c. (& deinde)

Adsis ô memor hospitii, Junoniaque arva

Dexter ames, seu te roseum Titana vocari

Gentis Achemenîæ ritu, seu præstat Osirim

Frugiferum, seu Persæi sub rupibus antri

Indignata sequi torquentem cornua Mithram.

Bos prostratus symbolum est terræ; Mithras est Sol calore suo foecundans terram, eamque in signo Tauri cultro, idest, vi suâ penetrans, genitalemque humorem eliciens, ac femina foras protrudens ad rerum omnium procreationem, nutrimentumque animalium, quæ per Canem guttas sanguinis defluentes lambentem indicantur: Canis etiam ut astrum Tauro proximum hic ponitur. Cauda Bovis in spicas deficiens terræ fœcunditatem in hoc signo innuit; etenim mense Aprili spica è folliculo primùm erumpit. Scribit Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 21. Cancrum aliquo gressu Solis iter nunquam rectum, sed meatibus plenum ostendere, & maximè in illo signo Solem à cursu supero incipere obliquum inferiora petere, sicque virtus Solaris in Tauro invalescens incipit deficere in Cancro, virtusque genitalis paulatim in illo comprimitur. Ægyptii Serpentis naturæ quamdam inesse divinitatem putabant, teste Eusebio lib. 1. cap. 7. & lib. 3. cap. 3. eumque spiritalissimum omnium animal, & igneum, proindeque foecunditatis symbolum, unde per Serpentes & foecunditatem, & in formarum productione varietatem designari docet eruditissimus Kircherius lib. 5. Obel. Pamphil. Aquila propter altissimam volatus velocitatem altitudinem So-

Sectio II. Deorum Simulacra, &c. 69

Solis ostendens in summo posita est : illa etiam ob maximam pernicitatem Mithræ consecrata fuit , ut & Corvus , & Accipiter , de quibus Porphyrius lib. 4. de Abstin. *Decretum apud primos habetur de animarum in diversa corpora transmigratione , id quod etiam in Mithræ mysteriis videntur significare . Ut enim communionem nobis esse cum cæteris animalibus innuant , per animalium nomina consueverunt nos interstinguere ; adeò ut , qui jam initiati participes sunt eorundem sacrorum , Leones vocent , mulieres Hyenas ; famulantes autem Corvos . Itidem in partibus , Aquilæ enim , & Accipitres hi appellantur ; & qui leonina assumit , circumponit sibi omnigenas animalium formas . Quorum causam afferens Pallas in iis , quæ de Mithra tradit , communem hominum opinionem esse inquit , ut ad Zodiaci orbis naturam hæc referenda judicentur .*

T A B U L A XXIV.

PRæclarum Æsculapii signum exhibemus modium gestantis in capite , baculo , cui Serpens involutus , innixi. Ejus imaginem describit Albricus his verbis . *Æsculapius Deus medicinæ putatur cum barba valde prolixa , indutus habitu Medici , cujus manus baculum cum serpente gestabat intorto . Modium fecunditatis , & abundantiaæ typum habet in capite , dignum sanè hujus Dei symbolum , siquidem absque bona , & perfecta valetudine nil jucundum , nil pretiosum ; at cum optima salute ipsemet pauper dives , & felix habetur . Æsculapium à quibusdam eundem cum Osiride creditum fuisse scribit Tacit. lib. 4. Hist. cap. 84. unde non mirum habetur , si modium imponitur capiti . Eidem baculum quasi ægrotantium sustentaculum tribui alibi diximus ; Serpens vero additur baculo circumvolutus , juxta Theodoreti mentem serm. 7. quòd morborum malignitatem deserant ægrotantes ope Medici , ut suam veterem pellem Serpentes . De hoc simulacro sic Statius Papinius .*

..... *Maximus agris*
Auxiliator adest , & festinantia sistens
Fata , salutifero mitis Deus incubat Angui .

T A-

TABULA XXV.

Salus Dea hic repræsentatur dextrâ pateram gerens, cui
cibus impositus est, lævâ Serpentem. De Salute, quæ
eadem est atque Hygæi, plurima diximus in gemmis. Illa
ferebatur Æsculapii filia, amboque precabantur, ut morbos
depellerent, & adesse vellent ægrotantibus. Sic apud Teren-
tium in Hecyra act. 3. sc. 2.

Malè metuo, ne Philumenæ magis morbus adgraveſcat:

Quod te, Æſculapi, & te, Salus, nequid ſit hujus, oro.

Serpens huic Deæ tribuitur, tum quia revalescentes reno-
vantur, ut Serpentes, & quasi senectutem exuunt, tum quia
Serpenti multa insunt remedia saluti & acquirendæ, & con-
servandæ opportuna, teste Plinio lib. 29. cap. 24. Patera ve-
rò, cui cibus impositus est, sive quòd Salus medicamentis
acquiratur, sive quòd solâ Deorum ope & adipiscatur, & con-
servetur. Ædem Salutis C. Junius Bubulcus, quam Cos. bel-
lo Samnitum voverat, Censor locavit, Dictator dicavit;
hæc à Fabio pictore depicta fuit. P. Victor Templum Salutis
in sexta Urbis regione constituit. Salutarem portam, quòd
prope ædem Salutis esset, Romæ appellatam scribit Festus.

TABULA XXVI.

Vulcanus hic exhibetur pileatus, malleum dextrâ tenens
ad similitudinem fabri deformis, & claudi, ut depin-
gitur ab Arnobio lib. 6. advers. Gent. & Albrico de Deorum
Imag. cui forceps additur in sinistra, & sic in nummo gentis
Aureliæ visitur caput Vulcani barbatum cum pileo, & for-
cipe pone cervicem. Hunc Deûm Jovis, & Junonis filium
quidam asserunt; Lucianus verò lib. 1. de Sacrific. illum so-
lius Junonis filium declarat. Ομοια δὲ τούτοις ἐστὶν ἡ Ἡρας ἀδύσιν,
ἀνὲρ δὲ πρὸς τὸν ἀνδρα ὁμιλίας ὑπηνέμιον αὐτὴν παῖδα ἔκτελει τὸν Ἡφαίστον,
ὃ μάλιστα ὀτυχῇ τέτον, ἀλλὰ βάνουσον, ἐ χαλκέα, ἐ πυρίτην, ἐ ἐν καπνῷ
τοπᾶν εἶδεντα, ἐ σπινθήρων ἀνάπλεων. οἷα δὲ καμινθτῆν, ἐ ὕδρῃ ἀρίον πὸ
πόδες. χαλεπὸν γὰρ αὐτὸν ἀπὸ τῆς πλώματ' ὅτε ἐξέρχεται ἀπὸ τῆς Διὸς
ἐξ ὕδατος. *His autem similia etiam de Junone canunt, nempe hanc
citra virilem congressum è subventaneo conceptu gravidam puerum
edi-*

Sectio II. Deorum Simulacra, &c. 71

edidisse Vulcanum, eum non valde fortunatum, sed fornacarium, & fabrum ærarium, ignipotentem, & in fumo perpetuo viventem, & scintillis oppletum, utpote qui circa caminos versatur: tum etiam ne pedibus quidem integrum, eum enim claudicare à casu, ex quo à Jove de cælo deturbatus est. Ille artem fabrilem in Lemno instituit; Jovi fecit fulgura; uxores duxit Venerem, & Gratiarum unam, teste Homero, Gratiarum proprio nomine appellatam. Ponitur aliquando hic Deus pro ipso igne; hinc Mercurius Sotiam alloquens ait apud Plautum in Amphit. act. I. sc. I.

Quo ambulas tu, qui Vulcanum in cornu conclusum geris.

Templum habuit Athenis supra Ceramicum, & Porticum, in quo positum erat signum Minervæ, ut refert Pausanias in Attic. dicebatur enim cooperatore Minervæ, quod hæc Dea sit artium etiam illarum, in quibus usus est manuum: ille vero Deus instrumentorum, sine quibus hæ artes non possunt exerceri; unde Plutarchus in opusc. de Aq. & Ig. compar. Τέχνας δὲ πάσας ἐκείνη τὸ πῦρ ἐσώζει. διὸ καὶ τοὺς Ἡφαίστου ἀρχηγόν· αὐτῶν ποιεῖν. *Ignis reperit omnes, & conservat artes; itaque etiam Vulcanum Principem, ac Ducem artium faciunt.*

TABULA XXVII.

Fortuna duplex fuit apud veteres; una cæca, quæ malos fovere, & extollere credebatur; altera videntis, quæ Iis erat, bonis omnibus salutaris, eorumque præmiatrix; sic apud Apulejum lib. I I. Metam. Sacerdos Isidis eundem Apulejum sacris hujus Deæ initiaturum alloquens. *In tutelam (inquit) receptus es Fortunæ sed videntis, quæ suæ lucis splendore cæteros etiam Deos illuminat.* Eadem hæc Dea hic exhibetur dextrâ gubernaculum, sinistrâ cornucopiæ gerens: capitis ejus ornamentum describitur ab Apulejo libro citato his verbis. *Corona multiformis variis floribus sublimem distinxerat verticem, cujus media quidem super frontem plana rotunditas in modum speculi, vel imò argumentum Lunæ candidum lumen emicabat, dextra, lævaque sulcis insurgentium Viperarum cobibita.* Ideòque vocatur à Valerio Flacco lib. 4. Argonaut. *Aspide cincta comas.* Isidem creditam fuisse, & Lunam, & Cererem

ne-

nemo nescit ; unde isti viperarum sulci referri possunt ad iter Lunæ fluxuosum meatibus Serpentum simile, ut & ad Cererem, quæ Draconibus currui alligatis cælum, ut ita dicam, sulcavit . Ovidius lib. 4. Fast. de Cerere .

*Quò simul ac venit, frænatos curribus Angues
Junxit, & aquoreas sicca pererrat aquas.*

Globus Aspidibus circumdatus numinis Solaris vim foecundativam, seu spiritum quemdam igneum universum permeantem significabat apud Phœnices, & Ægyptios, qui, teste Eusebio lib. 1. cap. 7. Draconis, & Serpentis naturam putabant divinam; ut & ipse Tautes apud eundem Eusebium Serpentem spiritualissimum omnium animal, & igneum esse tradens : temperamento autem caloris hujusmodi, & humoris provenientis ex Luna roris largissima iusta oritur conjunctio calidi, & humidi, in qua consistit omnis generatio . De cornucopiæ, & gubernaculo in sequentibus .

TABULA XXVIII.

B Upalus Sculptor primus omnium statuam Fortunæ Smyrnæis fecit polum capite sustinentis, manuque Amalthææ cornu ad declarandum illius bona : clavus eidem tribuitur vel ad significandam illius firmitatem, vel ad exprimendam vim, & potentiam necessitatis, quæ Fortunam sæpissimè comitatur juxta hos versus Horatii lib. 1. Carm. Od. 35. ad eandem .

*Te semper anteit sæva necessitas,
Clavos trabaleis, & cuneos manu
Gestans aëna .*

Fortunam à fortuitis nomen habere dicunt (inquit Isidorus lib. 8. Orig. cap. ult.) quasi Deam quamdam res humanas variis casibus, & fortuitis illudentem : unde & cæcam appellant, eò quòd passim in quoslibet incurrens sine ullo examine meritorum & ad bonos, & ad malos venit . Fortunam duplicem fuisse diximus videntem, & cæcam, seu bonam, & malam : prima invocabatur, ut propitia esset ; altera, ut mala imminetia averruncaret ; utraque Templâ, & aras habuit Romæ . Plinius lib. 2. cap. 7. vefanos Fortunæ cultores irridens hæc de illa refert, *Toto quip-*

Sectio II. Deorum Simulacra, &c. 73

quippe mundo, & locis omnibus, omnibusque horis, omnium vocibus Fortuna sola invocatur; una nominatur; una accusatur; una agitur rea; una cogitatur; sola laudatur; sola arguitur; & cum convitiis colitur; volubilis, à plerisque verò & cæca etiam existimata, vaga, inconstans, incerta, varia, indignorum faulrix. Unde non mirum, si Juvenalis Sat. 6. illam vocat improbam.

..... stat Fortuna improba noctu
Arridens nudis infantibus.

Scribit Plutarchus in Æmil. Fortunam metuere fortes, ignavos premere. Sic. Ovidius lib. 8. Metam.

..... Ignavis precibus Fortuna repugnat.

Lacedæmones eam admotâ manu invocabant, & fortè clavo, quem tenet, innuitur vim illi afferendam esse, ut fixa, stabilisque reddatur. Existimabant veteres hanc Deam hoc Universum gubernare, Fortunamque reducem in numismatibus sæpe cum clavo depingebant.

T A B U L A XXIX.

S Equitur aliud Fortunæ simulacrum modium habentis in capite abundantiae symbolum, dextrâ navis gubernaculum, cui Delphinus, & Serpens superpositi sunt; sinistrâ cornucopiæ sustinentis. De Fortuna, ejusque attributis loquentem audias Lactantium lib. 3. de fal. Rel. cap. 29. Is, inquam, planè vulgi, & imperitiorum opinionibus credidit, qui Fortunam putat esse, quæ hominibus tribuat bona, & mala; nam simulacrum ejus cum cornucopia, & gubernaculo fingunt, tamquam hæc & opes tribuat, & humanarum rerum regimen obtineat: cui opinioni & Virgilius assentit, qui Fortunam omnipotentem vocat; & Historicus, qui ait: Sed profecto Fortuna in omni re dominatur. Quid ergo cæteris Diis loci superest? Cur non aut ipsa regnare dicitur, si plus potest; aut sola colitur, si omnia? Vel si tantum mala immittit, aliquid causæ proferant, cur, si Dea sit, hominibus invideat, eosque perditos cupiat, cum ab iis religiose colatur: cur æquior sit malis, iniquior autem bonis: cur infidietur, affligat, decipiat, & exterminet: quis illam generis hominum vexatricem perpetuam constituerit: cur denique tam malam sortita sit potestatem, ut res cunctas ex libidine magis, quam ex vero celebret, obscuretque.

Tom. I.

K

que.

que . Hæc , inquam , Philosophos inquirere oportuit potius , quam temerè innocentem accusare Fortunam , quæ etiam si sit aliqua , nihil tamen afferri ab his potest , cur hominibus tam inimica sit quam putatur . Serpens gubernaculo superpositus designat prudentiam ad stabilitatem Fortunæ requiri : Delphino vero innuitur eandem navigationi præesse , & utrumque elementum ejus nutu gubernari ; unde hominum hera vocatur à Plauto in Mercat. act. 5. sc. 2.

Divum , atque hominum quæ spectatrix , atque hera eadem es hominibus ,

Spem speratam quoniam obtulisti hanc mihi , grates ago .

Catullus autem Ep. 64. omnes Deos heros appellat .

Hostia caelestes pacificasset heros .

Quod ad Signa Panthea , quæ sequuntur , referri potest , siquidem omnes ferè Deos conjunctos repræsentant .

TABULA XXX.

Fortunæ succedit Abundantia caput habens herbarum frondibus coronatum , alterâ manu cornucopiæ fructibus refertum , alterâ hydriam tenens . Ab humido elemento tamquam rerum omnium principio , quæcunque terra gignit , emanare juxta Thaletis sententiam existimant Ægyptii ; unde Canopum Genium humidi elementi , Deorumque omnium victorem velut hydriæ clausum referebant . Hujus sententiæ meminit Cælius Rhodiginus lib. 27. Lect. antiq. cap. 5. hydriam apud Ægyptios ad Templum summâ religione deferri solitam narrans his verbis . *Quum aquarum infinitæ propemodum utilitates sint , gratissimæque , qui sacerdotia gerunt moribus Ægyptiorum ostendunt res omnes è liquoris potestate consistere . Itaque cum hydria ad Templum castâ religione defertur , tunc in terram procumbentes manibus ad cælum sublati divinæ gratias agunt bonitati .*

TABULA XXXI.

Elegantissimum exhibemus signum æreum in museo Jo. Petri Bellorü jam asservatum , quod omnes ferè Deos conjunctos refert , eaque de causa Pantheum à Jacobo Spo-

Sectio II. Deorum Simulacra, &c. 75

Sponio in Miscellaneis appellatum est. Etenim capitis ornamentum Isidem, semicirculus Lunam; radii Solem; pharetra Cupidinem; alæ Victoriā, & Nemesein; Cornucopiæ, cui superposita sunt Osiridis, & Isidis capita, Abundantiam ex benignis Solis, & Lunæ influxibus provenientem; Serpens brachio intortus Æsculapium, & Hygiæam, sive Salutem; pellis caprina ex humero ante pectus dependens Bacchum; gubernaculum Fortunam; Fulmen denique Jovem indicant. Apud Sponium nihil de radiis, & fulmine.

T A B U L A X X X I I .

HÆc imaguncula plures etiam Deos exhibet. Caput casside armatum Martem, & Palladem; radii Solem; urnula, sive cymbium capiti impositum Osiridem humidæ naturæ dominum; globus Aspidibus circumdatus Isidem; alæ Nemesein, & Victoriā; pharetra Cupidinem; Gorgona pectori affixa Minervam; cornucopiæ Cererem, & Abundantiam; Gallus Mercurium, & Æsculapium; caput arietinum Ammonem, Ibis Lunam, gubernaculum Fortunam. significant. Lucianus in opusc. de Dea Syria describit simulacrum à se visum in Syria, quod quidem re verâ esset Juno, alios tamen Deos referret. *Ἐκ δὲ τι ἐ Ἀθηναίης, ἐ Ἀφροδίτης, ἐ Σεληναίης, ἐ Πίνης, ἐ Ἀρτέμιδος, ἐ Νεμείσσης, ἐ Μοιρίων.* Cæterum habet quidpiam & Minervæ, & Veneris, & Lunæ, & Rhexæ, & Dianæ, & Nemeseis, & Parcarum. His symbolis diutiùs insistere tædiosum esset; dicam tantummodo ad intelligentiam signorum Pantheorum veteres philosophos unum solum Deum admisisse, sed pro ratione diversorum officiorum variis nominibus appellatum. *Fragilis & laboriosa mortalitas,* ait Plinius lib. 2. cap. 7. *in partes ista digessit, infirmitatis suæ memor, ut portionibus quisque coleret, quo maxime indigeret. Itaque nomina alia aliis gentibus, & numina in iisdem innumerabilia reperimus.* Quod Macrobius etiam confirmat lib. 1. Saturn. cap. 17. his verbis. *Sicut Maro, eum de una Junone diceret, quo numine læso, ostendit unius Dei effectus varios pro variis censendos esse numinibus.* Scribit D. Hieronymus in divinis neque sexum, neque genus esse spectandum, siquidem parens illa rerum omnium

natura, quam sub tot diversis nominibus colebant veteres, nil aliud est, quam ipsemet Deus, ut doctissimo sermone demonstrat Seneca lib. 4. de Benefic. cap. 7. *Natura*, inquit, *hæc mihi præstat*. Non intelligis te, cum hoc dicis, mutare nomen Deo? Quid enim aliud est natura, quam Deus, & divina ratio toti mundo, & partibus ejus inserta? Quoties voles, tibi licet aliter hunc auctorem rerum nostrarum compellare, & Jovem illum optimum, ac maximum ritè dices, & tonantem, & statorem, qui non (ut historici tradiderunt) ex eo quod post votum susceptum acies Romanorum fugientium stetit, sed quod stant beneficio ejus omnia, stator, stabilitorque est. Hunc eundem & fatum si dixeris, non mentieris: nam cum fatum nil aliud sit, quàm series implexa causarum, ille est prima omnium causa, ex qua cætera pendent. Quæcumque voles, illi nomina propriè aptabis, vim aliquam, effectumque cælestium rerum continentia. Tot appellationes ejus possunt esse, quot munera. (Et mox) Ergo nihil agis, ingratiissime mortaliū, qui negas te Deo debere, sed naturæ; quia nec natura sine Deo est, nec Deus sine natura; sed idem est utrumque, nec distat officio.

TABULA XXXIII.

Harpocratem Osiridis, & Isidis filium silentii præsidem facit Plutarchus lib. de Is. & Osir. Describitur ab Ovidio lib. 9. Metamorph.

Quique premit vocem, digitoque silentia suadet:

Scribit Politianus in Miscell. cap. 83. Ægyptios suis sacris adhibere Harpocratem, qui silentio ostenderet colendum esse summum Deorum. De illo mentionem facit D. Augustinus lib. 18. de Civit. Dei cap. 5. *Et quoniam ferè in omnibus Templis, ubi colebatur Isis, & Serapis, erat etiam simulacrum, quod digito labiis impresso admonere videretur, ut silentium fieret; hoc significare Varro existimat, ut homines eos fuisse taceretur.* Hæc imaguncula habet in capite perseam typum silentii, & veritatis; dextræ digito indice ora comprimit, lævâ sustinet cornucopiæ frugibus, & fructibus refertum, eò quòd silentium sit res salutaris, multaque bona oriuntur à tacendo, & loquendo opportunè. Alis designatur contemplatio; sive, perfecta mentis applicatio ad sublimiora quæque studia, cui ma-

Sectio II. Deorum Simulacra, &c. 77

maximè opus est silentio . *Ubi decocti fuerint cibi* (ait D. Clemens Romanus Pontifex lib.2. recognit. ad Jacobum fratrem Domini) *& mens acceperit nocturna silentia , opportuniſſimè , quæ docentur , infident .* Serpens, & noctua prudentiam , & sapientiam in tacendo denotant ; Cane pedibus assidente , pelleque canina ex humero dependente fidelitatem oriri ex silentio designatur . Est etiam Canis symbolum Laris sive domestici, sive compitalis , teste Ovidio lib. 5. Fastor.

At Canis ante pedes saxo fabricatus eodem

Stabat , quæ standi cum Lare causſa fuit ?

Servat uterque domum , domino quoque fidus uterque ,

Compita grata Deo , compita grata Cani .

Exagitant & Lar , & turba Diania fures ,

Pervigilantque Lares , pervigilantque Canes .

Plutarchus in Problem. Lares vocat Deos familiares , domus præfides , caninis pellibus vestitos , quibus aliquando Canis assistit . Hæc imaguncula plures in se Deos continet , de quibus in sequenti .

T A B U L A X X X I V .

A Liud Harpocratis signum exhibetur , quod multa numina simul conjuncta refert, ideòque Pantheum , ut & præcedens , nominandum . Radiis enim Sol designatur ; semicirculo Luna ; perseâ capiti impositâ Isis ; digito ori appposito Harpocrates ; alis Cupido ; Noctuâ Pallas , sive Minerva ; pelle caprinâ Bacchus ; cornucopiæ Ceres , & Abundantia ; Serpente baculo circumvolutu Apollo , Æsculapius , & Hygiæa ; Accipitre Osiris ; Cane Lares ; Testudine Cybele . Sed quid hæc numina cum Harpocrate , considerandum . Harpocratem Osiridis , & Ifidis filium esse diximus , Osiris autem , Sol , Apollo , & Æsculapius pro uno eodemque Deo habebantur , sicut Isis , Luna , & Ceres pro una eademque Dea , si fides Macrobio lib.1. Saturn. cap.16. 17. 20. quod intelligendum est etiam de Minerva, ut docet Porphyrius de nat. Deor. interp. unde symbola his numinibus attributa filio quoque possunt convenire . Baccho videtur adesse debere Harpocrates , ne in vino secreta divulgentur . Cupido

do etiam optimè sociatur cum Harpocrate, siquidem in rebus amatoriis silentio nil æque necessarium. Testudo elinguis, teste Plinio lib. 9. cap. 10. typus est silentii; convenit illa Cybeli, quia hujus Deæ sacra propalare nefas erat. De bulla, quæ ex ejus collo dependet, in Sectione ultima diffusè agemus: hæc pueris nobilibus, & prætextatis tantum concedebatur. Quid autem nobilius, quam tacere, & loqui opportunè? Debet etiam hic Deus considerari, ut Lar domesticus, cui Canem assistere solitum, scribit Plutarchus. De Laribus bullatis loquitur Petronius Satyric. cap. 38. *Inter hæc (inquit) tres pueri candidas succincti tunicas intraverunt; quorum duo Lares bullatos super mensam posuerunt; unus pateram vini circumferens, Dii propitii, clamabat. Bullas puberes facti Laribus suspendebant. Persius Sat. 5.*

Bullaque succinctis Laribus donata pependit.

Sic virgines nupturæ, ut faustum haberent matrimonium, Pupæ Veneri donabant. Idem Persius Sat. 2.

Nempe hoc quod Veneri donatæ à virgine Pupæ.

Meretrices quoque speculum huic Deæ dicare solitas, docet Ausonius hoc jucundo epigrammate Laidem Veneri loquentem introducens.

Lais anus Veneri speculum dico: dignum habeat se

Æterna æternum forma ministerium.

At mihi nullus in hoc usus; quia cernere talem,

Qualis sum, nolo; qualis eram, nequeo.

Omnes enim, qui aliquam artem reliquerant, illius instrumenta Diis ipsius artibus præsidibus suspendebant, sacrabantque; ut legitur apud Horatium lib. 3. Od. 26. Tibullum lib. 2. el. 5. & plerosque alios Authores.

TABULA XXXV.

Angerona Dea, Silentii præses eadem habebatur apud Romanos, qualis apud Ægyptios Harpocrates: digito salutari ora comprimit, fortè ad indicandum nil sanctius esse ad salutem oris silentio, ut scribit Alexander ab Alexandro lib. 4. cap. 26. *Ideoque (subjungit) sacellum Angerona, quæ Dea præsul silentii obligato ore effingitur, inter antiquissimas religiones*

Sectio II. Deorum Simulacra, &c. 79

nes Romæ colebatur. Erat enim hæc Dea tutelare Urbis numen, cui Pontifices XII. Kalend. Januarii in facello Voluptæ sacrum faciebant, teste Macrobio lib. 1. Saturn. cap. 10. Illam sic dictam ait Verrius Flaccus apud eundem Macrobiū loco citato, quod angores, animorumque sollicitudines propitiata depellat. Masurius verò ejus simulacrum ore obligato in ara Voluptæ propterea collocatum refert, quod qui suos dolores, anxietatesque dissimulant, patientiæ beneficio perveniant ad maximam voluptatem.

TABULA XXXVI.

Victoria pingitur aliquando alis carens: hanc refert Pausanias in Attic. facellum habuisse Athenis in arce, ad cujus statuæ similitudinem Mantinenses quodam bello confecto unam dedicarunt. Hujus involucris Victoriæ simulacrum visitur in nummo Titi æternitatem ejus victoriarum denotans. Sæpius verò repræsentatur alata, de qua mentionem facit Latinus Pacatus in Paneger. *Rectè profectò germana illa Piclorum, Poetarumque commenta Victoriā finxere pennatam, quod hominum cum Fortuna euntium, non cursus est, sed volatus*. Sic Ausonius Ep. 1. eam alloquens ait

Tu quoque ab aerio præpes Victoria lapsu.

Ista hic exhibetur orbi insitens cum alis expansis, sive ad designandam victoriam terrestrem diversam à navali rostro navis insistenti, ut in nummis Vespasiani, & Titi, sive quia hæc Dea per totum terrarum orbem dominatur. Palmam dextrâ gerit victoriæ symbolum, unde Palmaris Dea vocatur ab Apulejo lib. 2. Metamorph. *Attollebant statuas Palmari Deæ*. Lævâ coronam tenet victoris præmium, quâ eundem coronatura est. Ovidius lib. 2. Trist. ad Cæsarem Augustum

Sic adsueta tuis semper Victoria castris

Nunc quoque se præstet, notaque signa petat.

Ausoniusque ducem solitis circumvolet alis;

Ponat & in nitida laurea ferta coma.

In Senatu asservabatur imago Victoriæ alatæ, de qua Ælius Lampridius in vita Alexandri Severi. *Pater eâ nocte in somniis vidit alis se Romanæ Victoriæ, quæ in Senatu, ad cælum vehi.*

Di-

Dicta est autem Victoria, teste Isidoro lib. 18. Orig. cap. 2. *Quòd vi, idest, virtute adipiscitur; hoc est enim jus gentium vim vi expellere.* Tres fratres illi assignantur, Zelus, Potentia, & Vis, sine quibus Principes nec Victoriā obtinere, nec Imperium adipisci queunt. Prudentius Poëta Christianus Victoriæ numen irridet his versibus.

*Vincendi quæris dominam? sua dextera cuique est,
Et Deus omnipotens: non pexo crine Virago,
Nec nudo suspensa pede, strophioque revincta,
Nec tumidas fluitante sinu vestita papillas.*

T A B U L A X X X V I I .

PUlcherrimum istud signum æreum extans in Museo nostro Herculem refert divinitatis coronam capite gestantem, dextrâ clavam, lævâ poma aurea, pelle leoninâ sinistro brachio impositâ. Hercules vitam Cynicam duxit opes amore virtutis despiciens, quapropter nudus repræsentatur. Illius ærumnas, vide apud Boëtium de Cons. Philosoph. Apollodorum lib. 2. de Deorum imag. Ovidium lib. 9. Metam. & Aufonium Edyll. 19. Harum secunda pelle Leonis in Nemea sylva occisi designatur, de qua hæc scribit Albricus. *Secunda victoria Herculis notabilis fuit, quia ipse pugnavit cum Leone, ipsumque clavâ mactasse, & interempto pellem abstulisse dicitur; quo deinde spolio incessit semper indutus, signum victoriæ perceptæ.* In quo etiam ostentatur animi fortitudo, contra quam nulla vis corporea prævalet, quæ semper spoliū Leonis, idest, vim virtutis desert. Narrat Diodorus lib. 1. Histor. clavam, & Leonis exuvias Herculi antiquo idèò attributas fuisse, quia nondum inventis illo tempore armis homines secum bellantes lignis repellebant, pellibusque belluarum pro tegumentis utebantur. Firmitatem, & vires indicari ex quercu docet Pierius Valerianus Hyerogl. lib. 54. nodosamque fingi clavam propter difficultates, quæ virtutem indagentibus sese contrā magno errorum agmine contracto frequenter objiciunt. Poma aurea Hesperidum in hortis Atlantis Mauritanix Regis ab Hercule sublata Dracone custode interempto, canit Ovidius lib. 4. Metam.

Tem-

Sectio II. Deorum Simulacra, &c. 81

*Tempus, Atla, veniet, tua quo spoliabitur auro
Arbor: & hunc prædæ titulum Jove natus habebit.
Id metuens, solidis pomaria clauferat Atlas
Mœnibus, & vasto dederat servanda Draconi.*

Per Draconem extinctum significatur impositus concupiscentiæ modus: per tria mala in manu Herculis intelliguntur tres illius virtutes insigniores, una excandescentiæ moderatio, altera avaritiæ temperamentum, tertia generosus voluptatum contemptus. Auctor est idem Valerianus loco citato referens, si quando Bos huic Deo immolandus aufugisset, malum eidem ramis quatuor compositis quadrupedis illius instar sacrificari, quod aliqui à Bœotis, alii ab Atheniensibus factum volunt. Hercules ob fortitudinem inter Deos relatus perhibetur, cujus consecratio per coronam divinitatis, & immortalitatis symbolum designatur. Illum autem eundem cum Sole declarat Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 20. unde duodecim illius æumnæ ad totidem Zodiaci signa videntur referendæ. Lindii cum convitiis, & maledictis eum colebant; si quis enim inter solemnes ritus, sacrasque cæremonias bonum verbum imprudenter protulisset, sacra pro violatis habebantur. Mulieribus prohibitum erat hujus Dei sacris immisceri, eisque per Herculem jurare nefarium, & illicitum fuisse, scribit Varro, cui tamen opinioni refragatur Plautus in Trucul. act. 2. sc. 1. Astaphium sic loquentem introducens.

Ha, ha, ha! Herclè quievi, quia introivit odium.

TABULA XXXVIII.

S Equitur aliud Herculis simulacrum pariter asservatum in Museo nostro, caput habentis vitium frondibus, & uvis coronatum, alterâ manu scyphum gestantis, alterâ clavam, pelle leoninâ sinistro brachio impositâ. *Scyphus Herculis poculum est*, inquit Macrobius lib. 5. Saturn. cap. 21. *ita ut Liberi patris cantharus, Herculem verò fectores veteres non sine causa cum poculo fecerunt, & nonnumquam quassabundum, & ebrium, non solum quod is heros bibax fuisse perhibetur, sed etiam quod antiqua historia est Herculem poculo tamquam navigio ventis immensa*

Tom. I.

L

ma-

maria transisse. De illius ebrietate consulendus est Athenæus, qui de ea multis in locis agit, refertque Herculem ex magno voluminum numero elegisse illum, cui titulus erat, OBSO-
NIORUM APPARATUS.

TABULA XXXIX.

Hercules elegantissimus iterum & tertio exhibetur. Hercules quidem præter coronam oleaginam, aut populeam, aut quernam, gestare, etiam Diadema in Anaglyphis, & veterum gemmis consuevit; sic fortasse explicandas censuerunt, vel fortissimi herois victorias, vel Divinitatem; ad cuius imitationem alii, præcipue apud Græcos, & Reges, & Heroes, & Athletæ diademate coronabantur. Qui eximiam hujus sigilli, oculis, & diademate ex argento conspicui pulchritudinem inspexere, eam satis pro dignitate celebrare non valuerunt.

TABULA XL.

CAnopus apud Ægyptios Genius humidi elementi habebatur, Deorumque potentissimus, quod ignem Chaldaeorum Deum aquâ Niloticâ in circumdato vase contentâ extinxisset. Jucundum hoc miraculum refertur à Ruffino lib. 2. Histor. Eccles. cap. 26. *Ferunt (inquit) aliquando Chaldaeos ignem Deum suum circumferentes cum omnium provinciarum Diis habuisse conflictum, quo scilicet, si vicisset, hic Deus ab omnibus esse crederetur. Reliquarum provinciarum Dii aris, aut auri, argentique, aut ligni, vel lapidis, vel ex quacumque materia constabant, quæ per ignem procul dubio corrumperebatur; ex quo fiebat, ut omnis locis omnibus obtineret. Hæc cum audisset Canopi Sacerdos, callidum quiddam excogitavit. Hydriæ fieri solent in Ægypti partibus fictiles undique crebris, & minutis admodum foraminibus patulæ, quibus turbida aqua desudans defecatur, ac purior redditur. Harum ille unam cerâ foraminibus obturatis, desuper etiam variis coloribus pictam, aquâ repletam statuit in Deum; & excisum veteris simulacri, quod Menelai gubernatoris ferebatur, caput desuper possum diligenter aptavit. Adfuit post hæc Chaldaei, itur in conflictum:*
cir-

Sectio II. Deorum Simulacra, &c. 83

circa hydriam ignis accenditur : cera , quâ foramina fuerant obstrata , resolvitur : sudante hydriâ ignis extinguatur . Sacerdotis fraude Canopus Chaldaeorum victor ostenditur : unde ipsum Canopi simulacrum pedibus perexiguis, attracto collo, & quasi sugillato, ventre tumido in modum hydriæ , cum dorso æqualiter tereti formatur . Ex hac persuasione velut Deus victor omnium colebatur. Ille hic veluti hydriæ clausus humana, & juvenili facie infurgit, basique innititur : caput velatum est fasciis circa collum de more pendentibus , ac pectore medio, circaque humeros glans dependet , primi nutrimenti index . Tibullus lib. 2. el. 3. *Glans aluit veteres* . In prima hydriæ facie exhibentur duo Genii sedentium habitu baculi insignes , quorum unus canino vultu Anubin indicat , alter Felis specie Genium Lunarem . Canis etiam refertur ad Isidem , teste Plutarcho lib. de Is. & Osir. quæ ipsissima Luna est ; unde istis Geniis videtur indicari præsidium tutelare in humidum elementum, à quo tamquam rerum principio , quæcumque terra gignit , emanare juxta Thaletis sententiam existimabant Ægyptii . Sedent ambo ad denotandam stabilitatem, quam mundo elementari Lunares Genii conferunt ; mala etiam imminencia averruncare credebantur , quod per baculos malorum aversionis symbola designatur . Verum quia Lunares Genii humidæ naturæ præsides generationem perficere nequeunt , nisi adjuventur à coelesti Osiri , idest , à calore Solis foecundativo ; hinc Accipiter in summo positus est , quo picto Ægyptii Regem suum Osirim Indicabant , ut docet Plutarchus loco citato . Γράφουσι ἐ ἱερακὶ τὸν θεὸν τῶτον πολλάκις . ὅτιονα γὰρ ὁ ψεὸς ὑπερβάλλει, ἐ πῆσιος ὀξύτητι . *Accipitre etiam picto Osirim sæpe proponunt: avis enim ea pollet acumine visus , & volatus celeritate* . Scribit Porphyrius lib. 4. de Abstin. Accipitrem apud Ægyptios Solis imaginem esse totam substantiam habentem ex sanguine , & spiritu constantem . Audiamus etiam Horum Apollin. lib. 1. Hier. 6. de Accipitre sic loquentem . Θεὸν βυλόμενοι σημήναι, ἢ ὕψος ὧς . ἱερακὰ ζωγραφῶσι . θεὸν μὲν, διὰ τὸ πολὺγονον εἶναι τὸ ζῶον , ἐ πολυχρόνιον εἶναι γεμῆν , ἐπὶ ἐ δοκεῖ ἁδολὸν ἡλίου ὑπάρχεντα πάντα τὰ πνευμένα πρὸς τὰς αὐτῆς ἀκτῖνας . ὀξύποῦν, ἀ φ' ὧ καὶ οἱ ἰατροὶ πρὸς ἰάσιν ὀφθαλμῶν τῇ ἱερακίᾳ βοτάνῃ χρῶνται . ὅθεν ἐ τὸν ἥλιον ὡς κύριον ὄντα ὀράσας, εἶναι ὅτε ἱερακόμορφον ζωγραφῶσιν . Ὑψος δὲ , ἐπὶ τὰ μὲν ἕτερα ζῶα

Tom. I.

L 2

αἷς

αἱ ὕψος πίπτει, περιαιρέματα, πλαγίως φέρεται, ἀδυνατῶσα κατ' ὀρθὴν χα-
 ρᾶν, μόνος δὲ ἰεραξ αἱ ὕψος κατ' ὀρθὴν πίπτει. *Deum quum voluit si-
 gnificare, aut sublimitatem, &c. Accipitrem pingunt. Deum qui-
 dem, tum quòd fecundum sit, ac diuturnæ vitæ hoc animal, tum
 etiam quòd Solis præter cæteras volucres simulacrum esse videatur,
 utpote peculiari quâdam, atque occultâ naturæ vi, defixis in ejus ra-
 dios oculis intuens. Atque hinc est, quòd Medici ad sananda oculo-
 rum vitia, hieraceo herbâ utuntur. Inde etiam fit, ut Solem inter-
 dum tamquam visus tutorem, & dominum Accipitris formâ pin-
 gant. Sublimitatem verò, quia quum cætera quidem animantia,
 quoties in sublime tolli volunt, obliquè ferantur, nec recta sursum
 evehi possint, solus Accipiter recta in altum volat. Narrat Ælia-
 nus lib. 12. de Animal. cap. 4. solos Accipitres de avibus in-
 tentis oculis adversus Solis radios intueri, ac supino inter-
 dum volatu ferri, rerum inspectorem omnium liberè, intre-
 pidèque aspectantes. Per calathum accipitrino capiti impo-
 situm numinis Solaris omnia in altum trahentis potestatem
 designari, testatur Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 20. Cujus
 vertex insignitus calatho, & altitudinem syderis monstrat, & poten-
 tiam capacitatis ostendit: quia in eum omnia terrena redeunt, dum
 immisso calore rapiuntur. Harpocrates, qui idem est & Horus,
 five, ut loquitur Plutarchus in Opusculo de Is. & Osir. *Ἡ πάντα
 σώζουσα ἐν τρεῖς φουσα τῷ περιέχοντος ἀέρα ἐκ τῶν αἰθέρος. Tempestas, ac tem-
 peries aeris ambientis omnia servans, atque alens, digitum ori
 admovendo silentium suadere videtur, ut monstret sapien-
 tiæ, & arcanorum majestatem profanis minimè divulgan-
 dam esse, sacraque mysteria solo silentio veneranda; quæ
 omnia Porphyrius apud Eusebium lib. 4. Præp. Ev. cap. 8.
 expressè discipulo suo præcipit his verbis. Σὺ δ' ἄνωγε τι, ἐκ τῶντα
 περιεῖν μὴ δημοσιεύειν, μὴ δ' ἄχρι ἐκ τῶν βιβλίων εἰρήνην αὐτῷ, δόξας ἔνθα ἢ κέρδοις,
 ἢ τινὸς ἄλλης οὐκ ἀγαθῶς κολακίας Tu vero, inquit, cave,
 si quicquam aliud ne res istas palàm extuleris, & gloriæ, lucrive cu-
 piditate, vel cujuscumque minus religiosæ assentationis studio ante
 profanorum hominum oculos projeceris (Et mox) Ταῦτά μοι,
 ὡς ἀρετῶν πᾶ ἀρετῶτέρα, κρύπτειν. οὐδὲ γὰρ οἱ θεοὶ φανερώς περὶ αὐτῶν
 εἰθέωσι, ἀλλὰ δι' αἰνιγματῶν. Hæc tu, inquit, vide sis ut arcanis
 ipsis arcana magis, & occulta habeas, propterea quod nihil de se Diū
 planum, atque perspicuum, sed obscura omnia suis oraculis effati
 sunt.**

Sectio II. Deorum Simulacra, &c. 85

sunt . Sic Basilides discipulis suis quinquennii silentium Pythagoræorum more præcipiebat , timens ne illius sacrorum impuritas evulgaretur , hoc dans eis præceptum . *Date operam , ut omnia cognoscatis , nemo verò vos cognoscat* . Ex Iræneo lib. 1. advers. hæres. cap. 23. Epiphanio hæres. 24. & Theodoro lib. 1. hæret. fabul. cap. 4. Eadem refert de hæreticis D. Augustinus lib. de hæres. cap. 70. *Docebant (inquit) discipulos suos , ut juramento interrogati , & requisiti , nihil umquam revelarent de illorum doctrina , & ad illius doctrinæ occultationem dicebant licitum esse perjurium ; quapropter hanc semper in ore verfabant sententiam ,*

Jura , perjura , secretum prodere noli .

Hoc etiam videtur innuere Apulejus lib. 11. Metamorph. de cæremoniæ arcanis , Deorumque mysteriis loquendo . Verba ejus hæc sunt . *Tunc semotis procul profanis omnibus , linteo rudique me contectum amicimine , arreptâ manu Sacerdos deducit ad ipsius sacrarii penetralia . Quæras forsitan satis anxie , studiose Lector , quid deinde dictum , quid factum ? Dicerem , si dicere liceret ; cognosceres , si liceret audire : sed parem noxam contraherent aures , & linguæ illæ temerariæ curiositatis .* Flagellum , seu scuticam tenet Harpocrates tamquam malorum expulso . Globus Aspidibus circumdatus indicabat apud Ægyptios vim quamdam igneam universum penetrantem , & foecundantem , vitamque , & motum singulis mundi partibus impartientem , ut refert Abenephius apud Kircherium lib. 5. Obel. Pamph. fol. 420. *Per figuram Aspidis sphaeram circumdantem vitam , & motum , & foecunditatem mundi designabant .* Aspides globos habent capitibus impositos , quibus soliditatem , & virtutem corroborativam rebus conferendam innuebant ; per alas verò Spiritum Dei mundum motu vivificantem , seu velocem Divini Spiritus in mundos sensibiles impulsus . Scribit eruditissimus Kircher. lib. cit. f. 399. & seqq. per globum , vel circulum , seu sphaeram , significari æternam illam , & immensam Dei essentiam , puram , & simplicem , nullisque terminis definitam , quam nunc Patrem , nunc Mentem primam , nunc Intellectum supremum appellat Mercurius Trismegistus , qui primus admirandum SS. Trinitatis mysterium asseruit in Pimandro . Per Serpentem se-

cun-

cundam Divinitatis formam exprimi, notarique Dei foecunditatem. Per alas autem tertiam indicari, quam Platonici & Spiritum universi, & animam mundi appellant. Scarabæus in infima hydriæ parte positus est: ille mundum significabat apud Ægyptios, ut & multa alia, quæ recenset Horus lib. 1. Hierogl. 10. Μονογενὲς δὲ δηλοῦντες, ἡ γένεσιν, ἡ πατέρα, ἡ κόσμον, ἡ ἄνδρα, καὶ ἅπαντες ζωνοφῶσι. *Unigenam autem significantes, aut ortum, aut patrem, aut mundum, aut virum, Scarabæum pingunt.* Ipsum etiam animatam Solis effigiem repræsentare, testatur Eusebius. Plinius quoque lib. 30. cap. 11. de eodem insecto sic ait. *Ægypti magna pars Scarabæos inter numina colit, curiosâ Apionis interpretatione, quâ colligat Solis operum similitudinem huic animali esse, ad excusandos gentis suæ ritus.* Propriè tamen mundum, ad cujus figuram ejus procreatio, & foetus accedit, teste Horo loco citato, hic videtur designare, benignos Osiridis & Isidis, idest, Solis & Lunæ influxus ad rerum omnium procreationem necessarios in se recipientem, quibus foecunditate, & ubertate repletur.

TABULA XLI.

IN secunda facie exhibetur Isis, quam Apulejus lib. 11. Metam. vocat Matrem syderum, Parentem temporum; Orbisque totius Dominam: sindone tecta est, florem sacrum gerens in capite; globumque Aspidibus circumdatum solitum ejus capitis ornamentum, vel modium abundantiae, & foecunditatis symbolum, sive calathum frugum maturitatis indicem, ut docet Porphyrius apud Eusebium lib. 3. Præp. Ev. cap. 3. Ὅδὲ καλῶς, ὃν ἐπὶ τοῖς μετεώροις φέρει, τῆς τῶν καρτῶν κατεργασίας, οἷς ἀνατίθεται κατὰ τὴν τῆς φωτὸς παραύξησην. *Calathus autem is, quem ipsa gestat, ubi altiore in locum subvecta jam est, frugum maturitatem, quam iis circa luminis incrementum alendis efficit, repræsentat.* Situlam tenet ad denotandam humidam vim Lunæ; etenim hæc Dea Lunaris vis credita est, quæ femina fovet humore, donec Sol eadem sublevat ad generationem: eaque de causa in ejus sacris amphoram aquæ inter mysteria efferri moris fuisse narrat Plutarchus lib. de Is. & Os. quod Lucianus in Dea Syria hisce ver-

Sectio II. Deorum Simulacra, &c. 87

verbis confirmat. Αἰγύπτῳ ἕκαστος ὕδατι σσσαλμῶν φέρει. κηρὶ δὲ πᾶσι σσεῖται. Vas unusquisque aquâ repletum portat, idque cerâ obfignatur. Situla refertur etiam ad mysticas Ægyptiorum cærimônias, denotabatque apud eos inundationem Nili, omniumque lacunarum fluentiam ex humida Lunæ vi proveniente. Isis omnium vita, si fides Jamblico sect. 6. de Myster. cap. 7. tamdiu perfecta, & permanens futura, quamdiu illius essentia nudis verbis minimè propalabitur; natura enim gaudet abscondi, & ob id veteres Philosophi silentium discipulis suis expressè præcipiebant, ut jam diximus. Verba Jamblichi sunt. Δία τὸ τοῦ μέν ἐν ταῖς ταῦ τοῦ παντός μοῖρα, διότι ἡ ἀγαθοποιὸς τῆς Οσφιδος δύναμις ἀγνή, ἐ ἀχραντὸς μίση, ἐ ὁ συμμύχουται πρὸς τὴν ἰναντίαν πλημμέλειαν ἐταραχὴν. μέση δὲ ἐν πᾶσι ὅλων ζωὴ καθαρή ἐ ἀδύφθορος. ἐπὶ δὲ ταῖς ἀπόκρυφα ζωογόνα πᾶσι λόγοις χάλλη τῇ Ισιδος ὡς κατὰ τὴν εἰς τὸ φαινόμενον ἐοικῶσιν σῶμα. ἀκίνητα δὲ διατελεῖ πάντα ἐ ἀσάμῳ διότι οὐδὲ ποτε ἴσεται ὁ τῆς ἡλίου δρόμος. τέλεια δὲ καὶ ὁλόκληρα διαμῶν, πάντα, ἐπὶ δὲ ταῖς ἐν Αβύδῳ ἀπόρρητα οὐδε ποτε ἀποκαλύπτει. οἷς οὖν ἐχὼ τὴν ζωογόναν τὰ ὅλα, λέγω δὲ ἐν τῷ τὰ ἀπόρρητα μεκρυμμένα ἀεὶ διατηρεῖται, καὶ ἐν τῷ τὴν ἀφελκτον πᾶσι θεῶν ὕσιν, μηδὲ ποτε τῇ ἐναντίας καταλαμβάνει μοῖρας. Hanc etiam ob causam mundi partes in ordine permanent, quòd benefica Ofridis potestas sincera permanet, & incorrupta, neque contrario tumultu, & errore permiscetur. Permanet insuper omnium vita pura, & semper incorrupta, quatenus vivificæ, formosæque rationes, quæ in Iside reconditæ sunt, non descendunt in hoc nostris sensibus familiare corpus. Porro permanent omnia immobilia, & perpetuæ generationis successione æterna, quatenus numquam impeditur Solis cursus: deinde perfecta, & integra permanent omnia, quamdiu quæ in Abydo recondita sunt, numquam aperiuntur. In quibus igitur salus universi consistit: consistit autem in eo, ut quæ arcana sunt, semper maneant abscondita, & secretissima Deorum essentia numquam contrariam subeat sortem. Hinc sindone tecta est, floremque forsân persicum gerit in capite silentii, & veritatis symbolum.

TABULA XLII.

IN tertia parte Cercopithecus, seu Cynocephalus est species quædam Simiarum caudatarum: hoc animal magnam cum Luna sympathiam habere dignoscitur, si quidem eâ

eâ deficiente fertur triftari, exoriente verò lætari; unde Luna crescenti tamquam diademate coronatum hic, ut in tabula Bembina, exhibetur. Cynocephalum Lunæ sacrum dicit Jamblichus sect. 5. de Myfter. cap. 8. Οἷον κυνός, κυνοκεφάλῳ, μυγαλῆς, κοιτᾶς ὕσας πρὸς σελήνην. Sic Canem, & Cynocephalum, & Mustellam Lunæ communes faciunt. Hujus animalis cum Luna sympathiam exactissimè refert Horus lib. 1. Hierogl. 14. his verbis. Σελήνην ὃ γράφοντες, Ὡς. κυνοκέφαλον ζωγραφῶσι. Σελήνην μὲν, ἐπαδὴ τὸ ζῶον τῷτο συμπαθεῖν τινα πρὸς τὴν τῷ θεῷ συνόδῳ ὁκτῆσατο. ὅταν γὰρ ἐν ταῖς μέραις τῆς ὥρας ἡ σελήνη συνοδῶσα ἡλίου ἀφώτιστος γένηται, τότε ὁ μὲν ἄρσεν κυνοκέφαλος ὃ βλέπει, ὃδὲ ἐρίει· ἀχθεταὶ δὲ εἰς τὴν γῆν γενναίως, καθάπερ κρητὼν τὴν τῆς σελήνης ἀρπαγὴν. ἡ δὲ θήλυς μετὰ τῷ μὴ ὄρᾳ, ἐ ταυτὰ τῷ ἀρρέονι πᾶχιν, ἔτι τὸ ἐκ τῆς ἰδίας φύσεως αἱμαόσεια. διὸ ἐ μέχρι τῷ νῦν ἐκ τοῖς ἱεροῖς ζέφοντα κυνοκέφαλοι, ὅπως ἐξ αὐτῶν γενώσκηται τὸ ἡλίου ἐ σελήνης μέγας τῆς συνόδου. Lunam demonstrantes, Ὡς. Cynocephalum pingunt. Lunam quidem, propterea quòd animal hoc consensum quemdam cum Dei congressu, ex quo & affici solet, habet. Ubi enim aliquanto tempore Luna cum Sole congregiendi, expers luminis, opacæque permanet; tum mas quidem Cynocephalus nec quoquam intuetur, nec vescitur: sed dimisso in terram vultu indignabundus, velut Lunæ raptum deplorans, mæret. Fœmina vero, præterquam quòd nusquam oculos contorquet, eadem cum masculo patitur, & insuper è genitali vase sanguinem emittit. Ideòque ad hæc usque tempora in sacris Templis Cynocephali nutriuntur, ut ex ipsis conjunctionis Solis, & Lunæ tempus cognosci possit. Duo Cynocephali, ut in hac hydria, sedentes Lunæ accessum, & recessum à tropico ad tropicum, duoque anni æquinoctia indicant, teste eodem Horo lib. 1. Hierogl. 16. Ισημερίας δὲ δύο πάλιν σημαίνοντες, κυνοκέφαλον καθήμενον ζωγραφῶσι ζῶον ἐν ταῖς δυσι γὰρ ἰσημερίαις τῷ ἐν αὐτῷ, δωδεκάκις τῆς ἡμέρας καθ' ἑκάστην ὥραν ὕρει. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ταῖς δυσι νυξὶ ποιεῖ, Ὡς. ἐν ταῖς ἰσημερίαις μόνος τῶν ἄλλων ζῶων δωδεκάκις τῆς ἡμέρας κραζὼν καθ' ἑκάστην ὥραν. Rursum æquinoctia significantes, idem animal Cynocephalum sedentem pingunt. Duobus enim anni æquinoctiis duodecies in die per singulas nimirum horas urinam reddit, idemque & noctu facit. (Et deinde) Solus ex omnibus animantibus æquinoctio duodecies in die per singulas horas adlatrat. In hac Hydria Cynocephali vestimento quodam reticulato induti sunt ad denotandam rerum omnium con-
 ne-

Sectio II. Deorum Simulacra, &c. 89

nexionem, sine qua mundus perfectus esse nequit. De hac necessaria connexionem loquitur Trismegistus in Asclepio. *Fatum* (inquit) ὁ *Asclepi*, sive αἰμαρμίνη, ea est necessitas omnium, quæ geruntur, semper catenatis nexibus juncta. Et mox. Hæc itaque αἰμαρμίνη, sive fatum rerum omnium parit principia, altera verò cogit ad effectum, quæ ex illis primordiis dependent. Has ordo sequitur, idest, contextus, & distinctio temporis rerum perficiendarum. In omnibus his Mundus iste est perfectus, omnia itaque indivisibilia connexa sunt glutino. Apulejus lib. 11. *Metam.* Simiam introducit in pompam Isidis; Cynocephali autem, sive Cercopitheci sunt in numero Simiarum, sed effratioris naturæ perhibentur. Crocodilus malignam, & perniciosam Typhonis naturam denotat: Typhon nil aliud est, quam vis adustiva rerum omnium procreationi contraria, quam Isis, idest, Luna humidis suis influxibus corrigit; ideòque Crocodilo Cynocephalus infidet, hoc est, Genius Lunaris vi suâ superdominativâ perniciosam Typhoniam vim sibi subditam tenet, & destruit. Audiamus Plutarchum, qui de maligna Typhonis natura ab Ifide superata hæc scribit lib. de Is. & Os. Τῆς δὲ Ἰσιδος πάλιν ἀναλαμβάνουσας τὸν Ὀσίριν, καὶ αὐξανούσας τὸν Ὀρεν ἀναθυμιάσει ἐὶ ὁμίχλαις, ἐνέφεισι ῥωννύμῳ, ἐκρεττηθῆ μὲν, ὅς ἀνθρώπου δὲ ὁ τυφῶν. ὃ δὲ ἔασεν ἡ κυρία τῆς γῆς θεὸς ἀναιρεθῆναι παντὶ πασι τοῖς ἀντικείμεναι τῇ ὑπερότῃ φύσιν, ἀλλ' ὅχάλασας ἐαίης, βυλομένη δὲ μὲν τὴν κεφαλὴν. ὃ δὲ ἦν κόσμον ἔτι τέλειον, ἐκλείποντος ἐ ἀφανισθέντος τῷ πυρώδεις. *Rursum ubi Osirim Isis recepit, & Horum educat exhalationibus, & nebulis, ac nubibus crescentem, & roboratum: superatus quidem, non tamen interfectus est Typhon; non enim passa est Dea, quæ terræ domina est, undiquaque aboleri naturam humori contrariam; sed dimittit eam, & laxat, cupiens temperiem relinqui, quia non poterat Mundus esse perfectus abolita ignea natura.* Typhon aliquando significat excessivum humorem plantis, aliisque rebus nocivum; omne enim in natura defectivum indicat. De illo in Crocodilum mutato hæc narrat idem Plutarchus loco citato. Εν δὲ Ἀπόλλωνος πόλει νεομισμένοι οὗτι κεκοδέλου φαγὴν πάντως ἔκασον. ἡμεῖς δὲ μιᾷ θηρῶσαντος ὅσοις αὖ δύναται, ἐ κλείαντες ἀπαιτικρὺ τῷ ἰσθῶ περιβάλλοι, ἐ λέγουσιν ὡς ὁ τυφῶν τὸν Ὀρεν ἀπέδρα κεκοδέλου ἄνθρωπος, πάντα ἐ ζῶα ἐ φυτὰ ἐ παθὲ πὶ φαῦλα ἐ βλαβερά, τυφῶνος ἔργα ἐ μέρη ἐ κινήματα ποιούμενοι. *In Urbe Apollinis statutum est, ut*

Tom. I.

M

quis-

quisque omnino de Crocodilo edat : certâ autem die quadam venati , quotquot possunt , Crocodilos , interficiunt , & ex adverso Templi abjiciunt , Typhonem dicentes in Crocodilum mutatum Horo se fugâ eripuisse : ita omnia animalia , stirpes , & eventa mala , atque damnoſa Typhonis opera , & effecta putant .

T A B U L A XLIII.

IN adversa hydriæ parte exhibetur Genius Polymorphus utrâque manu gladium tenens , quem Valerianus lib. 42. Imperii symbolum esse docet : omnia enim ille in singulis Geniis operatur , excessusque defectuosos rerum procreationi contrarios ad mediocritatem reducit . Hunc Genium passim Ægyptii cum ipso supremo numine confundebant , unde ad eum respexisse videtur Jamblichus hæc scribens sect. 8. de Myster. cap. 3. Κατ' ἄλλην δὲ πάλιν προσηύηκε θεὸν τὸν Ἡμῶν , τῶν ἐπερανίων θεῶν ἡγούμενον . ὃν φησιν τοῦν Ἡμῶν αὐτὸν εἰαυτὸν νοῦντα , & πᾶς νοῦσος εἰς εἰαυτὸν ὁπιστρέφοιτα . τὸν δὲ τὸ ἐν ἡμέραις , & ὃ φησι πρῶτον μάνθυμα προσηύηκε . ὃν & Εἰκτὼν ἐπονομάζει . Ἐν ᾧ δὲ τὸ πρῶτον ὄρεται νοῦν , & τὸ πρῶτον νοητὸν , ὃ δὲ & δὲ σιγῆς θεραπεύει . *Secundum verò alium ordinem Deum Emeth, tamquam ducem, Diis cælestibus præponit . Ait hunc esse mentem seipsam intelligentem , & alias intellectiōnes ad se convertentem . Ante hunc unum impartibile ponit, quod etiam primam effigiem appellat , & Εἰκτον . In quo primum , quod intelligit , & intelligitur , reperitur , quodque solo silentio colitur . Tutulum , seu calathiformem tiaram capite sustinet Genii tutelaris , & Principatus symbolum , cujus summitas pennis , & globo insignita est velocem divini spiritus in mundos sensibiles impulsū indicantibus . Vestitus est ille , quia divinarum idearum rationes occultæ sunt : stat indiscretis pedibus , quia , licet semper sit in motu , suâ tamen naturâ immobilis est ; unde scribit Heliodorus lib. 3. fol. 148. incessu maximum Deorum adventum notari ; non ex dimotione pedum , neque transpositione existentem , sed ex impetu aërio , & vi expedita findentium magis auras , quam transeuntium .* Διὸ δὲ καὶ τὰ ἀγάλματα τῶν Θεῶν Αἰγύπιοι τῷ πόδε ζευγνύοντες & ὡσπερ ὄντες ἰσᾶσιν . *Quamobrem (ait) statuas quoque Deorum Ægyptii ponunt conjungentes illis pedes , & quasi unientes .* Idem Ægyptii Mercurium pri-

Sectio II. Deorum Simulacra, &c. 91

primum illorum legislatorem sub Anubidis imagine divinis honoribus prosequuti sunt; & apud eos Anubis rerum inventionis præsens habebatur, quia, teste Servio ad lib. 8. Æneid. nihil Cane sagacius. Colebatur etiam ut nuncius inter superiores, & inferos, si credendum est Apulejo lib. ult. Metam. *Hic horrendus ille superum commeator, & inferum, nunc atrâ, nunc aureâ facie sublimis attollens Canis cervices arduas Anubis.* Narrat Diodorus lib. 1. hunc Deum canina facie repræsentari apud Ægyptios indicantes Canem Osiridi, & Ifidi corporis custodem fuisse; vel illum Ifidi, quando Osirim investigabat, ducem, & socium inquisitionis se præbuisse cum ululatu; ideoque in hujus Deæ festis Canes pompam antecedere. Quidam illum sic pingi autumant, quod ipse Patrem Osirim in expeditione bellica secutus Canem pro insigni gestaverit: alii verò, quod Osiridis, & Ifidis Prætorianus fuerit miles. Significabatur per eum Genius Nili, siue illius incrementum sub ortu Caniculæ, ex qua tanta fecunditas solebat Ægypto provenire: hinc duo Canes in imo hydriæ positi sunt incrementum Nili promoventes, duo hemisphæria, custodiamque accessus, & recessus Solis designantes, ut docet Clemens Alexandrinus lib. 5. Stromat. his verbis. *Εἰσὶ γοῦν οἱ μὲν κύνες, σύμβολα τῶν δυῶν ἡμισφαίρειων, οἷον περιπολούντων ἐ φυλασσόντων.* *Atque duo quidem Canes sunt symbola duorum hemisphæriorum, ut quæ circummeant, & custodiant.* Et paullò post. *Εἰσὶν δ' οἱ τρεῖς μὲν τροπικὲς πρὸς τῶν κυνῶν μνησθῆναι βούλονται, οἱ δὲ διαφυλάσσειν ἐ πυλωρεῖσι τὴν ἐπὶ νότον ἐ ἀρκτον πάρεθρον τῆς Ἡλίου.* *Sunt autem qui volunt quidem tropicos significari à Canibus, qui custodiunt, & instar janitorum observant accessum Solis ad Austrum, & Septentrionem.* Sacrum quoque Scribam, & Vatem, seu Prophetam Cane indicari testatur Horus lib. 1. Hierogl. 37. *Ἱερογραμματεῖα ὃ πάλιν, ἢ προφήτην βελέμενοι γράφειν, κύνας ζωγραφῶσιν.* Canis Ifidi sacer erat, siue ob rationes hic allatas, siue quia, ut refert Plutarchus de If. & Osir. stella Caniculæ, quæ propriè Ifidis censetur, dicta est Kyson, siue Canis. Anubis habebatur etiam Genius tutelarissimè averruncus, eaque de causa scuticas virtutis averruncativæ symbola manibus tenet, quibus Typhonia vis maligna arceri, abundantia verò rerum omnium conservari credebatur. Ob superstitiosum illum animalium cultum ve-

92 Romanum Museum.

hementer invehitur in Ægyptios Sedulius Poëta Christianus lib. 1. Car. his versibus.

Quis furor est? quæ tanta animos dementia ludit?

Ut Volucrem, turpemque Bovem, tortumque Draconem,

Semihominemque Canem supplex homo pronus adoret.

Quam insanam venerationem irridet, iisdemque exprobat Juvenalis Sat. 15.

Oppida tota Canem venerantur, nemo Dianam.

Etenim in Urbe Cynopoli à Canibus sic dicta Canes pro Diis habebantur, ut exponit Strabo lib. 7. Εξῆς δ' ἐστὶν ὁ Κυνοπολίτης νομός. καὶ Κυῶν πόλις, ἐν ᾗ ὁ Ἀνουβίς τιμᾶται, ὃ τοῖς κυσὶ τιμὴ καὶ σίτις τετακταίτις ἱερᾷ. Sequitur Cynopolitana Præfectura, & Canum

Urbs, in qua Anubis colitur, & honor, & sacer quidam cibus Canibus est constitutus. Cane mortuo non solum supercilia erade-

bant Ægyptii, ut fieri solitum erat in Fele; sed etiam totum corpus, quod maximi luctus erat indicium: si fides Herodo-

to in Euterpe, & Lactantio lib. 3. de fal. sap. cap. 20. Nunc ad brevem Idealis hujus lectionis contextum deveniamus.

Rerum omnium Opifex Deus, idest, juxta Hermetem, Mens prima, sive Intellectus supremus, Mens secunda, sive

Mentis primæ foecunditas, Spiritusque universi, quibus ille nominibus admirandum Sanctiss. Tryadis mysterium pri-

mus adumbravit, per globum Aspidibus circumdatum, & alas designatur. Ille hic Deus est prima causarum causa,

mediantibus tamen aliis causis agens, quales sunt Sol, & Luna ambo virtute ab illo triuno, & æterno participatâ ad

rerum procreationem simul concurrentes. Etenim Lunares Genii sub Anubidis, & Felis imaginibus expressi humidæ

naturæ præfides, licet Mundo elementari stabilitatem con-

ferant, Typhoniamque vim malignam, hoc est, omne ex-

cellivum baculis coërceant, generationem tamen perficere nequeunt absque numinis Solaris omnia in altum trahentis

calore foecundativo, qui per accipitrem tutelarem, & in summo positum indicatur. Et quia rerum procreatio confi-

stitit in perfecta calidi, & humidi mediocritate, adest Harpo-

crates, qui idem est & Horus, sive temperies aëris ambien-

tis omnia servans, atque alens: silentium digito præcipit, quia suprema mysteria incomprehensibilia sunt, soloque si-

len-

Sectio II. Deorum Simulacra, &c. 93

lento veneranda : scuticâ verò nocivam adverforum Geniorum , immodici nempè frigoris , æstusque intemperati vim propulsat . In imo stat Mundus Scarabœo designatus benignos Solis , & Lunæ influxus in se recipiens , ex quibus fecunditas , & rerum humano generi necessariarum abundantia emanat , vitamque omnibus largitur . Lunaris vis per Isidem tutulatam manu situlam gerentem demonstrata semina fovet humore , frugum maturitatem promovet , humidisque suis influxibus vim adustivam generationi contrariam corrigit . Hinc est , quod Cynocephalus vestimento reticulato indutus universi perfectionem in connexionem rerum indicante Crocodilo insidet , hoc est , Lunaris Genius Typhoniam malignitatem conculcat . Genius Polyphormus , sive supremus calathiformi tiarâ Principatus Insigni decoratus gladios Imperii symbola manibus tenet . Ille defectuosos omnes excessus ad mediocritatem reducit : & quia , licet ipse semper sit in motu , quod per globum , & pennas ejus tiarâ impositas significatur , suâ tamen naturâ immobilis est , ideo stat indiscretis pedibus : quoniam verò divinarum idearum rationes occultæ sunt , vestitus repræsentatur . Adest Anubis vim Typhonis malignam , sive omne excessivum ubertati nocivum scuticis coercens , Nilique , cujus ipse Genius est , incrementum sub ortu Caniculæ Canibus expressæ promovens , ex quo rerum omnium Ægypto necessariarum fecunditas , & abundantia provenit , proindeque humanæ felicitatis complementum .

TABULA XLIV.

EXhibetur in hac tabula Sacerdos Ægyptius nudus , derasus , discalceatus , femoralibus virgatis ab umbelico ad genua solummodo coopertus , characterem Tauticum manu tenens . De antiquis Ægyptiorum Sacerdotibus , eorumque modo vivendi plura referunt Herodotus in Euterp. & Porphyrius lib. 4. de abst. sed mirabilem quorundam frugalitatem , ac penè incredibilem abstinentiam narrat Cælius Rhodiginus lib. 13. lect. antiq. cap. 25. *Ægyptiorum Sacerdotum mores præparci in victu , ac frugi prorsum bonæ , & continentem-*

templationi dedita mens in stuporem usque à Chæremone stoico narratur: eos enim scribit negotiis omnibus, curisque reiectis semper in Templo fuisse, & rerum naturas, causasque, ac rationes syderum esse contemplatos; mulieribus numquam se miscuisse: numquam cognatos, & propinquos, ne liberos quidem vidisse ex eo tempore, quo cœpissent divino cultui deservire: carnibus item, & vino semper abstinuisse, immò verò etiam pane rarò vesci solitos, ne onerarent stomachum; quod si quando comederent, tonsum pariter hyssopum sumebant, ut escam graviores illius calore decoquerent: oleum tantum in holeribus noverant. Quid loquar, inquit, de volatilibus, quum ovum quoque pro carnibus vitaverint, & lac? quorum alterum carnes liquidas, alterum sanguinem esse dicebant, colore mutato. Cubile eisdem ex foliis palmarum, quas bajas vocant; bidui, triduique inediam sustinebant. Animalibus eos se abstinuisse docet Porphyrius loco citato, quòd multa ex illis velut divina venerarentur, crederentque omnis animalis animam esse rationalem, quando à corpore fuerit separata, præsagam futuri, nobis divinantem, omniumque effectricem: sed aliam hujus abstinentiæ causam nobis suggerit Clemens Alexandrinus lib.7. Stromat. fol.718. edit. Colon. dum scribit exhalationem, quæ ex carne, & vino ascendit, cum sit crassior, & turbidior, offundere animæ tenebras, quam opinionem confirmat etiam Androcydis sententia. Οἷος γάρ, φησιν Ἀνδροκύδης, ἔσσεσθαι τὸ σῶμα μὲν ῥωμαλέον ἀπεργάζονται, ψυχὴν δὲ νοχਾਲεῖσαν. ἄθεόν οὖν ἡ τοιαύτη βροφή πρὸς σύνεσιν ἀκέραια. διὸ ἔτι Αἰγύπτιοι ἐν ταῖς καὶ αὐτοῖς ἀγνείαις ἐπιτρέπουσι τοῖς ἱερεῦσι σιτεῖσθαι σάρκας, ὁρμηταῖς τε ὡς κουφοτάτοις χρεῖσθαι· καὶ ἰχθύων οὐχ ἀπτόντας, ἔτι δὲ ἄλλους μὲν τινὰς μύθους, μάλιστα δὲ ὡς πλάδαράν τινι σάρκα τῆς τοιαύτης δὲ κατασκευαζούσης βρώσεως. Vinum, inquit, Androcydes, & carnis ingurgitationes corpus quidem robustum efficiunt, animam vero debiliorem: est ergò impium, & à religione alienum hoc nutrimentum ad perfectam intelligentiam: quocirca Ægyptii quoque in iis, quæ eorum ritu sunt, sanctificationibus non permittunt Sacerdotibus vesci carnibus, & aviculis utuntur quam levissimis, & pisces non tangunt, cum propter quasdam alias fabulas, tum maxime, quod ejusmodi cibus carnem reddat humidam. Homo ad Deum incorporeum, & intellectualem elevari cupiens, ait Porphirius, non debet quærere nutrimentum carniū, quo saginatum corpus pinguescens menti impe-

pe-

Sectio II. Deorum Simulacra, &c. 95

pedimento esse possit ; nam sicut spiritu magnetis ferrum naturæ gravissimum leve evadit , sublevatumque lapidi accurrit ; ita homo carniū exhalationibus minimè gravatus Deo naturalius conjungitur , & inhæret , quam ferrum magneti . Vini quoque usus illis interdictus erat , ut & plerisque aliarum religionum Sacerdotibus : sic legitur in pagina sacra , cap. 10. Levitic. quod Sacerdotes in Tabernaculum intraturi prohibebantur vinum , & ficeram bibere , ne corda eorum gravarentur ebrietate . *Dixit quoque Dominus ad Aaron : Vinum , & omne , quod inebriare potest , non bibetis tu , & filii tui , quando intratis in Tabernaculum testimonii , ne moriamini : quia præceptum sempiternum est in generationes vestras . Et ut habeatis scientiam discernendi inter sanctum , & profanum ; inter pollutum , & mundum : Doceatisque filios Israel omnia legitima mea , quæ locutus est Deus ad eos per manum Moysi .* Omnes autem cibi , & potus ingurgitationes Sacerdotibus prohibet D. Hieronymus . *Venter , ait , & genitalia sibi met ipsis vicina sunt , ut ex vicinitate membrorum confœderatio intelligatur vitiorum : Sacerdoti itaque de altari vivere , non luxuriari permittitur .* Unde Apulejus sacris Isidis initiaturus dicit lib. 11. Metam. Sacerdotem sibi præcepisse , ut nullum animal ederet , & invinius esset . Fabis vesci eis illicitum erat , quod faba excitet flatus , qui provocat ad Venerem ; unde illud Pythagoreum , *a fabis abstine te .* Porrum quoque , & cæpe illis vetita scribit Juvenalis Sat. 15.

Porrum , & cæpe nefas violare , & frangere morsu .

O sanctas genteis , quibus hæc nascuntur in hortis

Numina , lanatis animalibus abstinet omnis

Mensa , nefas illic fœtum jugulare capellæ .

Capite derafo incedebant , ut docet Herodotus in Euterp. ac tertio quoque die totum corpus solebant eradere , ne quis pediculus Deos colentibus , aut alia sordes crearetur : hinc Isiacorum calvities , de qua Polidorus Virgilius lib. 4. cap. 8. *Commune initiatis omnibus insigne est , vertex rasus , præcipuum sacri , profanique capitis discrimen , quod admonet Sacerdotes , spretis omnibus humanis voluptatibus , oportere cœlestia tantum meditari .* Cui sententiæ assentitur Pierius lib. 32. inquiens . *Quod verò Sacerdotes Ægyptii quotidie rasitabant , neque ullum vestigium capil-*

pillorum toto capite cerni patiebantur, hieroglyphicè significare volebant superflua omnia submovenda: cujuscmodi significatum habetur XXI. Deuteronomii: ubi si mulierem quis ex hostico viderit, approbaveritque, ita ut eam uxorem ducere concupiscat; jubetur inter alia caput ejus detondere, unguesque præcidere: hoc est, ut Cyrillus interpretatur, si quid in profanis disciplinis deprehenderimus, quod approbemus, idque in usum nostrum transferre cupiamus, dandam operam, ut ex his, quæ superflua fuerint, amputentur. Vestem tantùm lineam gestabant huic similem, quæ in hac imagine repræsentatur, virgatam ex lini herbis contextam, quam Jo. Petrus Bellorius opinatur appellari limum, commodam ad usum aquæ, λίμνις enim apud Græcos significat stagnum, λιμνώδης verò humidus, & herbosus. Communis illorum sententia fuit materiam humidam, sive aquam omnium rerum originem esse, teste Plutarcho in tractatu de Is. & Osir. quam Cælius Rhodiginus etiam exponit lib. 27. lect. antiq. cap. 5. Cùm aquarum infinitæ propemodum utilitates sint, gratissimæque, qui sacerdotia gerunt moribus Ægyptiorum ostendunt res omnes è liquoris potestate consistere. Itaque cùm hydria ad templum castâ religionem defertur, tunc in terram procumbentes manibus ad cælum sublati divinæ gratias agunt bonitati. Refert D. Ambrosius in Levit. Sacerdotes Ægyptios circumcisionis notam habuisse. Ægyptii, qui & geometriæ, & colligendis syderum cursibus operam impendunt suam, impium judicant Sacerdotem, qui nequaquam habeat circumcisionis insigne: nam neque magici carminis sapientiam, nec geometriam, nec astronomiam judicant vim suam obtinere, sine circumcisionis signaculo. Et ideò, ut impetrandi vim operationi adhibeant suæ, purgationem quamdam vatium suorum circumcisionis arcano celebrandam existimant. Sacerdos hic noster Crucem ansatam manu gerit, qui Character Tauticus fœcundus, & salutaris habebatur apud Ægyptios, eratque præcipuum illorum amuletum. Per circulum intelligebant orbes cœlestes, & maximè Solem stellarum omnium Principem; per Crucis verò quatuor lineas, quatuor elementa, & sic hoc mysterioso Characterem denotabant virtutis Solaris diffusionem in Mundum elementarem, ex qua omnium rerum oritur generatio. Antiqui Sapientes Magi planetarum qualitates in diversis appropriatis Characteribus

Sectio II. Deorum Simulacra, &c. 97

ribus repræsentarunt, Veneremque uti generationis Deam hac Cruce anſatâ expreſſerunt; cujus virtute Genios cœleſtes allici, contrarios verò, & nocivos repelli credebant: unde non mirum eſt, ſi apparet illa in plurimis Ægyptiorum Idolis manibus eam geſtantibus. Hic Character indicabat etiam apud illos vitam venturam, ut referunt Socrates lib. 5. Hiſt. Eccleſ. cap. 17. & Sozomenus lib. 7. cap. 15. narrantes in Templo Serapidis Alexandriæ deſtructo inventos eſſe Characteres Crucis figuras habentes lapidibus inſculptos, quos interpretantes futuram vitam ſignificare dicebant. Rufinus quoque de illis lib. 2. cap. 29. eadem ſcribit his verbis. *Signum hoc noſtrum dominicæ Crucis inter illas, quas dicunt iερατικαὶς, ideſt, ſacerdotales litteras, habere Ægyptii dicuntur, velut unum ex cæteris litterarum, quæ apud illos ſunt, elementis. Cuius litteræ, ſeu vocabuli hanc eſſe aſſerunt interpretationem: Vita ventura. Dicebant ergo hi, qui tunc admiratione rerum geſtarum convertebantur ad fidem, ita ſibi ab antiquis traditum; quòd hæc, quæ nunc coluntur, tamdiu ſtarent, quamdiu viderent ſignum iſtud veniſſe, in quo eſſet vita.*

T A B U L A XLV.

I Bis eſt avis Ciconiæ non multum diſſimilis, roſtro maxima ex parte adunco, cruribus rigidis, ſoli Ægypto peculiaris, eidemque ſacra, quòd Serpentibus alatis ex Arabia in Ægyptum ineunte vere volantibus ad ingreſſum planitie accurrat, eoſque interimat, & devoret: ut referunt Herodotus in Euterpe, & Pomponius Mela lib. 3. unde illam vocat Juvenalis Sat. 15. *ſaturam Serpentibus*. De Ibide mentionem facit Cicero lib. 2. de nat. Deor. *Ipsi, qui irridentur, Ægyptii nullam belluam niſi ob aliquam utilitatem, quam ex ea caperent, conſecraverunt, veluti Ibin. Ibes maximam vim Serpentum conſciunt, cùm ſint aves excelſæ, rigidis cruribus; corneo, proceroque roſtro: avertunt peſtem ab Ægypto, cùm volucres Angues ex vaſtitate Libyæ vento Africano inveſtas interficiunt, atque conſumunt: ex quo fit, ut illæ nec morſu vivæ noceant, nec odore mortuæ.* Scribit Ælianus Ibin numquam extra Ægyptum progredi; ſi quis verò eam ex Ægypto exportet, mortem fame ſibi con-

Tom. I.

N

ſci-

sciscere : eamdem etiam Lunæ sacram esse tradit, ovaque ad ejus rationem fingere totidem videlicet diebus, quot illa crescit, & decrescit. Perhibetur hæc avis usum clysteris monstrasse, teste Plinio lib.8. cap. 27. *rostri aduncitate per eam partem se perluens, quâ reddi ciborum onera maximè salubre est.* Duas ejus species referunt Aristoteles lib.9. Hist. anim. cap. 27. Strabo lib. 17. & Plin. lib. 10. cap. 30. albam, & nigram: sola nigra, si fides Herodoto in Euterp. cum Serpentibus pugnat. Illius interfectores apud Ægyptios morte afficiebantur, ut narrat Tertullianus in Apolog.

TABULA XLVI.

Festus ait Camillum vocari nunc sacrorum ministrum, nunc puerum ingenuum, nunc vas nuptiale. Flaminus Camillus propriè dicebatur puer ingenuus patrimus, & matrimus, qui Flamini Diali ad sacrificia ministrabat; antiquitus enim sacrorum ministri Camilli vocabantur; sic Virgilius ait Metabum filiam nominasse Camillam, Dianæ scilicet præministram. Pueri quoque, puellæve nobiles apud Romanos Camilli, & Camillæ dicebantur, si fides Macrobio lib.3. Saturn. cap.8. Significabat etiam Camillus Deorum præministrum, ut refert Plutarchus in Numa, unde Mercurius ab Etruscis hoc nomine ut animadvertit Cl. Gorius appellabatur. Variæ Camillorum imagines in antiquis marmoribus reperiuntur: unam hic exhibemus æream dextrâ pateram tinentem, lævâ cornucopiæ frugibus, & fructibus refertum. Prisci Romani solebant Diis primitias offerre, teste Plinio lib.18. cap.20. cujus moris inventor Bacchus perhibetur, qui Jovi, & Junoni mustum libavit. Hunc ritum expressè præcipit agricolis Virgilius lib. 1. Georg.

*In primis venerare Deos, atque annua magnæ
Sacra refer Cereri, lætis operatus in herbis.*

Sic Tibullus lib. 1. el. 1.

*Et quodcumque mihi pomum novus educat annus,
Libatum agricolæ ponitur ante Deos.
Flava Ceres, tibi sit de nostro rure corona
Spicea, quæ templi pendeat ante fores,*

Idem

Sectio II. Deorum Simulacra, &c. 99

Idem el. 5.

Illa Deo sciet agricolæ pro vitibus uvam

Pro segete spicas, pro grege ferre dapem.

Fruges autem, vel fructus aliunde raptos Diis offerre nefas erat, sed primitiæ debebant esse de proprio rure. Coronas in sacris adhibitas fuisse, docet Plinius.

TABULA XLVII.

L Aurentius Pignorius in libro, quem de servis edidit, multa diffusè, & eruditè de Ministris tricliniorum, & de Pocillatoribus scripsit. Erant illi juvenes loti, calamistrati, candidis præcincti tunicis, convivis pocula ministrantes, lancesque mensis apponentes, de quibus Horatius Sat. 8. lib. 2.

*Ut omnes
Præcincti rectè pueri, comptique ministrent.*

Apulejus lib. 2. Metam. coenam à Fotide sua dilecta sibi paratam describens pueros calamistratos, puellasque scitulas ministrantes recenset. Sic paratus, inquit, cœnæ me committo; frequens ibi numerus epulorum, & utpote apud primatem fœminam flos civitatis. Et opipari cibi, & ebore nitentes lecti, aureis vestibis intexti, ampli calices variæ quidem gratiæ, sed pretiositatis unius. Hinc vitrum fabre sigillatum; ibi crystallum impunctum; argentum alibi clarum, & aurum fulgurans, & succinum mirè cavatum in lapides, ut bibas, & quidquid fieri non potest, ibi est. Diribitores plusculi, splendide amicti: fercula copiosa: puellæ scitula ministrantes; pueri calamistrati, pulchrè inducati, gemmas formatas in pocula vini vetusti frequenter offerentes. De variis hujusmodi servorum officiis audiendus est Philo acuratè illa describens in tractatu de Vita contempl. Triclinia lectos habent eburneos, aut testudineos, aut pretiosioris materiæ, gemmatis plerosque, stratos auro, intertextâ purpurâ, vel aliis floridis coloribus variis oculos allicientibus; poculorum etiam vim magnam digestorum per suas species: præstò sunt enim scyphi, calices, phialæ, thericlea, toreuma, & clarorum artificum, ministrantibus formosis mancipiis, non tam ad præsens ministerium quæsitis, quàm ad exhilarandos aspectu convivis oculos. Ex his minores pueri Pincernas agunt, grandiores aquam afferunt, loti, & nitidi, fucati, ac cincinnatuli; alunt

Tom. I.

N 2

enim

enim capillitium, vel omnino intonsi, vel à fronte tantum præsectis in orbem crinibus, tenuissimas, candidasque præcincti tunicas, anteriore parte ad genua demissas, posteriores ad poplites, utrimque molibus teniis adstricti commissuras tunicae, propendentibus ad latera finibus. Sic ornati adstant nutus observando, quid quisque postulat; adsunt & alii adolescentes primâ lanugine malas vestiti, qui paulò ante amatorum suorum deliciae fuerant, curiosè docti gravioris momenti ministeria: mera ostentatio magnæ opulentiae.

TABULA XLVIII.

Poculis diversimodè effigiatis veteres delectabantur, sed vitreis maximè instar inguinum ad excitandam libidinem, teste Juvenale Sat. 2. *Vitreo bibit ille Priapo.* Quod Plinius hisce verbis confirmat lib. 14. cap. 22. *Jam verò, quæ vasa adulteriis celata? tamquam per se parum doceat libidines temulentia: ita vina ex libidine hauriuntur, atque etiam præmio invitatur ebrietas.* Et in proemio lib. 33. *Didicit homo naturam provocare. Auxere & artem vitiorum irritamenta. In poculis libidines celare juvit, ac per obscenitates bibere.* Voluptas hominibus, non dicam, Romanis, sed & barbaris, servisque effoeminatissimis indigna, cui deinde magnæ opulentiae successit ostentatio. *Abjecta deinde sunt hæc,* inquit Plinius loco citato, *& sordere cæpere, & auri, argentique nimium fuit. Murina, & crystallina ex eadem terra effodimus, quibus pretium faceret ipsa fragilitas. Hoc argumentum opum, hæc vera luxuriæ gloria existimata est, habere quod posset statim totum perire. Nec hoc fuit satis, turbâ gemmarum potamus, & smaragdis teximus calices, ac temulentiae causâ tenere Indiam juvat, & aurum jam accessio est.* Duo Pocillatores hic exhibentur loti, cincinnati, ac tunicis præcincti planè, ut à Philone describuntur; prior speciem quamdam lancis tenet; alter & lancem, sive pateram, & poculum ad instar cornu, cujus extremitas in similitudinem animalis efficta est: hoc vasis genus ceras vocabatur, in conviviis ea de causa forte usitatum, quod prisca ante poculorum inventionem cornibus Boum ad bibendum utebantur. Auctor est Coelius Rhodiginus lib. 27. cap. 27. & lib. 30. cap. 1. Liberum patrem post vinum inventum cornu Bovis

Sectio II. Deorum Simulacra, &c. 101

vis ad bibendum usum fuisse, testatur Nonnus Dionys. 12.

Καὶ δὲ πᾶς ἀγκύλον εἶχε βοὸς κέρας.

Et poculum curvum habuit Bovis cornu.

Unde non mirum est Pocillatorem simile poculum manu gestare in memoriam Bacchi, qui Deus apud veteres epulis, & comessationibus præesse credebatur.

T A B U L A X L I X.

ATys hic repræsentatur cum pileo phrygio dextrâ gerens fistulam multis contextam calamis Syringa dictam, levâ pedum baculum videlicet incurvum, quo pastores solebant pecorum pedes detinere. Atym fuisse pastorem ex Pessinunte Phrygiæ emporio, ubi Templum erat miræ venerationis magnæ Deûm Matri dicatum, scribit Tertulianus in Apolog. cap. 15. *Vidimus aliquando castratum Atyn illum Deum ex Pessinunte.* Primus ille sacrorum ritus, quibus Cybele colebatur, mortales docuit, cùmque promissam huic Deæ castitatem commisso cum Sangaritide stupro non servasset, irata Dea de Nympha poenas exegit, Atys verò furore correptus lapideo cultro seipsum castravit. Juvenalis Sat. 6.

Mollia qui ruptâ secuit genitalia testâ.

De Aty scripsere Catullus epigr. 64. Arnobius lib. 5. adv. Gent. & Lactantius lib. 1. cap. 17. *Deûm Mater, inquit, & amavit formosissimum adolescentem, & eundem cum pellice deprehensum exsecris virilibus semivirum reddidit.* Sic etiam Ovidius lib. 4. Fastor.

Phryx puer in sylvis facie spectabilis aliis

Turrigeram casto vinxit amore Deam.

Hunc sibi servari voluit, sua Tempia tueri:

Et dixit, semper fac puer esse velis.

Ille fidem jussis dedit; & si mentiar, inquit,

Ultima, quam fallam, sit Venus illa mihi.

Fallit: & in Nympha Sangaritide definit esse;

Quod fuit: huic poenas exigit ira Deæ.

Najada vulneribus succidit in arbore factis:

Ille perit; fatum Najados arbor erat.

Hic

*Hic furit : & credens thalami procumbere tectum ,
 Effugit , & cursu Dindyma summa petit .
 Et modò tolle faces ; remove , modò , verbera , clamat ;
 Sape Palæstinas jurat adesse Deas .
 Ille etiam saxo corpus laniavit acuto ,
 Longaque in immundo pulvere tracta coma est .
 Voxque fuit , merui : meritas dem sanguine pœnas ;
 Ah pereant partes , quæ nocuere mihi !
 Ah pereant ! dicebat adhuc ; onus inguinis aufert ;
 Nullaque sunt subitò signa relicta viri .*

Ipsum designare flores cadentes , antequam ad fructum veniant , tradit Eusebius lib. 3. Præp. Ev. cap. 3. ideòque pudenda ei fuisse incisa dici, quoniam flores defluxi semina non producant . At D. Augustinus lib. 7. de Civit. Dei cap. 25. non Atyn , sed ejus virilia flores indicare , docet his verbis. *Propter vernalem quippe faciem terræ , quæ cæteris temporibus est pulchrior , Porphyrius philosophus nobilis Atyn flores significare perhibuit : & ideo abscisum , quia flos decidit ante fructum . Non ergo ipsum hominem , vel quasi hominem , qui vocatus est Atys , sed virilia ejus flori comparaverunt : ipsa quippe illo vivente deciderunt : imò verò non deciderunt , neque decerpta , sed plano discerpta sunt : nec illo flore amisso quisquam postea fructus , sed potius sterilitas consecuta est .* Pingitur autem cum sinu vestis aperto ad denotandam geminam ejus naturam , de qua ipsummet loquentem audias apud Catullum Epigr. 64.

*Quod enim genus figuræ est , ego quod non habuerim ?
 Ego mulier , ego adolescens , ego ephebus , ego puer ,
 Ego gymnasi fui flos , ego eram decus olei ;
 Mihi januæ frequentes , mihi limina tepida ,
 Mihi floridis corollis redimita domus erat ,
 Linquendum ubi esset orto mihi Sole cubiculum .
 Egone Deum ministra , & Cybeles famula ferar ?
 Ego Mænas , ego mei pars , ego vir sterilis ero ?
 Ego viridis Algida Idæ nive amicta loca colam ?
 Ubi Cerva silviculatrix , ubi Aper nemorivagus ?
 Ego vitam agam sub altis Phrygiæ columinibus ?
 Jamjam dolet , quod egi , jamjam pœnitet .*

Ovi-

Sectio II. Deorum Simulacra, &c. 103

Ovidius in Ibin.

*Attonitusque feces , ut quos Cybeleja mater
Incitat ad Phrygios vilia membra modos .
Deque viro fias , nec fœmina , nec vir , ut Attys ,
Et quatiâs molli tympana rauca manu .*

T A B U L A L.

QUatuor anni tempora in antiquis numismatibus quatuor puerulis indicantur . Primus canistrum habet impositum capiti floribus refertum , ver designans . Secundus alterâ manu spicas tenet , alterâ falcem falcendis frugibus idoneam , propria æstatis symbola . Tertius Leporem dextrâ , lævâ fructus , venationis opportunitatem , fructuumque abundantiam autumnali tempore innuens . Quartus denique avem forsan Anatem lævâ gerens vestitus est , quo hyemalis tempestas frigidissima vulgò denotatur . Nummus Probi æreus cum hoc typo , & epigrap. FELICIA TEMPORA, in museo Vaticano asservatur: similem protulit Franciscus Angelonius in Commodò cum inscriptione , TEMPORUM FELICITAS; alterum adfert Cl. Rodolphinus Venutus inter Numismata Max. Moduli Musei Vaticani; unde hâc nostrâ imagunculâ juvenem nudum, & alatum, Leporem dextrâ tenentem exhibente autumnalis tempestas videtur designari . Negotium tamen mihi facessit Scriptorum quorundam auctoritas, qui Leporum venationi hyemale tempus opportunum tradunt . Virgil. lib. 1. Georgic.

*Auritosque sequi Lepores , tum figere Damas , &c.
Cum nix alta jacet , glaciem cum flumina tridunt .*

Quam sententiam tuetur & ipse Horatius Sat. 2. lib. 1.

*..... Leporem venator ut alta
In nive sectatur .*

Unde hoc animal niveum dicitur à Calpurnio Eclog. 10.

*Ordine quid referam , vidi genus omne ferarum ,
Hic niveos Lepores , & non sine cornibus Apros .*

Attamen cum in omnibus & nummis , & toreumatibus antiquis hyemalis tempestas vestita semper conspiciatur, autumnalem hâc nudâ imagine repræsentari eò magis adducor , quòd eadem Leporem tenens in nummis exhibeatur , & nix
ad

ad Leporum venationem eâ solâ forsan ratione videatur requiri, quòd signis pedum nivibus impressis animalium gressus venatori faciliùs indicantur.

TABULA LI.

Venerem dextro brachio vasi innixam uti de balneo exeuntem elegans exhibet imaguncula ærea, lævâ crus dextrum perfricans, dextrâ aurea gestans poma in signum victoriæ de Deabus in Ida Monte Paridis sententiâ relatæ. Vas unguentis forsan refertum est, subtusque linteum ad extergendum appositum. Quidni liceat dicere Atalantam aurea poma dextrâ gestantem cursu defatigatam lavisse.

TABULA LII.

Venus, quæ *Amathusia*, etiam *Pelagia*, & *Anadiomenes*, idest egrediens è mari appellatur. Hanc, cujus ferè similem exhibet Gorlæus potius, quam è mari egressam, uti apparuit Paridi in monte Ida effictam credimus. Una manu stringit pomum, altera ad sese tegendam adhibet, crines concinnos, obductos fascia gerit, cum Venus etiam

Dederatque comas diffundere ventis

Ceterum Eratostenes refert Canacem Sycionium pulcherrimam Veneris statuam effinxisse ex auro eboreque contextam, quæ pomum præclaræ victoriæ signum gerebat, atque in nummo Plautillæ Venus pomum gerit, cum epigraphe BENI RI. VICTRICI. *Beneri* pro *Veneri*, ut in alio nummo Saloninæ præfertur, quod etiam observatur in Inscriptione antiqua apud Scaligerum de emendatione temporum.

TABULA LIII.

Narcissus Cephisi ac Lyriopæ filius in hac præclarissima statua Musei Bärberini repræsentatur: Cognita jam est Fabula; solum addam voluisse Poetas a Nemese cum Manibus traditum; quia hujus Deæ Numen in iis potissimum apparere autumabant, qui amore capti sunt, eos enim

pu-

Sectio II. Deorum Simulacra, &c. 105

punit, qui ob formam fastu turgent, ceterosque præ se contemnunt, ut Ovidius in Narcissi fabula ostendit, quæ libro III. Metam. habetur; hinc etiam illud Catulli

Ne pænas Nemesis reposcat à te

Est vehemens Dea, lædere hanc caveto

Fuerunt qui Narcisso Plutonis caput adornarunt; hic enim flos mortuis gratus esse credebatur, fortasse propter adolescentem, qui moriens in hunc florem dicebatur mutatus. Quare ex eodem Furiis ferta contexebant, quemadmodum Phornutus refert: *Furiæ autem Plutonis administræ putabantur, Narcisso flore coronatæ.*

T A B U L A L I V.

Regis Ponti Mithridates effigies spectatur, magni animi, & corporis exprimens virum, præclarum hoc signum translatum è Græciâ, ubi nobiliores florere artes. Ponti Reges Mithridatis nomina sumpserunt. Is enim cum quo Populus Romanus multiplex bellum gessit, a primo Mithridate sextus adnumeratur, quem Eupatorem vocitarunt. In Museo Capitolino extat præclarissimum æneum lebetem suo nomine inscriptum in Antiatino portu repertum, a Magno Pompeio cum ceteris spoliis allatum, ut magnificentissimo interserviret triumpho.

T A B U L A L V.

C Marius septies Consul natus Arpini, patrem habuit Marium, matrem Fulciniam, homines modicos, & artis mechanicæ, loci tamen Equestris. Ipse vita incorruptus, manu strenuus, ad summos honores pervenit, duxitque ex Patricio genere conjugem Juliam, Julii Cæsaris, qui postea Dictator fuit, Amitam. Plura de ipsius rebus gestis Cicero, Salustius, Livius, Appianus, Florus, Plinius de Viris illustribus; copiosissime autem omnium Plutarchus, qui vitam ejus inter viros illustres summa diligentia contexit.

TABULA LV I.

L Cornelius L.F.P.N.Sylla Dictator, & bis Consul plures uxores habuit, primam Æliam, inde Cæliam, iterum Cæciliam Metelli, unde sustulit Faustum, & Faustam, postremo Valeriam Messalæ F. Oratoris Hortensii sororem, ex qua illi jam defuncto nata filia Posthuma. Vide Plutarchum in ejus vita. Post multa crudelia facta, tandem phthiriasi decessit. Qua de re ita cecinit Q. Serenus?

Sed quis non paveat Pherecydis fata tragedi.

Qui nimio sudore fluens animalia terra

Eduxit, turpi miserum qui morte tulerunt.

Sylla quoque infelix tali languore peresus

Corruit, & fædo se vidit agmine vinci.

Cur cremari, non inhumari voluerit, idque contra morem Majorum Plinius refert lib. 7. cap. 54. Qui & hoc habet lib. 22. cap. 6. Syllam scriptum reliquisse, se corona graminea donatum ab Exercitu apud Nolam, Legatum Bello Marfico; idque etiam in villa sua Tusculana, quæ postea Cicero- nis fuit pinxisse. De filio ante ipsum mortuo Seneca in Consolatione ad Martiam pag. 424. Idem ep. 11. tunc violentissimum fuisse tradit, cum faciem ejus sanguis invasisset.

TABULA LV II.

M Tullius Cicero ex Arpino Municipio, avum habuit M. Tullium Ciceronem, aviam Gratidiam; M. Gratidii sororem. Pater illi fuit M. Tullius Cicero, L. patruus, & Amita Tullia, quæ C. Aculeoni nupsit. Ipse philosophiæ, & eloquentiæ studiosus primum inter Oratores locum obtinuit. Et quamquam homo novus esset, summos tamen honores a populo facile consecutus est. Consulatum cum C. Antonio gerens Conjuratorem Catilinæ oppressit; itaque Q. Catulus Patrem Patriæ nominavit, & L. Gellius illi civicam coronam deberi dixit. Pulsus in exilio a Clodio Trib. Pleb. summo cum honore restitutus est. Post cædem Cæsaris cum in Antonium populum Romanum armasset, ab eodem Triumviro proscriptus, & occisus est anno ætatis LXIII.

7. Idus

Sectio II. Deorum Simulacra, &c. 107

7. Idus , ut scripsit Tiro Libertus , Tacitus , & Midletonus nuperus ejus vitæ scriptor .

TABULA LVIII.

Neronem Citharœdum in hac eleganti imaguncula agnoscunt nummorum periti . De vefana hujus Imperatoris canendi , citharamque pulfandi ambitione diffusè agunt Svetonius , & Dio , qui ipsum in theatrum prodiisse , atque inter Citharædos stetisse asserunt .

TABULA LIX.

M Aurelius decimo ætatis suæ anno , jussu Hadriani , ab Antonino Pio adoptatus , ab ipso Consul , & Cæsar appellatus est , & cum secundum Consul designatus esset , Faustinam Antonini filiam uxorem duxit , tribunitiamque potestatem recepit . Vir bello insignis , literis clarus , & elegantia conspicuus , anno decimo nono Imperii decessit .

TABULA LX.

L Verus , Ælii Cæsaris filius à M. Aurelio , jussu Hadriani adoptatus , post excessum Antonini Pii , non modo Cæsar , sed Augustus , imperiique consors factus est , Lucilla filia ei in uxorem tradita . Vir mollis & luxuriæ deditus , bellum Parthicum per Legatos maxima ex parte confecit , in Germaniam properans , in vehiculo subita morte correptus est , anno Imperii nono .

TABULA LXI.

Julia Mœsa , quantum sæpe muliebre ingenium possit , quantumque artificio valeat , mirifice ostentavit : Hæc namque post mortem Antonini Bassiani , ex aulica domo Macrini superbia expulsa ; summa arte , atque industria ad Imperium evexit Elagabalum ex Soemia nepotem ; præter namque maximam pecuniarum largitionem in milites effusam ,

sam , inverecunda non dubitavit affirmare Elagabalum esse Antonini Bassiani filium , ut militibus eum conciliaret, qui benevolentia singulari Antoninianos , odioque intimo Ope-
lium Macrinum Antonini Bassiani interfectorem , prosequen-
bantur ; duplici adhibito amoris , & odii lenocinio ; neque sa-
ne esse male mulctandam Politicus quispiam judicaret , quæ
sibi regnandi causa , parere visa est ignominia , nisi non ho-
minem , sed belluam Romano dedisset Imperio : Cum Ela-
gabalo interfecta est .

T A B U L A L X I I .

Hic jam alterius Juliæ , cognomine Aquiliæ Severæ ,
cujus effigies Juliæ Mœsæ proxima spectatur ; causam
quis hominum suscipere audebit , eamque aliquo pacto pur-
gare tentabit ? Ea enim Elagabali summa potentia , sacrile-
go stupro, Vestalem Virginem duci in uxorem passa est ; nem-
pe ut ex summo Sacerdote, & Diis virgine sacrata nova Deo-
rum progenies oriretur ; & non tantum ille , qui nec homo
appellari dignus erat , vocaretur Deus (tantæ erat demen-
tiæ) , sed & una qui nascerentur filii . Profecto si Vestalis fa-
mosissima hæc virgo statuta in incestuosas Vestales poena
fuiisset affecta , viva defossa huc in exemplum esset addu-
cta . Tamen poenas luit ; nam Imperator inconstans ad mo-
dum eam etiam dimisit , alii , atque alii nupsit , iterumque
Aquiliam in Palatium reduxit . Viva elucet in nostro mar-
more ejus imago .

T A B U L A L X I I I .

Lictorem a ligando dictum docet Fenestrella de Magi-
stratibus , Sacerdotiisque Romanorum , *quod quem Con-
sules prehendi , ligarique jussissent , præsto essent ad prehendendum ,
& venientes Consulibus obviam de equo descendere juberent* . Duo-
decim Lictores instituit Romulus , teste Plutarcho in ejus
vita , qui togâ vel sago induti virgarum fasciculos cum secu-
ribus ligatos portantes Reges , deinde Consules in publico
ita præcedebant , ut unus post alium incederet , & qui pro-

xi-

Sectio II. Deorum Simulacra, &c. 109

ximus esset Consuli, præcipuus haberetur. Altero mense, sequebantur virgas, & bacillos tantum ad submovendum populum, foresque pulsandas gestantes. Svetonius de Julio Cæsare lib. 1. cap. 20. *Antiquum etiam retulit morem, ut quo mense fasces non haberet, accensus ante iret, Lictores ponè sequerentur.* Hi delinquentibus poenas, virgis illos primum cædendo, mox securi feriendo infligebant. *Missi Lictores ad sumendum supplicium,* scribit Livius lib. 11. *nudatos virgis cædunt, ac securi feriunt.* Navigantibus Magistratibus Licor ante proram sedebat. Auctor est Appianus lib. 5. belli civilis.

T A B U L A L X I V.

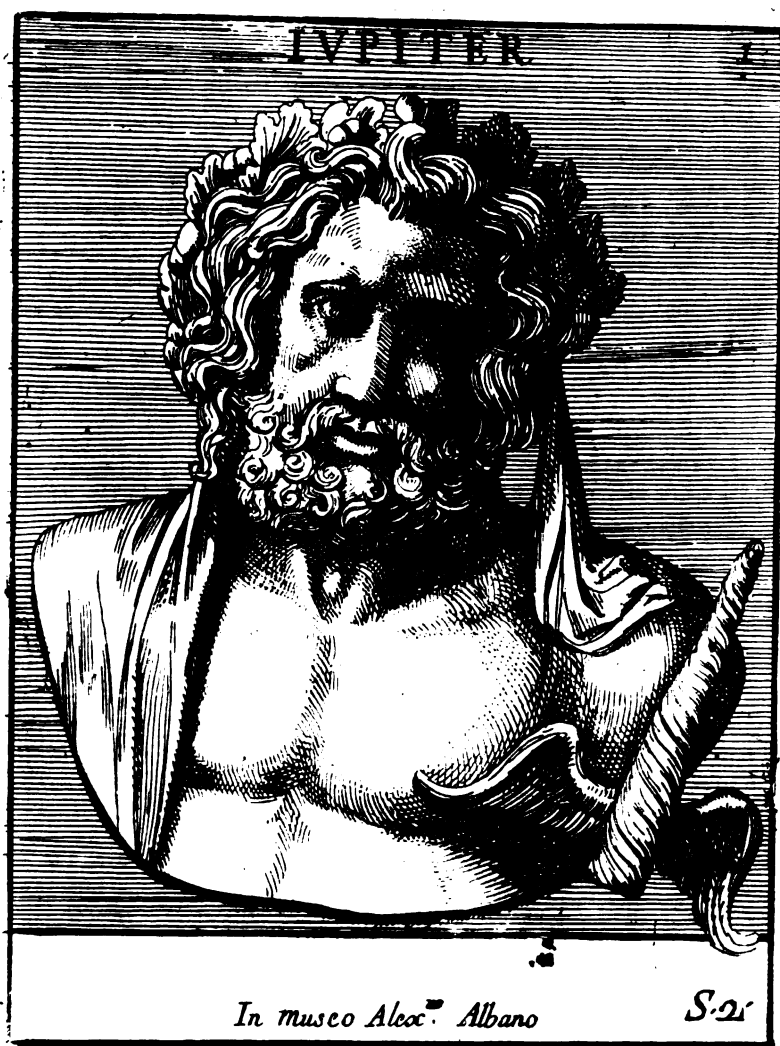
NOn ne in hoc præclaro marmore venationem expressam, imo ipsius venationis ostentum agnoscis? En equo insidentem virum, a grandi ætate non omnino alienum, manu quodammodo venabuli truncum retinentem; en currum bobus pertractum, non hostium spoliis, sed ipsis hostibus, Apris nempe Damisque onustum; En indagatores anhelantes canes; ut est proprior ille pectore lato, cervice longa, ungue valido, crure robusto, ventre inani, cauda indice! En venatores alios expedita, & comoda veste præcinctos: qui præest, quasi cornu, seu buccina armatus, quam lætus inflat, quam jucundus! At miraris fortasse, quamobrem marmor huc adferamus simplici venatione ornatum: sed præter quam quod elegantissima effectum sit sculptura; audi Marcum Tullium lib. 2. de Nat. Deor. *Jam vero immanes feras, & belluas nanciscimur venando, ut vescamur his, & ut exerceamur in venando ad similitudinem bellicæ disciplinæ.*

FINIS TOMI PRIMI.

Tom. I.

P

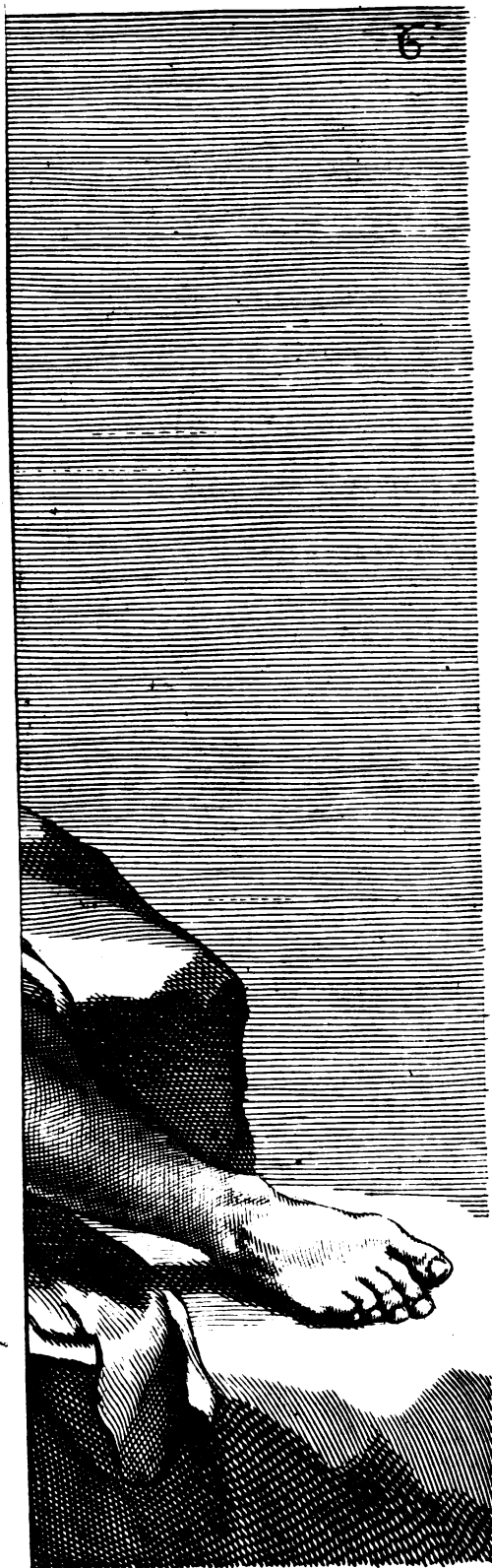

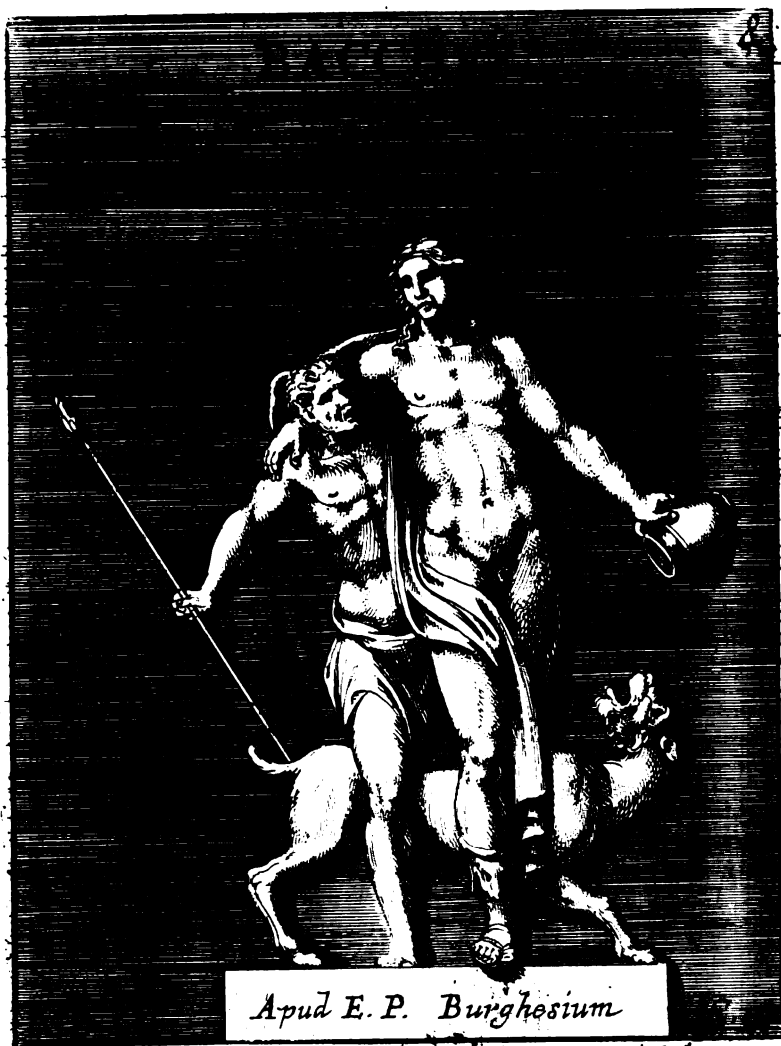

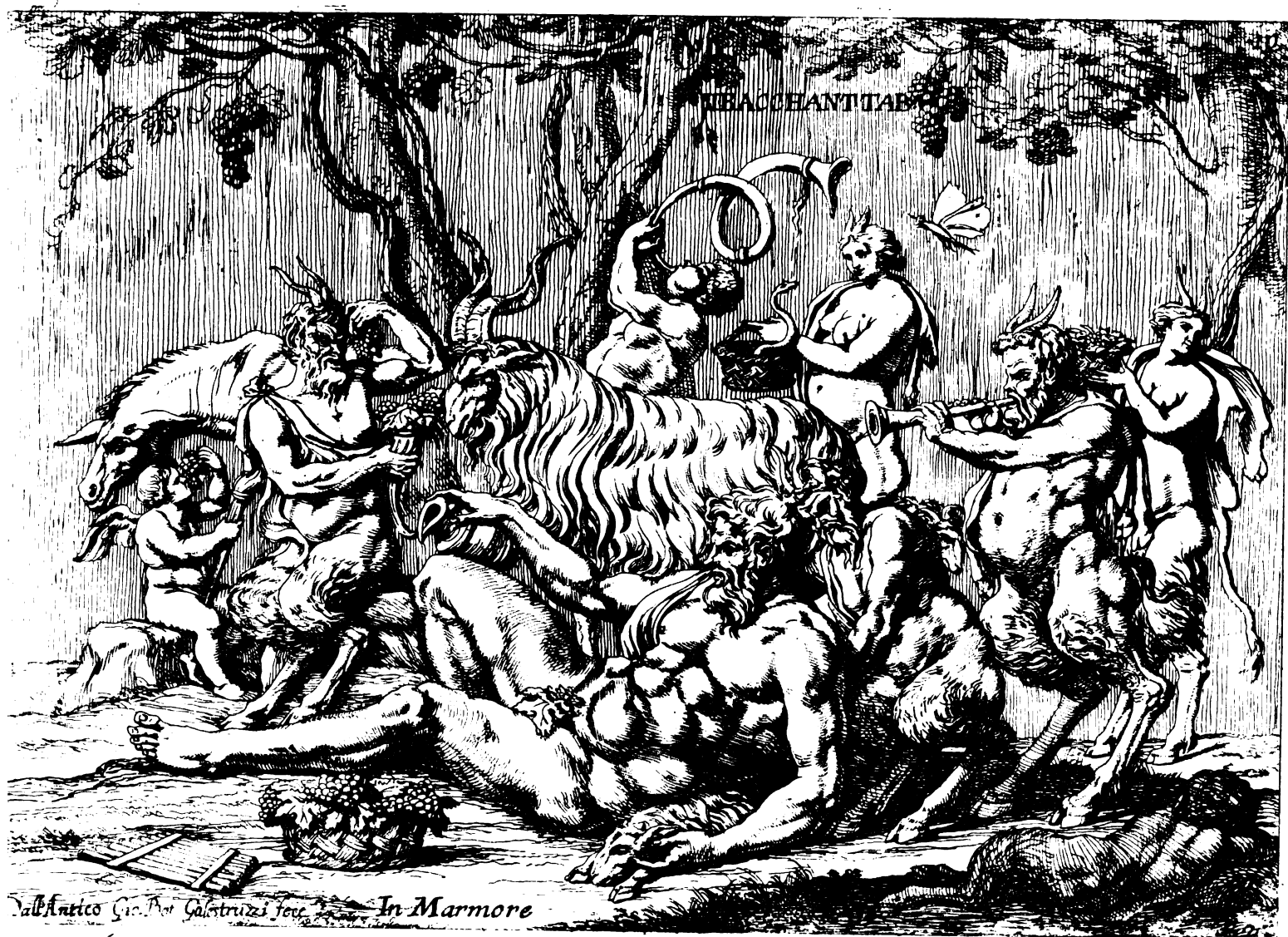

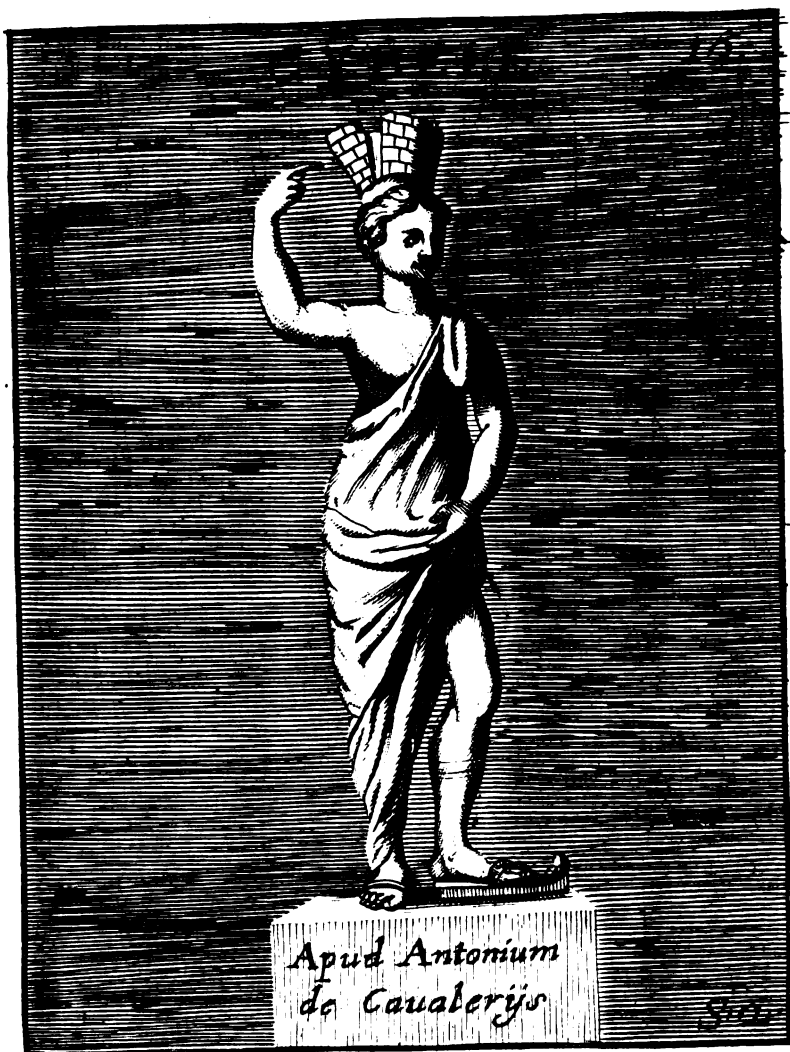

In Marmore

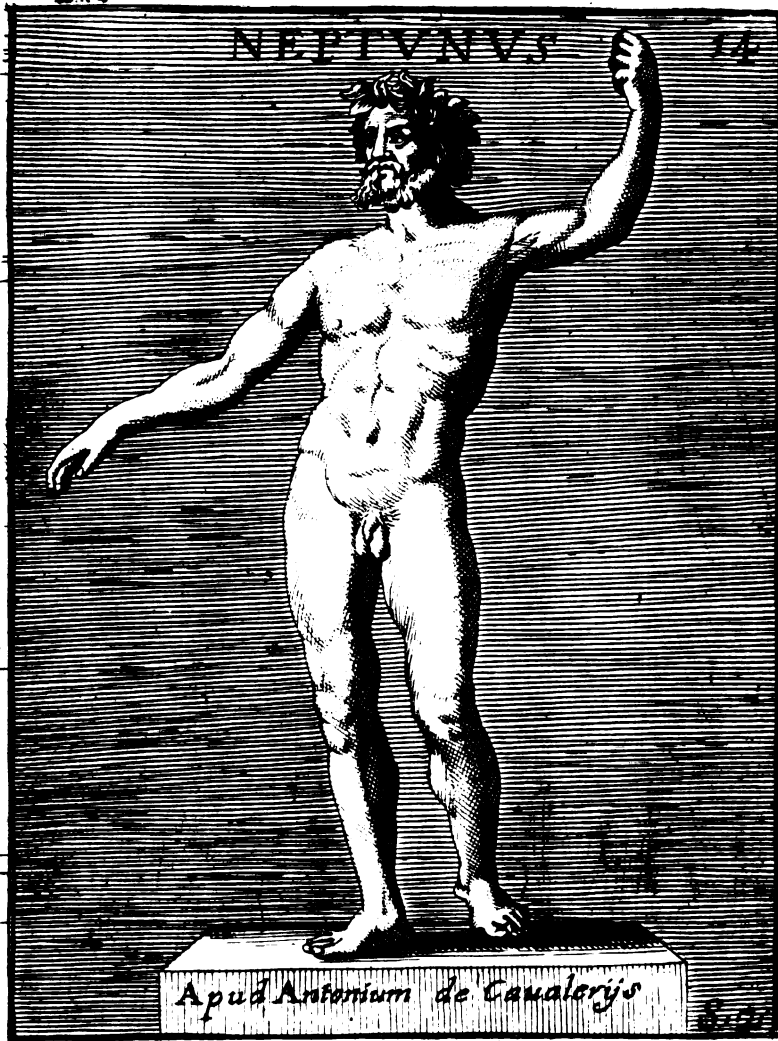
Gio. Bar.

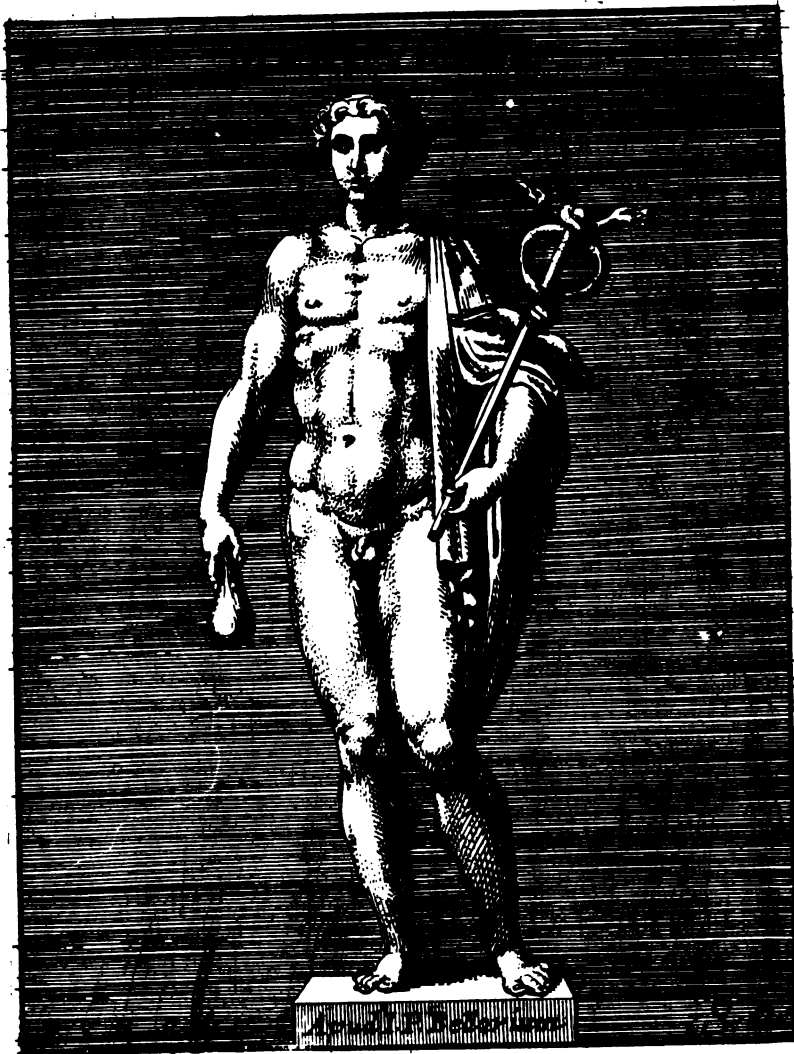
Calatrini fecit

S. 2.

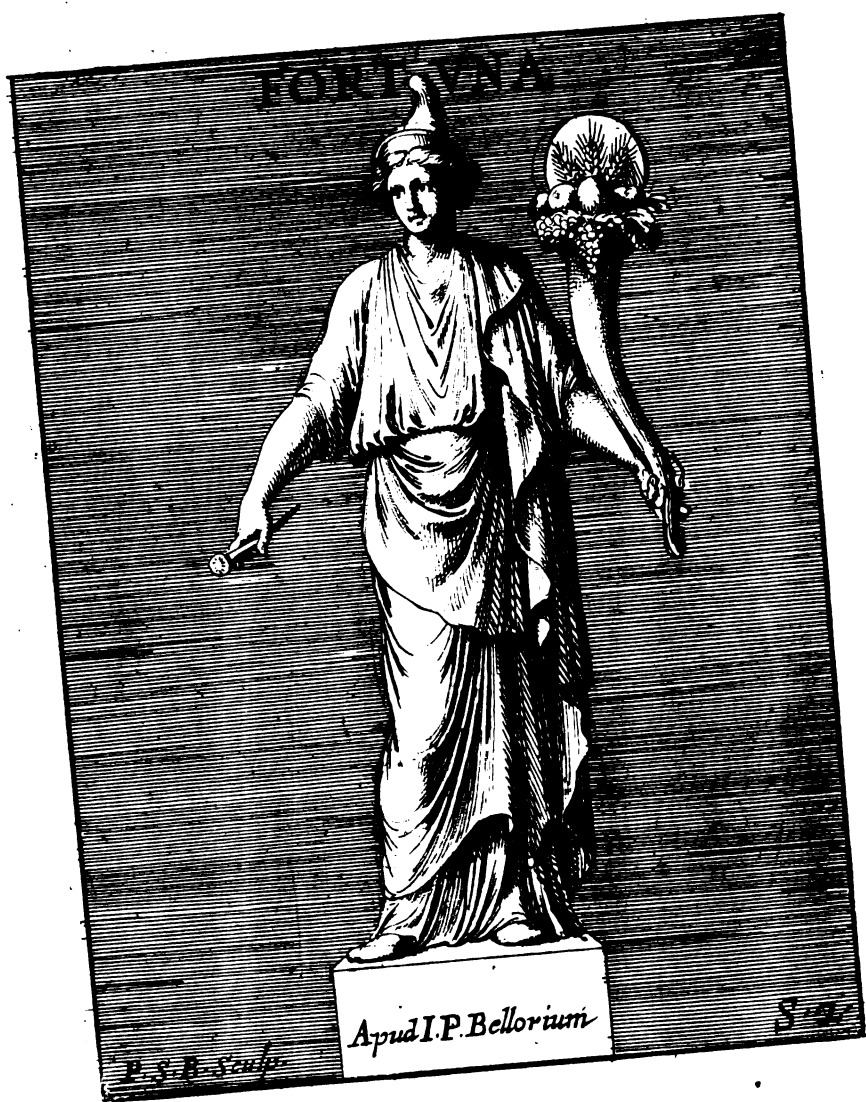

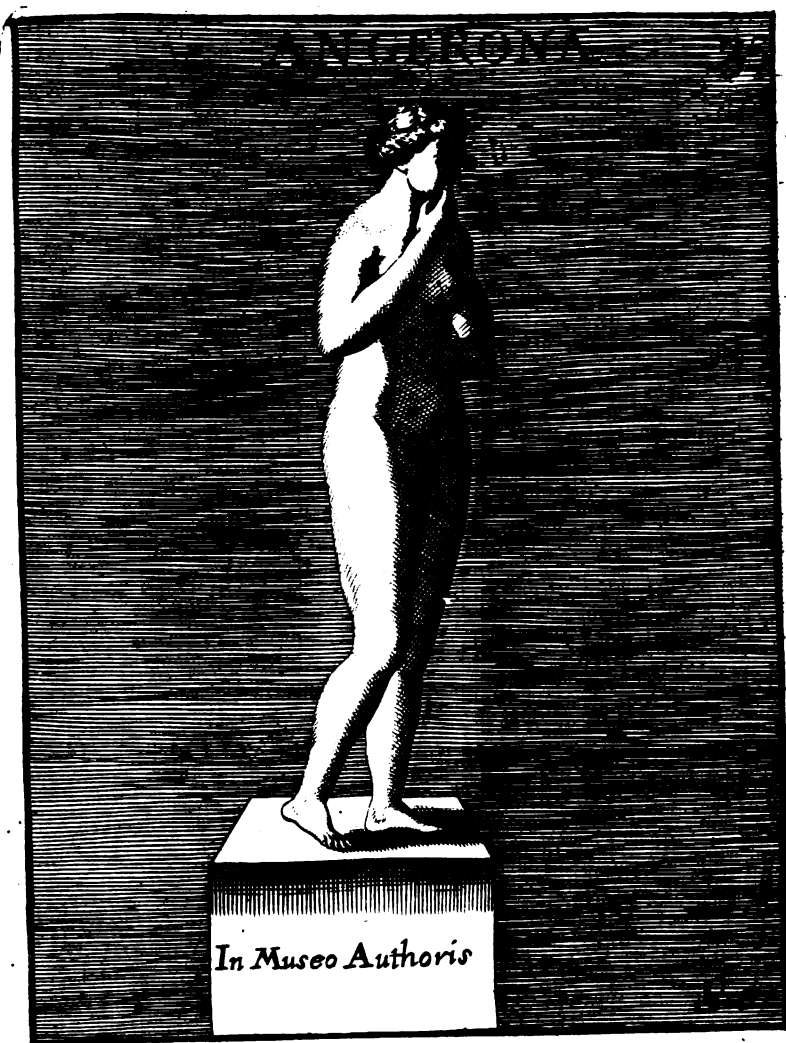

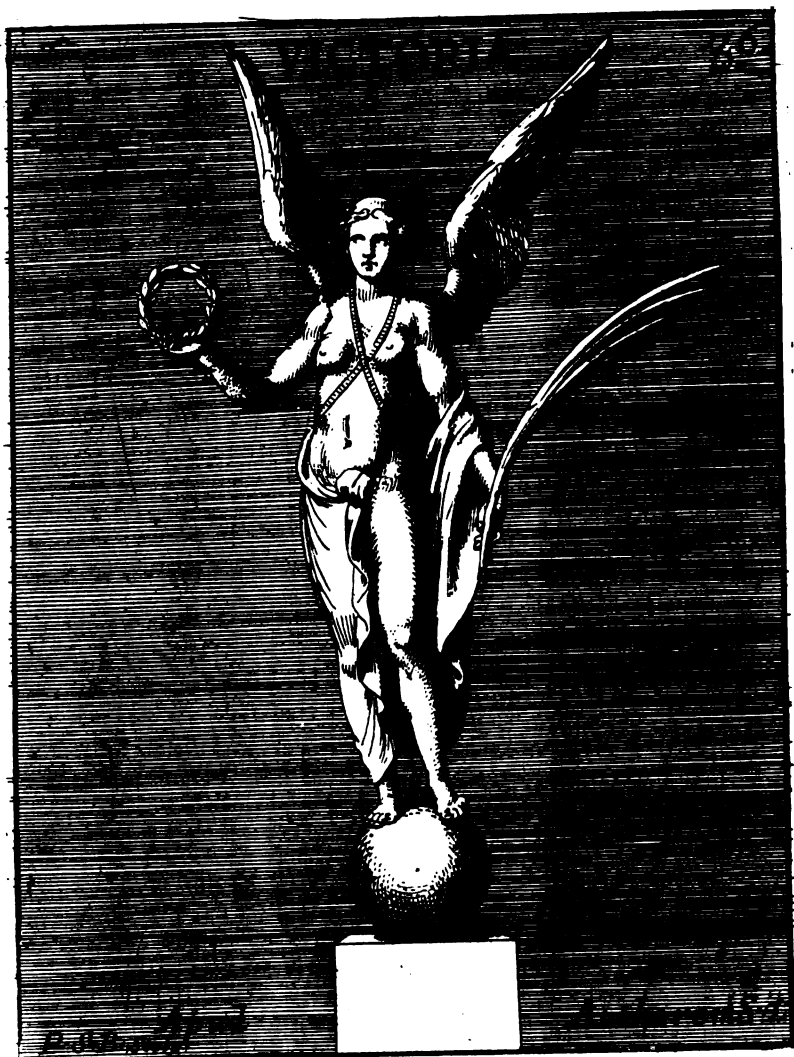

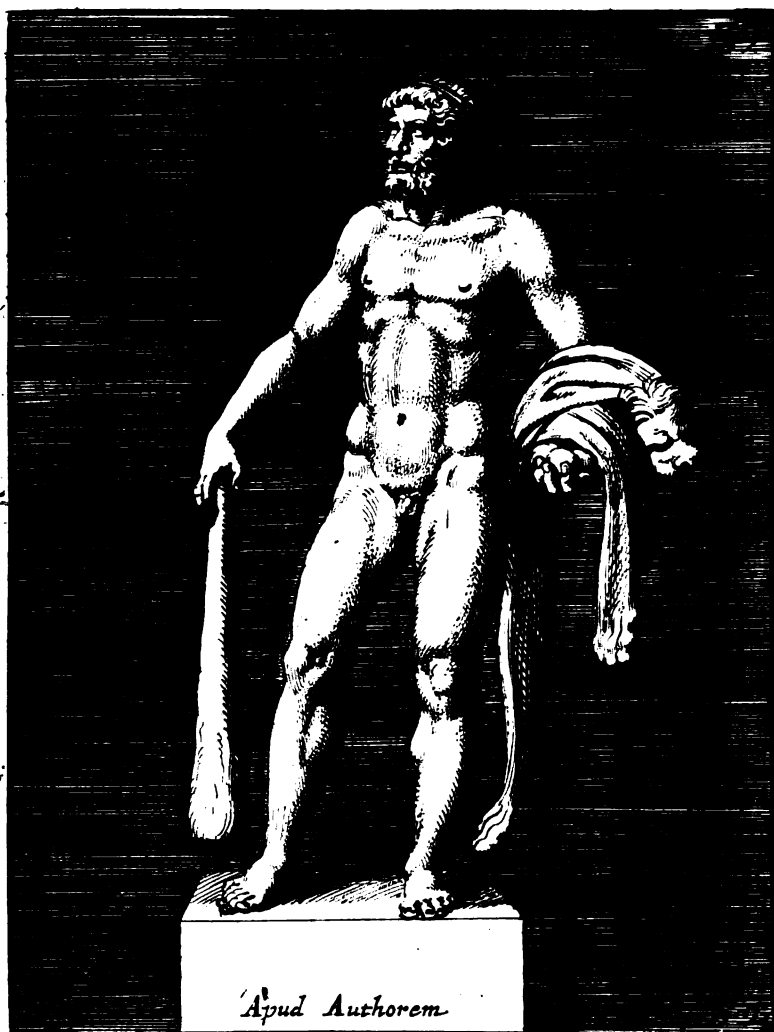

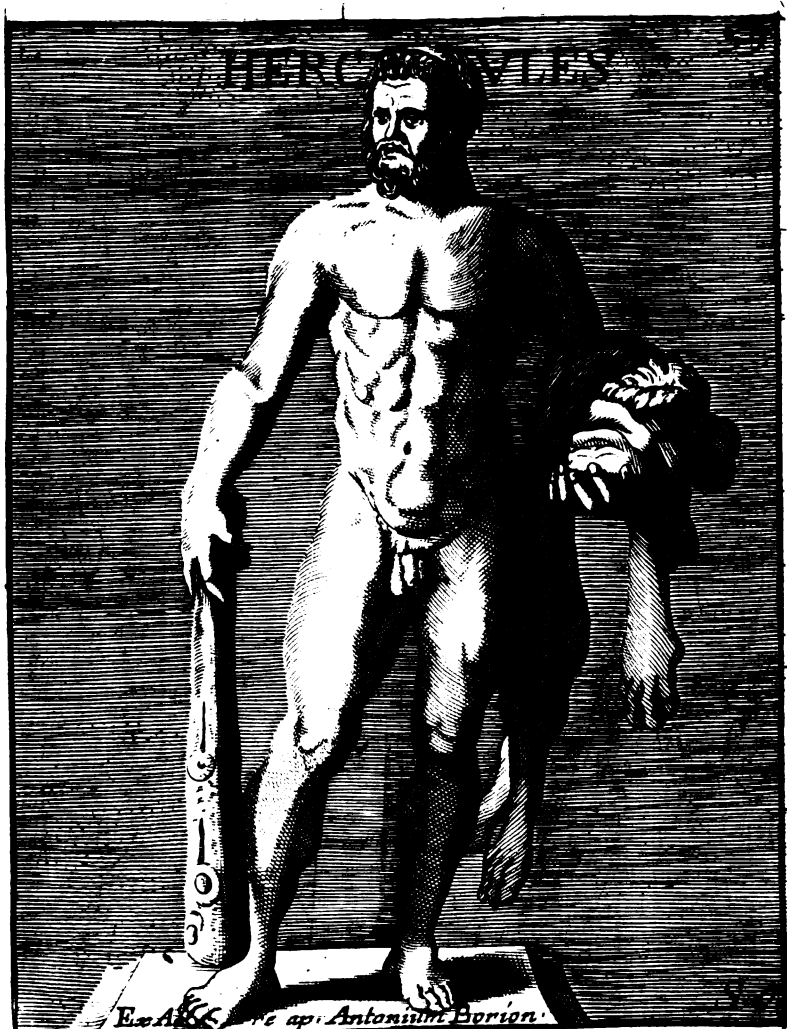

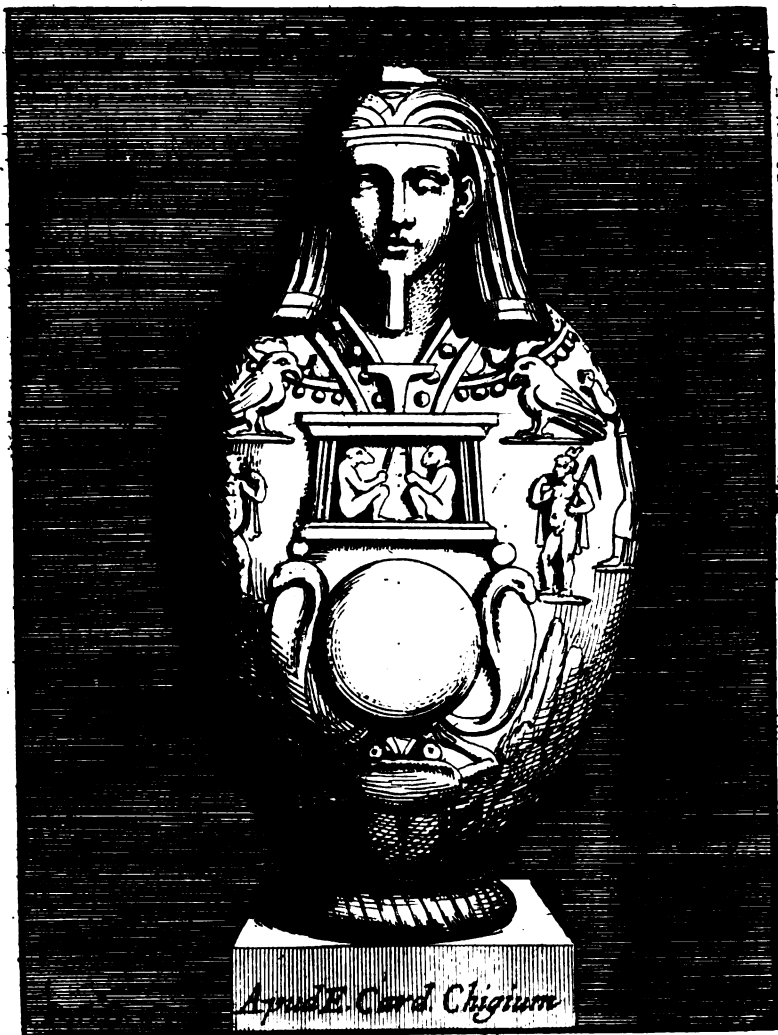

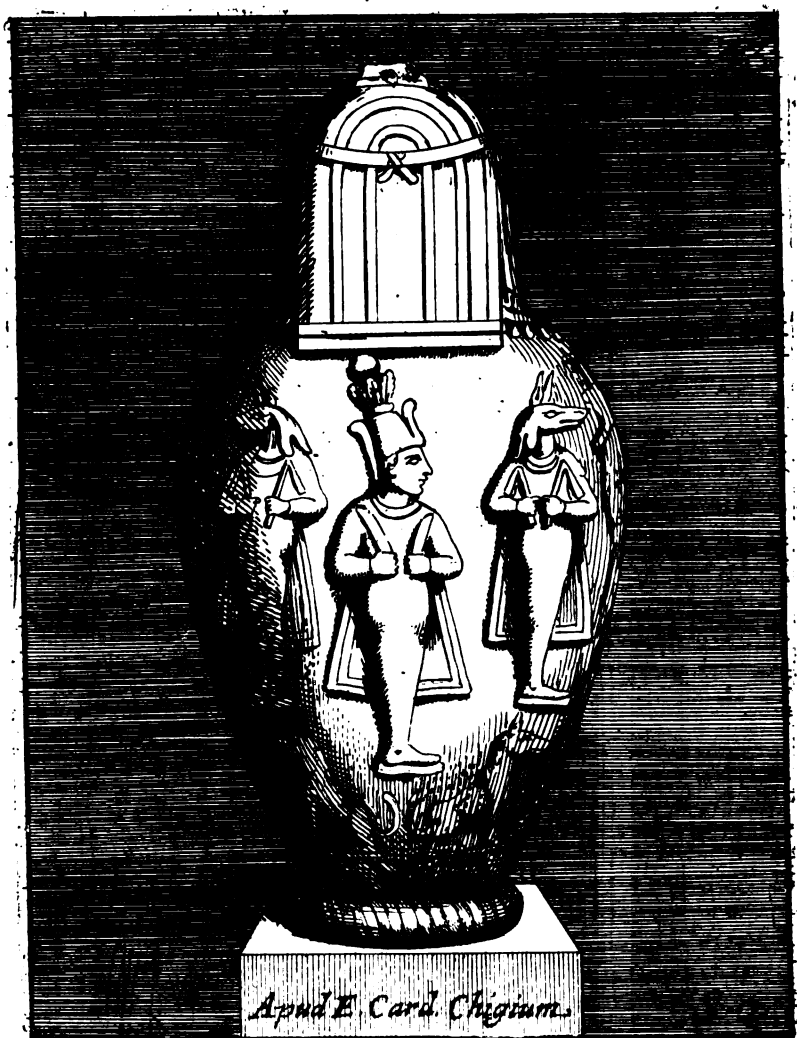

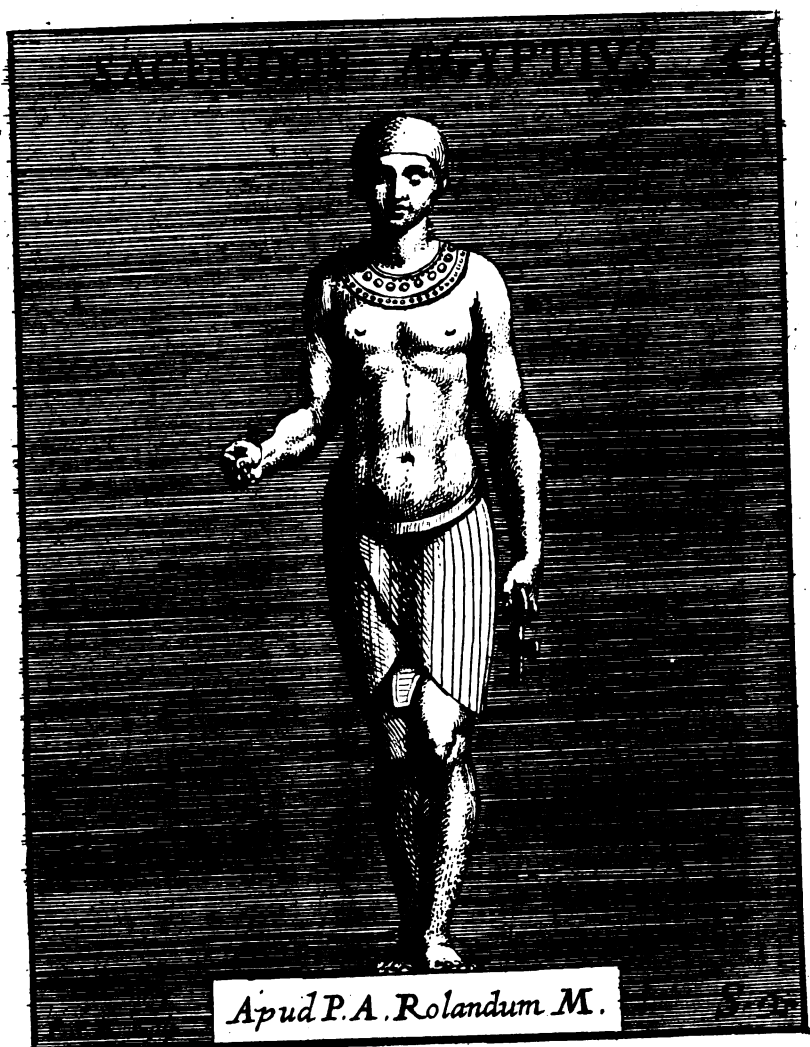

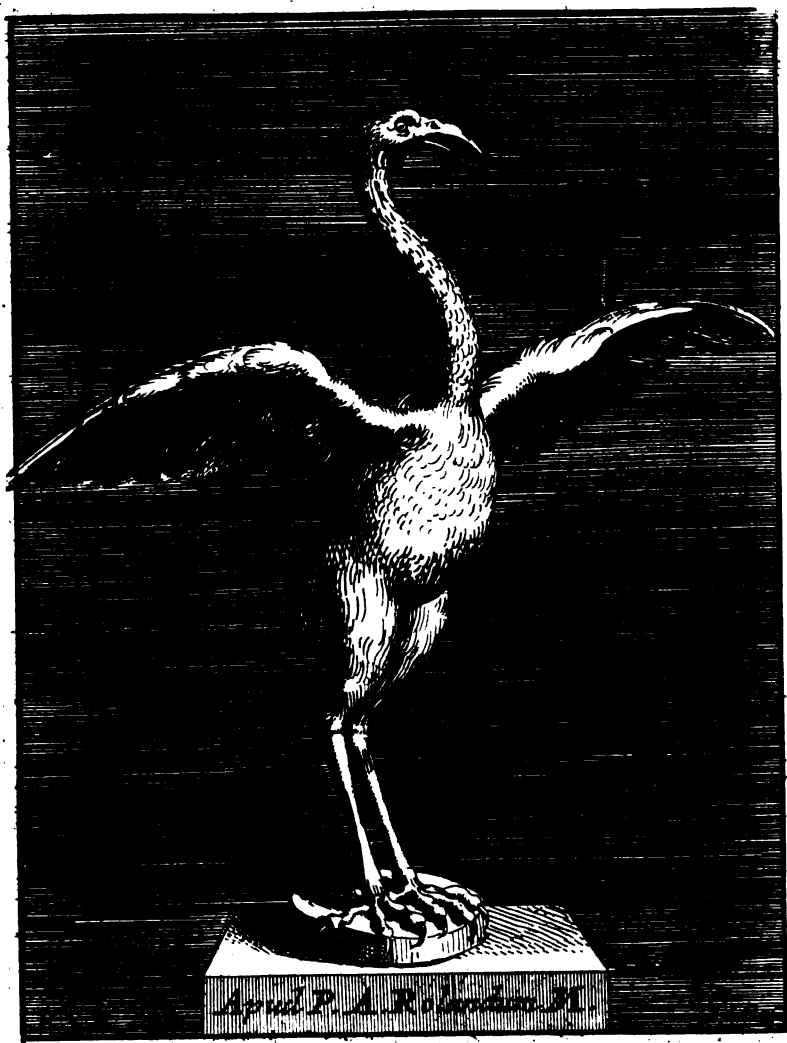

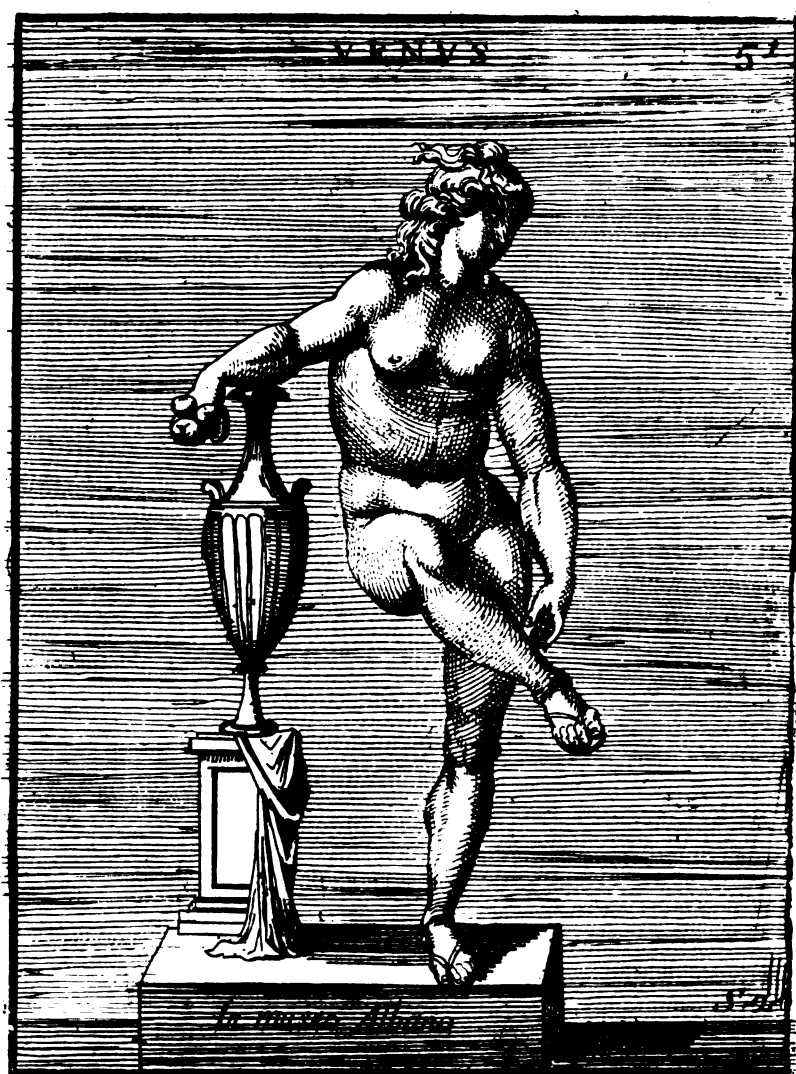

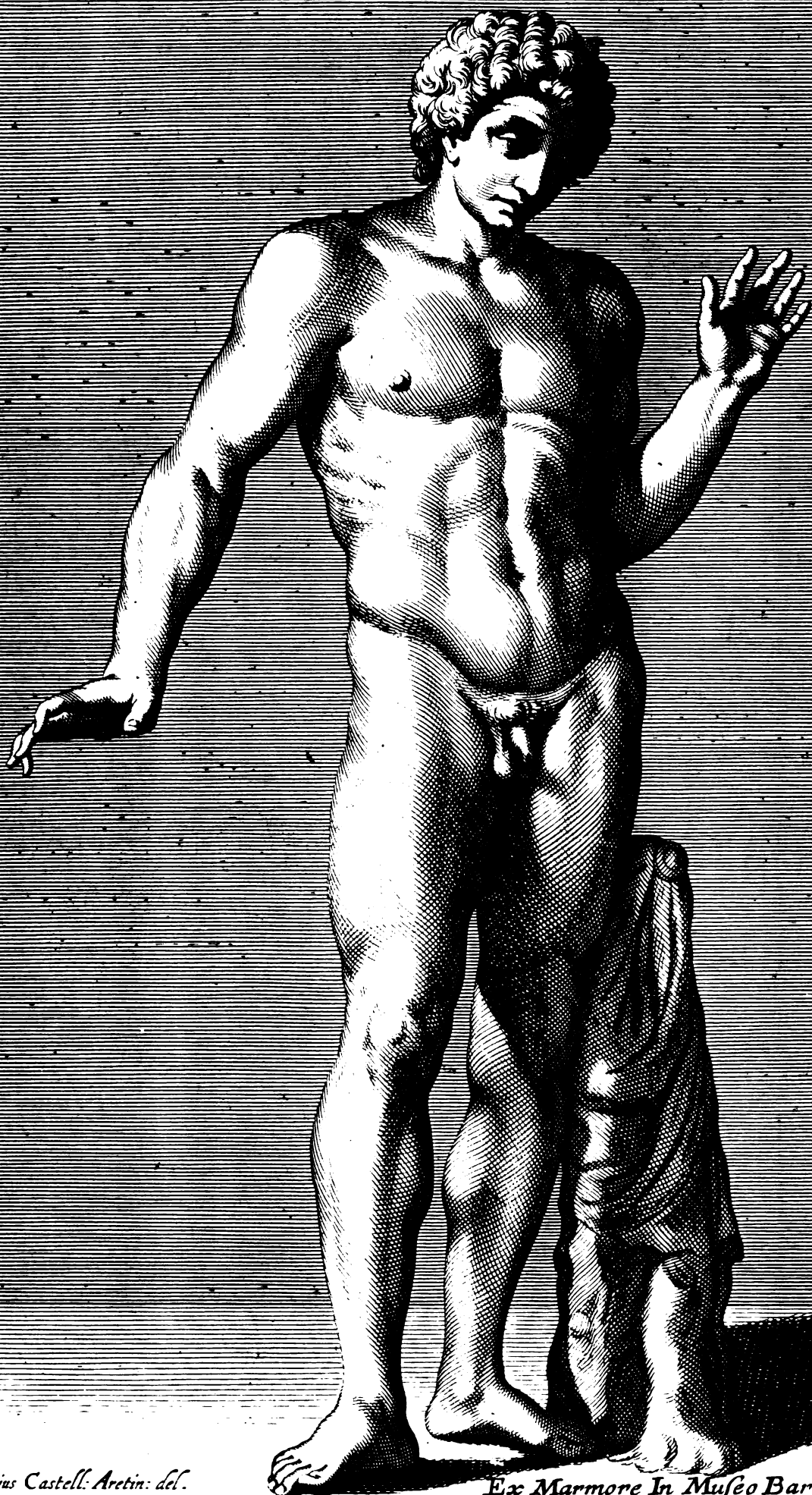

Silvius Castell. Aretin. del.

C. Bloemaert sculp.

S. 2.

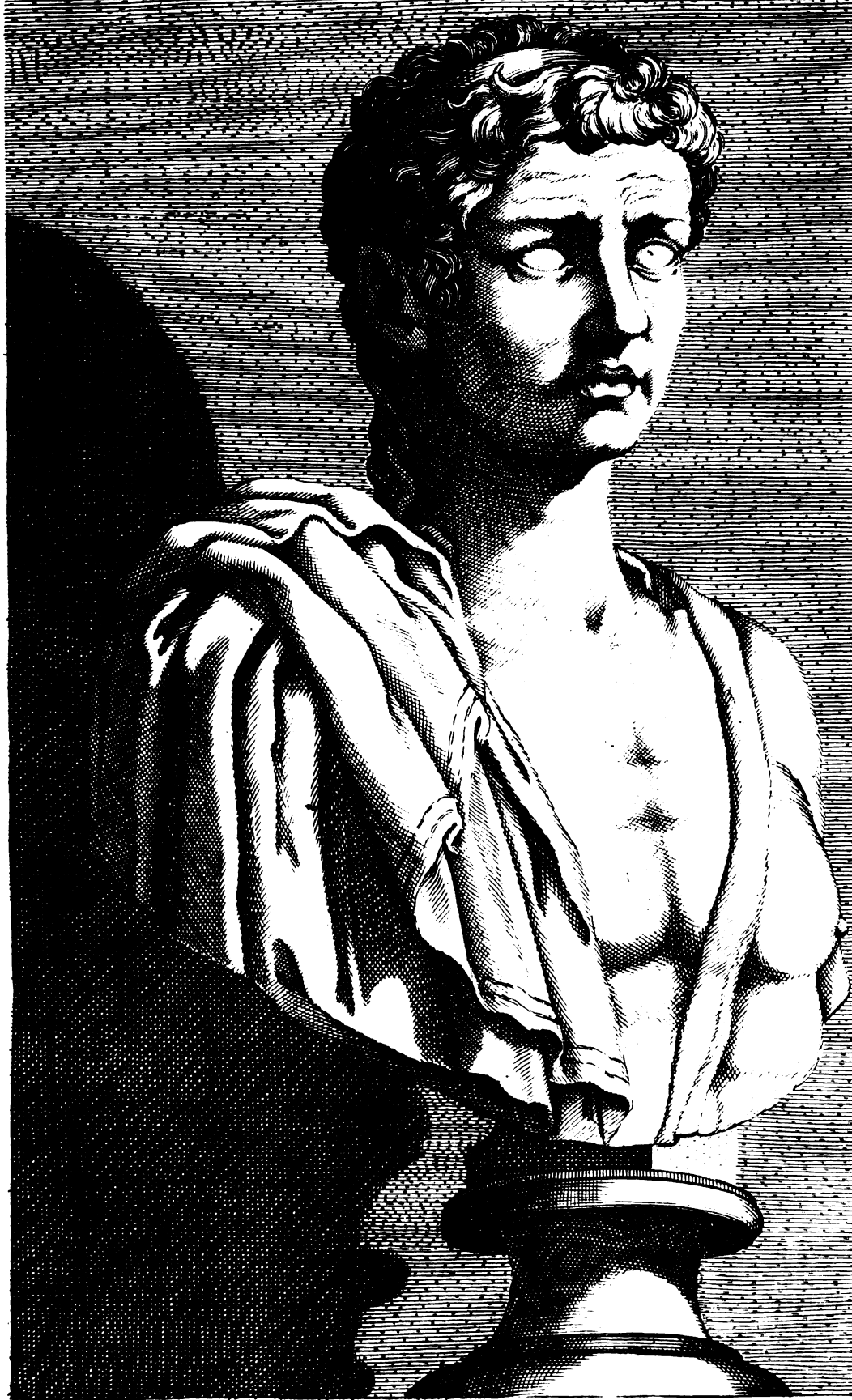
Ex Marmore in Museo Barberino

Salvius Castell. Aretin. del.

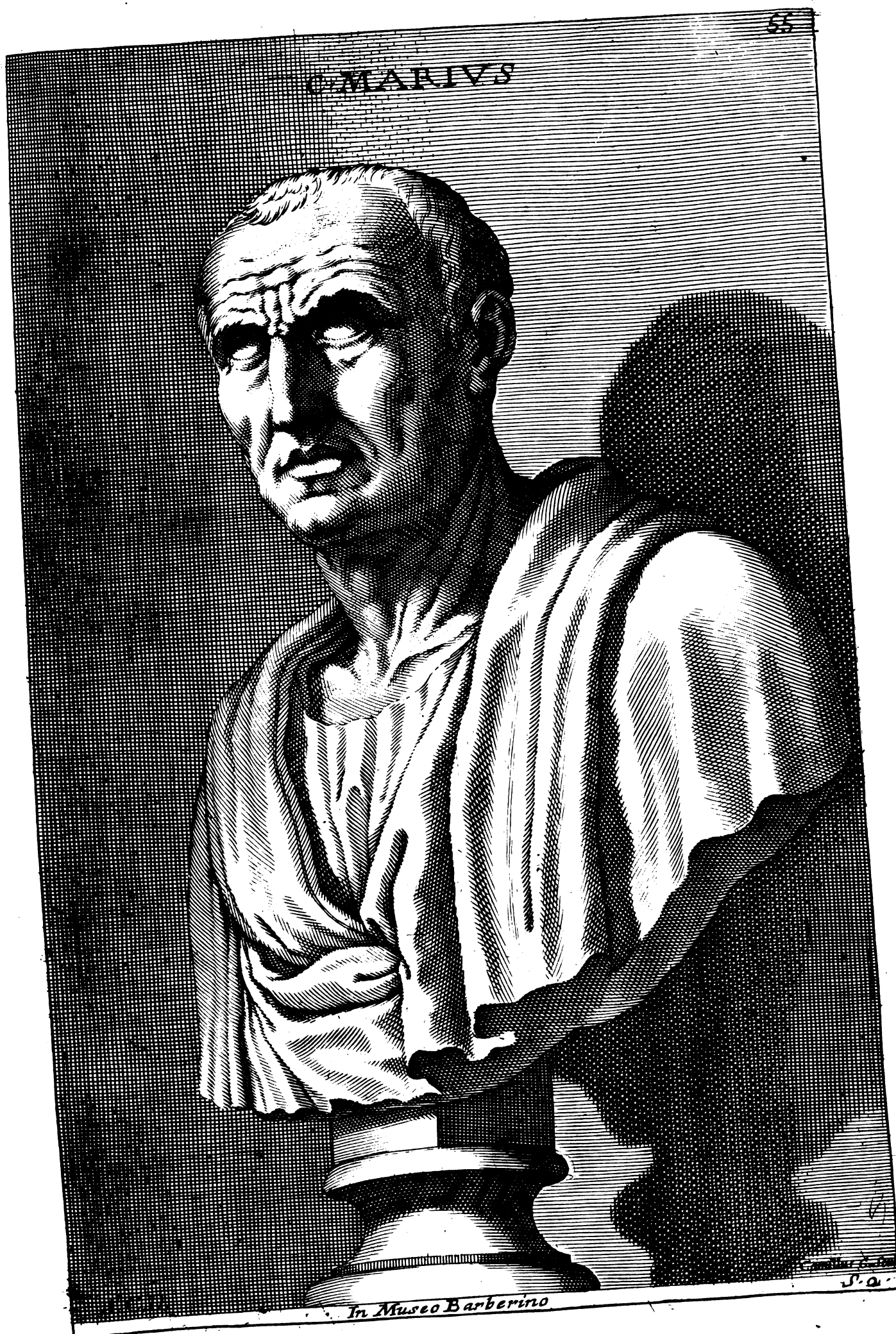
Ex Marmore In Museo Barberino S. 2.

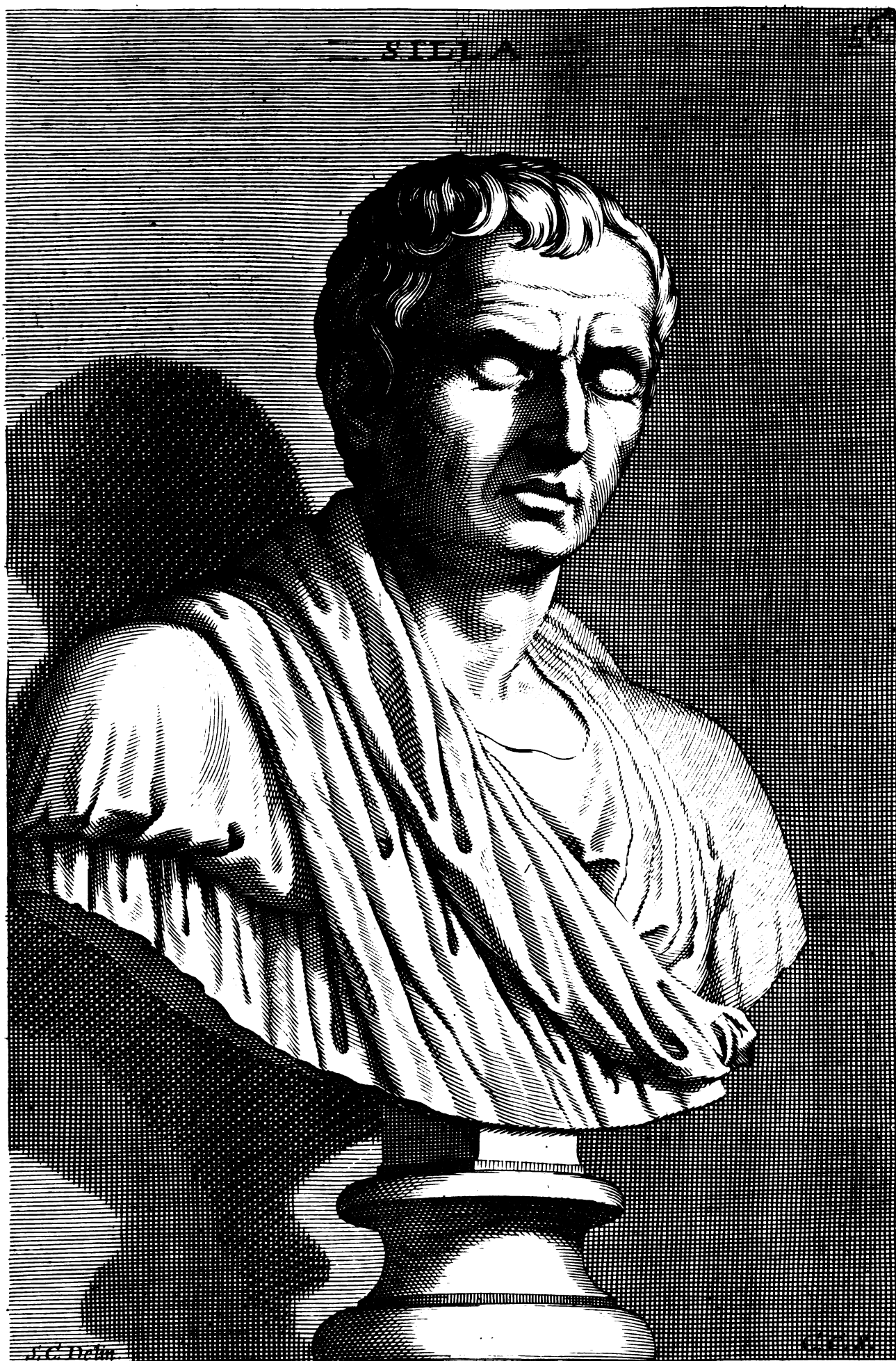
MITHRIDATES REX PONTI

In Museo Barberino

S. 21

~ *In Museo Barberino*

S. 21

53
M. TVLLIVS CICERO

In Museo Barberino

S. 2.

MARCELIVS ANTONINVS

59

In Museo Barberino

S. 2.

— I V E R V S —

Salvator Castelli, sculpsit del.

In Museo Barberino

C. Blomqvist sculp. Scul.

IVLIA MOESA

61

In Museo Barberino

S. 21

6a.
IVLIA AQUILIA SEVERA

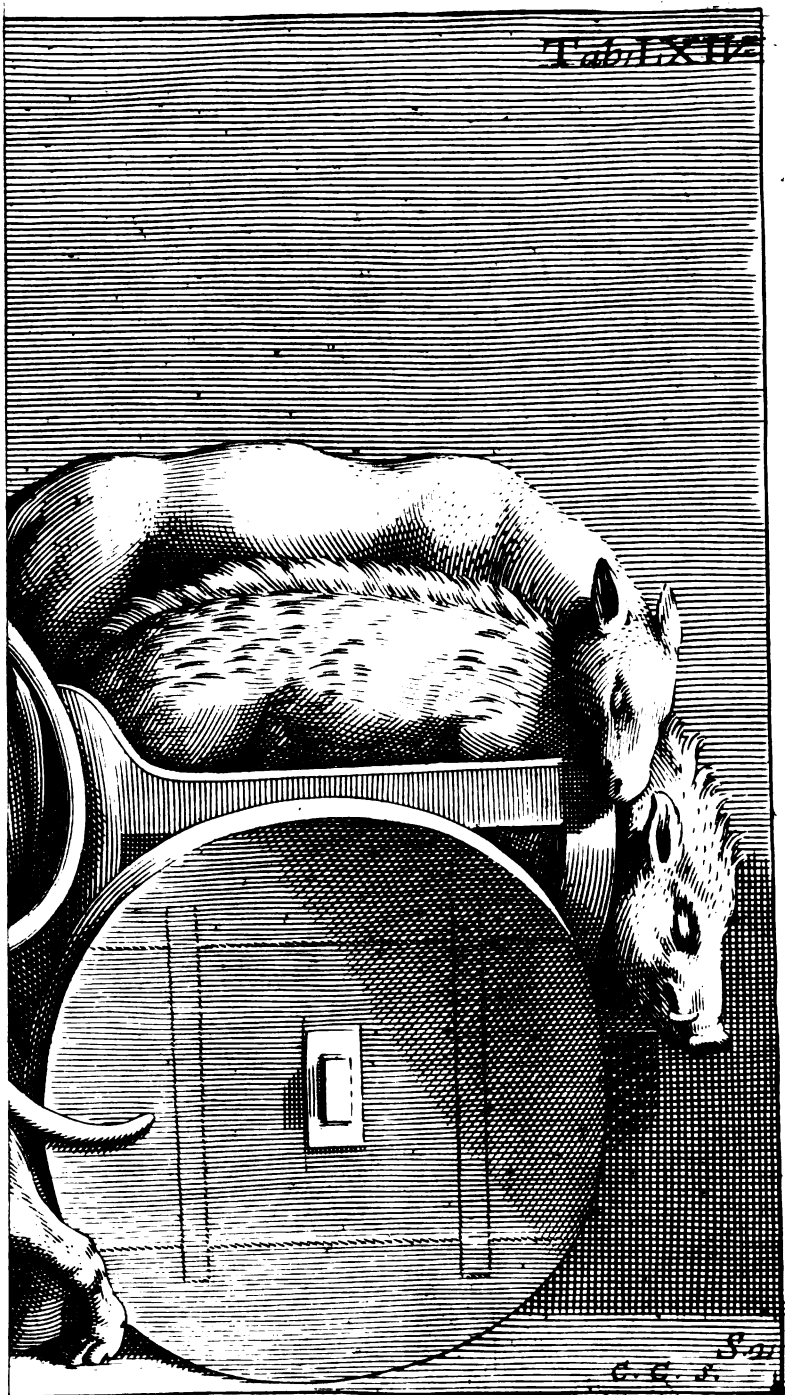

In Museo Barberino

cc. 5
S. 21

Tab. LXIV

ÖSTERREICHISCHE
NATIONALBIBLIOTHEK

ÖNB

+Z151605602

Fid. Com., II, 1951. (2 Vol.)

